

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

**Současné japonské umění jako inspirační zdroj výtvarných činností
na 1. stupni ZŠ**

**Contemporary Japanese art as a source of inspiration for art activities
at primary school**

Vypracovala: Anežka Šafářová
Vedoucí práce: Mgr. Karel Řepa, Ph.D.

České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 3.1.2024

.....
Anežka Šafářová

Poděkování

Moc děkuji vedoucímu práce Mgr. Karlu Řepovi, Ph.D. za odborné vedení a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval. Dále bych ráda poděkovala základní škole v Třeboni, která mi umožnila uskutečnit výtvarnou řadu k mé projektové části.

Abstrakt

Cílem práce „Současné japonské umění jako inspirační zdroj výtvarných činností na 1. stupni ZŠ“ je představit současné japonské umění jako inspirativní téma pro výuku výtvarné výchovy. Práce je rozdělena na teoretickou a projektovou část. Teoretická část přináší ideové ukotvení práce a definuje její význam v didaktice výtvarné výchovy. Praktická část se inspiruje vybranými japonskými umělci a přináší výtvarnou řadu, ze které je možné použít jednotlivé lekce pro zpestření výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ, a předat tím žákům vhled do japonského umění a zároveň je seznámit s japonskou kulturou a zajímavými technikami.

Klíčová slova: Japonsko, umění, výtvarná výchova, inspirace, 1. stupeň ZŠ

ŠAFÁŘOVÁ, Anežka. *Současné japonské umění jako inspirační zdroj výtvarných činností na 1. stupni ZŠ*. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2024.

Abstract

The aim of the thesis "Contemporary Japanese art as a source of inspiration for art activities at primary school" is to present contemporary Japanese art as an inspirational topic for art education. The work is divided into theoretical and project part. The theoretical part presents the ideological anchor of the work and defines its importance in the didactics of art education. The practical part takes inspiration from selected Japanese artists and presents an art series from which individual lessons can be used to enrich art education at primary school level 1, thus giving pupils an insight into Japanese art and at the same time introducing them to Japanese culture and interesting techniques.

Keywords: Japan; art; art education; inspiration; Primary school

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část	9
1 Význam inspirace mimoevropskými kulturami a uměním ve výtvarné výchově	10
2 Přehledný vývoj japonského umění	14
2.1 Kulturní interakce Japonska a Západu na přelomu 19. a 20. století	18
2.2 Internacionalizace japonského umění po 2. sv. válce a současné tendence	24
3 Vybraní japonští tvůrci	30
3.1 Yayoi Kusama	30
3.2 Hiroshi Senju	32
3.3 Rei Naito	34
3.4 Chiharu Shiota	35
3.5 Tabaimo	37
3.6 Masao Okabe	38
4 Inspirační potenciál japonského výtvarného umění z pozice současného kurikula oblasti Umění a kultura	40
4.1 Symbolismus, japonské motivy a tradiční umělecké metody	42
II. Projektová část	49
5 Výtvarná řada	50
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů	56
Slovník pojmů	65
Seznam příloh	66
Přílohy I – Obrazový materiál k teoretické části	68
Přílohy II – Fotodokumentace k projektové části	82
Přílohy III – Strukturované přípravy lekcí	94
Zdroje příloh	106

Úvod

Předložená diplomová práce si klade za cíl představit novější a současné japonské umění jako vhodný inspirační zdroj pro výuku výtvarné výchovy na 1. stupni základní školy. Navazuje tak na aktuální výtvarně-didaktické trendy, reflektující námětové ukotvení lekcí výtvarné výchovy ve specifických oblastech současné vizuální kultury.

Práce je rozdělena na dvě vzájemně provázané části – teoretickou a projektovou. Část teoretická představuje soudobé japonské umění jako završení dlouhých staletí vývoje, ve kterém se snoubí tradice i světovost. Kromě základního vhledu do problematiky japonské kultury předkládá také dílčí medailonky vybraných japonských autorek a autorů, jejichž tvorba nabízí vhodné ideové ukotvení pro obsahovou náplň lekcí výtvarné výchovy. Primárním cílem teoretické části je doložit, proč může být právě japonské umění podnětným inspiračním zdrojem pro výuku výtvarné výchovy na prvním stupni základní školy, a to nejen z pohledu ryze výtvarného, ale také z pohledu všestranného rozvoje tvořivých a osobnostních kompetencí žáků. Na tomto místě práce reflektuje vybraná filosofická východiska japonské kultury, která mohou ozvláštnit a zkvalitnit obsahovou náplň výtvarné výchovy nad rámec tradičního zprostředkování výtvarného umění. Zmíníme zde některé prvky japonské filosofie a duchovních tradic včetně Ikigai (důvod bytí a smysl života), Wabi-sabi (filosofický koncept přijímající nedokonalé), Kaizen (neustálé zlepšování metodou drobných změn) nebo Mono ware (pocit pomíjivosti vedoucí k ocenění krásy každého okamžiku). V neposlední řadě pak nastíníme vybrané umělecké a řemeslné metody, které lze ve vzdělávací praxi dobře využít.

Projektová část pak představuje a dokumentuje realizovanou výtvarnou řadu, ve které se jako hlavní inspirační rámec objevuje tvorba vybraných japonských umělkyně a umělců. Jednotlivé lekce animují jak jejich ikonická díla, tak také vybrané japonské techniky a estetické či kulturní prvky.

V první kapitole se zamyslíme nad významem inspirace mimoevropskými kulturami ve výtvarné edukaci v širším pojetí. Uvádíme, jakým způsobem ovlivnil společensko-historický vývoj několika posledních staletí přenos uměleckých tradic a idejí a jakým způsobem došlo v Evropě k přijímání mimoevropských kultur, jejich specifických myšlenkových a duchovních východisek.

V kapitole druhé pak stručně shrneme historický vývoj japonského umění, který je rovněž ustavičným dialogem mezi tradicí a inovací, mezi zdroji místními

a importovanými. Více než desetitisíciletý vývoj japonského umění přirozeně není možné vylíčit v práci tohoto rozsahu a ani to není jejím cílem. Pokusíme se spíše o nastínění základních rysů, jež pomohou ilustrovat jedinečnost a význam této specifické kulturní tradice. Jedním z nich je například intenzivní vnitřní dialog mezi jednotlivými školami a proudy, který lze považovat za klíčový rys japonského umění jako takového. Jak už bylo zmíněno, pozornost bude věnována také kulturnímu transferu vybraných prvků na Západ, který byl obohacován uměním Japonska od devatenáctého století prakticky kontinuálně. V této kapitole se pak dostaneme až k současným epochám japonského umění, ve kterých se etablovali umělci jako Takaši Murakami, Yayoi Kusama či Yoshitomo Nara.

Medailonky umělců pak tvoří vlastní třetí kapitolu. Tato část práce si klade za cíl představit vybrané, pro výtvarnou výchovu inspirativní, soudobé japonské umělce, kterými jsou: Yayoi Kusama, Rei Naito, Masao Okabe, Hiroshi Senju, Chiharu Shiota a Tabaimo.

Čtvrtá kapitola následně představí inspirační potenciál japonské kultury a umění z pozice současného kurikula oblast Umění a kultura. Kde představíme výběr tvůrčích činností inspirovaných právě japonským uměním a jejich následné využití ve výuce.

V navazující projektové části představíme výtvarnou řadu, která byla inspirována uměním vybraných japonských autorů, jejich životem a přínosem pro společnost. Součástí práce je šest konkrétních příprav na hodiny výtvarné výchovy, které jsou ověřené v praxi a podložené příloženou fotodokumentací. Ke každé přípravě náleží také reflexe shrnující průběh hodiny.

I. Teoretická část

1 Význam inspirace mimoevropskými kulturami a uměním ve výtvarné výchově

Cílem této kapitoly je vyložit, jakým způsobem může pokrytí mimoevropských civilizací a kultur v hodinách výtvarné výchovy přispět k výuce tohoto předmětu, a tím uvést tuto práci, která se specificky věnuje inspirativnímu potenciálu japonského umění. Rámcový vzdělávací program pro základní školy ukládá základnímu vzdělávání cíl „*vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi.*“¹ Tento základní cíl je v souladu s étosem evropských národů a předpokladem mravních, etických a duchovních hodnot, jak je definoval Tomáš G. Masaryk. Humanita a z ní vyplývající otevřený, neodsuzující vztah k jiným kulturním okruhům je tak v souladu s nejlepšími kulturními tradicemi našeho státu.² Akcent na porozumění odlišným kulturám je rovněž v souladu se soudobým trendem implementace interkulturní, popř. multikulturní výchovy a s jejími cíli se do značné míry překrývá.³ V anglo-americké oblasti, odkud principy multikulturní výchovy vzešly, dochází k vývoji didaktiky v obecném školství ve směru ke stále většímu důrazu na kulturní různorodost. Jelikož jsou USA tradičně inspiračním kulturním zdrojem poválečné Evropy, je přinejmenším žádoucí sledovat vývoj didaktických metod za oceánem, protože s určitým zpožděním dochází k přejímání těchto vlivů.⁴ V poslední dekádě se v Americe diskuse o výuce neamerických kultur točí kolem pojmu kulturní apropriace, která ovlivňuje význam tamějšího diskurzu výuky výtvarného umění.⁵

Je otázkou, jestli v českých podmínkách, které se nevyznačují takovým stupněm různorodosti, pokud jde o etnické složení tříd, je toto téma relevantní. Jistě však lze z této diskuse čerpat podněty pro vyváženost výuky o odlišných kulturách. Internacionalismus a celková proměna globální společnosti, vedoucí

---

¹ [Srov.] Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Příloha k Opatření ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, č. j.: MSMT-40117/2020-4. Praha 2021, s. 9 [cit. 5. březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-informatika>>

² ČAPEK, Karel. Hovory s T.G. Masarykem. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. 350 s., s. 334.

³ [Srov.] META, o.p.s., Multikulturní výchova, Inkluzivní škola [cit. 5. březen 2023]. Dostupné z: <<https://inkluzivniskola.cz/content/multikulturni-vychova-0>>

⁴ [Srov.] RÝDL, Karel. Jak dosáhnout spoluzodpovědnosti žáka: Daltonský plán jako výzva – metody a formy práce na 2. stupni ZŠ a na středních školách. Vyd. 1. Praha: Strom, 1998. 45 s. Škola 21. Nové trendy; sv. 4. s. 20.

⁵ [Srov.] YOUNG, James O. *Cultural Appropriation and the Arts*. USA: Blackwell Publishing, 2008, s. 269-277.

nevyhnutelně k užší provázanosti a vazbám utužovaným globálním trhem, internetem, médií, sociálními sítěmi a mezinárodní kulturou, by měly hypoteticky přispívat ke snazšímu přijímání odlišností, ovšem ze sociologického ani psychologického hlediska není tento fenomén zcela jednoznačný.⁶

Kořeny současného vstřícnějšího vztahu k mimoevropským kulturám, který se nakonec propsal také do školních osnov výtvarné výchovy v Americe i Evropě, jsou staršího data a pojí se s procesy industrializace, kapitalismu a globalizace, jež byly nastartovány po polovině devatenáctého století všeobecným vzestupem ekonomické a společenské úrovně západního i východního civilizačního okruhu. Lze tvrdit, že otevřenost a důvěra vůči odlišnému není člověku dána. Celá historie lidstva byla historií potýkání se s cizorodými živly v zápasu o zdroje a přežití. V rozvinuté společnosti je nepochybně žádoucí vštěpovat již dětem školního věku, že odlišnost nepředstavuje riziko – pokud ovšem skutečně riziko nepředstavuje. Ostražitost, která je každému člověku vrozená, by neměla přerůstat v xenofobii tam, kde odlišnost druhé osoby nebo skupiny neohrožuje jednotlivce, jeho rodinu, komunitu nebo stát.⁷

Lze tedy říci, i s výhradami uvedenými výše, že výsledkem výše popsaného vývoje v současné době dochází k docenění umění odlišných kultur v rozsahu nevídaném kdykoli v minulosti. Uvedenou otevřenost vůči odlišnému, zvědavost a ochotu se inspirovat nekonvenčními metodami a postupy v oblasti umění projeví již umělci počínaje 80. léty 19. století. Řada evropských umělců se nechala inspirovat mimoevropským uměním, zejména africkým, asijským a domorodým. Tento umělecký vliv začal být v uměleckém světě označován jako primitivismus.⁸

Mezi nejvýznamnější umělce, kteří ovlivnili tuto novou formou umění, patřil Paul Gauguin, který byl fascinován uměním a kulturou Polynésie a dalšími domorodými kulturami, s nimiž se setkal během svých cest. Dalším umělcem, jenž byl silně ovlivněn africkým uměním, zejména maskami, které začlenil do svých děl, byl Pablo Picasso. Georges Braque, francouzský malíř a sochař, spoluzakládal s Picassem kubistické hnutí a také čerpal inspiraci z afrického

---

⁶ [Srov.] TOMLINSON, John. *Globalization and Cultural Identity*. Chicago: The University of Chicago Press, 1999, s. 273. s. 152.

⁷ [Srov.] HERMANS, H. J. M. *Human development in today's globalizing world: Implications for self and identity*. In JENSEN L. A. (Ed.): *The Oxford handbook of human development and culture: An interdisciplinary perspective*. New York, NY: Oxford University Press, 2015, s. 28-42.

⁸ [Srov.] WINTER, Tomáš. *Palmy na Vltavě: primitivismus, mimoevropské kultury a české výtvarné umění 1850-1950*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor Vitae, 2013. 321 s., s. 126-131.

a oceánského umění.⁹ Vincent van Gogh byl mezitím silně ovlivněn japonským uměním a do svých obrazů začlenil japonské techniky a náměty.¹⁰

Mezi další umělce, kteří byli ovlivněni mimoevropským uměním, patřili Egon Schiele, který se inspiroval uměním Oceánie, zejména dekorativním uměním Papuy-Nové Guineje. Gustav Klimt byl dalším rakouským malířem, který byl ovlivněn mimoevropským uměním, zejména uměním Japonska a Egypta, a Wassily Kandinsky, jenž byl ovlivněn uměním domorodých kultur, jako jsou Ainové v Japonsku a domorodé kultury severozápadního Pacifiku.¹¹

A konečně můžeme zmínit hnutí naivního neboli primitivního umění, které se projevilo v dílech umělců jako Marc Chagall a Henri Rousseau, jež bylo rovněž silně ovlivněno mimoevropským uměním, zejména africkým a oceánským.¹²

Umění inspirované mimoevropskými kulturami, jejich metodami, náboženstvím, filosofií a společensko-kulturním kontextem, se tak postupně smísilo se zdroji lokálními a obohatilo evropskou kulturu. Tento proces, který trval desetiletí, mohou v menším měřítku zopakovat také žáci základních škol, a objevit tak pro sebe svět umění se všemi jeho jedinečnými aspekty. Při studiu umění mimoevropských kultur mohou proto žáci hlouběji pochopit rozmanitost lidských zkušeností a různé způsoby, jakými lidé vnímají svět. To jim pak může pomoci rozšířit obzory a případně předcházet předsudkům vůči odlišnostem. Studium umění jiných kultur může žákům pomoci rozvíjet kulturní kompetence, což je schopnost chápat a oceňovat různé kulturní perspektivy a normy.¹³ Žáci mohou prostřednictvím odlišných uměleckých tradic získat inspiraci a nové nápady pro své vlastní umělecké vyjádření, podnítit kreativitu a představivost. Setkání s různými formami umění může tímto pomoci odbourat tvůrčí bloky a uvolnit kreativitu žáků, podpořit jejich ochotu a svobodu experimentovat.¹⁴

Také díky organizaci UNESCO (Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu), která má za cíl chránit a propagovat světové dědictví, jež zahrnuje

---

⁹ [Srov.] PRICE, Sally. *Primitive art in civilized places*. Second edition. Chicago: The University of Chicago Press, 2001. 157 s., s. 110-143.

¹⁰ [Srov.] STOLWIJK, Chris, HEUGTEN, Sjraar, PISSARRO, Joachim. *Van Gogh and the Colors of the Night*. Van Gogh Museum/The Museum Of Modern Art, 2008. 160 s., s. 86.

¹¹ [Srov.] PLANK, Hans. *Klimt – Schiele – Kokoschka: Expressionismus in Österreich*.

Kirchdorf: Berghaus, 1991. 118 stran. ISBN 3-7635-0148-7.; SERS, Philippe. Kandinsky: the elements of art: with 335 illustrations. First published. London: Thames & Hudson, 2016. 335 s., s. 23-45.

¹² [Srov.] WALTHER, Ingo F. a METZGER, Rainer. *Marc Chagall 1887-1985: malířství jako poezie*. Köln: Taschen, 2013. 95 stran. s. 12-36. ISBN 978-80-7391-814-9.; ROUSSEAU, Henri a HOCHMUTH, Kristýna. *Celník Rousseau: malířův ztracený ráj = Douanier Rousseau: painter's paradise lost*. Překlad Lucie Kosíková. V Praze: Národní galerie, 2016. 135 s., s. 78.

¹³ [Srov.] CIKÁNOVÁ, Karla et al. *Výtvarná výchova a její teorie v českých zemích ve světových kontextech*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1998. s. 17.

¹⁴ [Srov.] JUREČKOVÁ, Veronika. *Participace ve výtvarné výchově*. Kultura, umění a výchova. 2012. [cit. 5. březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.kuv.upol.cz>>

i kulturní aspekty, se s nimi žáci mohou setkat blíže a častěji. Do japonského dědictví patří například tradiční divadlo Nó, tradiční japonská hudba Gagaku a Bugaku a další. V neposlední řadě je to také japonské písmo Kanji, což je systém logografického písma používaný v japonském jazyce. Právě díky této organizaci, která pomáhá chránit a udržovat tyto kulturní prvky pro budoucí generace a zároveň zdůrazňuje jejich význam ve světovém kontextu, je pro žáky snazší seznámit se a porozumět ostatním kulturám a jejich tradicím.¹⁵

Poznávání umění mimoevropských kultur žákům umožňuje nahlédnout do historického a společenského kontextu, v němž tato umělecká díla vznikla. To může žákům pomoci pochopit složité vztahy mezi uměním, kulturou a společností. Studiem umění různých kultur si žáci mohou osvojit větší empatii a porozumění lidem, kteří žijí v jiných socio-kulturních podmínkách a mají jiné životní zkušenosti. Tento přístup pak může podpořit větší soucit a propojení s ostatními, což je cenná dovednost pro všechny oblasti života.

Mezikulturními interakcemi se na poli výtvarné edukace dlouhodobě zabývá mezinárodní sdružení INSEA (International Society for Education through Art), vzniklé v roce 1954 právě pod patronací UNESCO. V rámci Inseu organizovaných světových kongresů, workshopů a dalších setkání, tak od poloviny minulého století komunikují a spolupracují výtvarní pedagogové i umělci z celého světa. Ve stále více se propojujícím světě se tato platforma vzájemného sdílení, publikačních výstupů a reakcí na tvůrčí výzvy ukazuje jako velmi významná. Za zmínku zde stojí zmínit obsahové zaměření několika z posledních kongresů.¹⁶ Nejaktuálnější z nich se zabýval problematikou role umění ve světě rostoucích sociálních nerovností (Turecko, 2023). Další kongresy pak sledovaly např. obecné téma „tvoření“ materiálního/nemateriálního/ideového (Kanada, 2019), problematiku prolínání digitálního světa a nových technologií s výtvarnou výchovou (Jižní Korea, 2017), problematiku reakce umění na odlišnosti v globálně se proměňujícím světě a odlišných kulturních kontextech (Austrálie, 2014), problematiku otevřeného (veřejného) prostoru pro umění a výchovu (Maďarsko, 2011). Světový kongres v roce 2008 probíhal v Japonsku a zabýval se problematikou ochrany kulturních hodnot, jejich sociální role a pojetí jako komunikačního média v propojeném světě.

---

¹⁵[Srov.] UNESCO, *Japan – UNESCO member since 1951 Asia and the Pacific*. Online. Unesco. [cit. 12. dubna 2023]. Dostupné z: <https://www.unesco.org/en/countries/jp>.

¹⁶[Srov.] InSEA, *InSEA Congresses & Forums*. Online. InSEA. Dostupné z: <https://www.insea.org/insea-congresses/>. [cit. 2023-12-18].

2 Přehledný vývoj japonského umění

Historie japonského umění sahá až tisíce let do minulosti a zahrnuje širokou škálu stylů, technik a médií. Je zcela mimo rozsah této práce pokoušet se sumarizovat jeho mnohé projevy. Přesto je možné nastínit, jak japonské umění odráželo jedinečnou kulturu a tradice této země, od starověké keramiky Džomon až po současnou mangu nebo anime. Můžeme tak postavit základ, na kterém budeme moci demonstrovat, proč je tématem práce zrovna soudobé japonské umění a v čem spočívá jeho jedinečný přínos světovému umění.¹⁷

Pozorný čtenář by totiž mohl vznést otázku, proč by mělo právě soudobé japonské umění být inspirací pro výtvarnou výchovu. Mohl by namítnout, že v globalizovaném světě se rozdíly mezi zeměmi, zejména pokud jde o uměleckou produkci současných umělců, značně stírají. Cílem této kapitoly je proto osvětlit, v čem je současné japonské umění jedinečné a čím se odlišuje od jiných zemí bohatých na soudobou uměleckou produkci, jako jsou Spojené státy americké, Velká Británie, Francie apod. Klíč k interpretaci otázky týkající se jedinečnosti a svébytnosti japonského umění současnosti leží v tradicích a kulturní identitě Japonska. Právě z tohoto důvodu je do teoretické části zahrnut také stručný vhled do dějin japonského umění.¹⁸

Japonské umění má bohatou a rozmanitou historii, která sahá od pravěku až do konce 19. století. V období Džómon (14 000 let př. n. l. – 300 let př. n. l.) se japonské umění vyznačovalo především keramikou se složitými vzory a kresbami¹⁹ (viz Přílohy I., obr. 1).

Později, v období Kofun (250 n. l. – 538 n. l.), byly pohřební mohyly a další památky zdobeny figurkami haniwa, které byly ručně vyráběny tradičními technikami (viz Přílohy I., obr. 2). Jak uvádí Seiroku Noma, v období Kofun došlo také k rozvoji nových forem keramiky a zpracovávání kovů, také došlo k importu buddhismu z Číny a Koreje, což mělo významný vliv na výtvarné umění. V tomto období se začaly objevovat buddhistické sochy a chrámová architektura. Mnoho

---

¹⁷ [Srov.] Ulak, James T. *Japanese art*. In: Encyclopedia Britannica, 12 Oct. 2023, [cit. 14.října 2023]. Dostupné z: <<https://www.britannica.com/art/Japanese-art>>.

¹⁸ [Srov.] Tamtéž.

¹⁹ [Srov.] Department of Asian Art. Jōmon Culture (ca. 10,500 – ca. 300 B.C.). In: *Heilbrunn Timeline of Art History*. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000-2023 [cit. 7.březen 2023]. Dostupné z: <https://www.metmuseum.org/toah/hd/jomo/hd_jomo.html>

dekorativních motivů a technik použitých v těchto dílech se stalo základními prvky japonského umění na další staletí.²⁰

V období Asuka, konkrétně v roce 552, byl buddhismus přenesen z Číny do Japonska, což mělo klíčový dopad na rozvoj japonského umění. Tato událost přivedla do Japonska vliv vyspělé čínské kultury a nových uměleckých a architektonických technik (viz Přílohy I., obr. 3). V roce 604 došlo k zavedení první japonské ústavy, která odrážela koncept centralizované vlády podobné té v Číně. Během 7. století se buddhismus plně zakotvil v japonské společnosti. V roce 710 se hlavním městem Japonska stalo město Nara, nacházející se v provincii Jamato. V období Nara, pod vlivem buddhismu, Japonsko absorbovalo styl čínské dynastie Tang. V této době bylo postaveno mnoho buddhistických chrámů, které se soustředily zejména v oblasti kolem Naray.

V roce 794 došlo k přesunu hlavního města do Heiankyo (dnes Kjóto). Během období Heian vzkvétala japonská umělecká kultura. V 9. století císaři postoupili z podnikání a vládu přenechali rodině Fujiwara. V období Fujiwara, nazývaném též období jejich vlády, prožívalo japonské umění a literatura rozkvět (viz Přílohy I., obr.4). V roce 1180 propukla zuřivá válka mezi klany Minamoto a Taira. Po definitivním vítězství v námořní bitvě u Dan-no-ura založili Minamoto novou vládu v Kamakura. V roce 1192 se Yoritomo stal prvním šógunem. Kamakura šógunát ovládal zemi až do rezignace posledního šóguna v roce 1867. Císařský dvůr v Kjótu se stal pouhým titulem, zatímco moc přešla od šlechty k samurajským válečníkům. Tento posun moci měl vliv na japonská umělecká odvětví. V období Kamakura se objevily realističtější a populární umělecké formy (viz Přílohy I., obr. 5). Začala se rozvíjet japonská kaligrafie a čajový obřad. V roce 1252 byl dokončen Velký Buddha v Kamakura. Tato obří socha byla součástí Kotokuinského chrámu patřícího sekta Jodo. Buddha původně stál ve velké síni, která byla v roce 1369 zničena bouří.²¹

Období Muromachi (1333-1573) je rovněž známé jako období Ašikaga, pojmenované podle vojenského klanu, který převzal kontrolu nad šógunátem. Sídlo bylo opět přemístěno do Kjóta, do oblasti Muromachi. Dějiny japonského umění byly ovlivněny návratem k aristokratičtějšímu charakteru. Zenový buddhismus získal popularitu v Japonsku a ovlivnil japonské umělce a řemeslníky. Bylo zadáno mnoho zakázek na stavbu a zdobení zenových chrámů.

---

²⁰ [Srov.] Noma, Seioku. *The arts of Japan. Vol. 1, Ancient and medieval*. 6th ed. Tokyo: Kodansha International, 1978, 236 s., s. 122-127.

²¹ [Srov.] *Japonské dějiny umění*. Online. Artelino. 2001, 13.11.2020. Dostupné z: https://www.artelino.com/articles/japanese_art_history.asp. [cit. 2023-12-20].

Třetí šógun, Ašikaga Jošimicu, vybudoval chrám Kinkakuji (nazývaný Zlatý pavilon) a jeho okolní zahrady. V průběhu období Muromachi dosáhlo umění složité zahradní architektury a ikebany ve své historii vysoké úrovně jemnosti (viz Přílohy I., obr. 6). Chrám Kinkakuji byl spolu s dalšími 17 chrámy v Kjótu zapsán na seznam světového dědictví UNESCO. V roce 1950 byl pavilon zničen požárem způsobeným posedlým opatrovníkem a následně byl kompletně obnoven.²²

Období Edo je velmi významným obdobím v dějinách japonského umění. Trvalo od roku 1603 do roku 1868 a vztahuje se k době, kdy vládlo z hlavního města Edo, dnes známého jako Tokio, patnáct generací šógunů rodiny Tokugawa. Politická stabilita tohoto období umožnila rozvoj živé lidové kultury a vznik nových uměleckých stylů v celém Japonsku. Dnes pojem „Edo“ představuje výrazné estetické cítění, které zahrnuje různé umělecké formy, jako jsou například sítotisky, svitky, sochy, keramika, laky, textilie a dřevotisky.²³

Jednou z nejvýznamnějších forem japonského umění tohoto období je dřevotisk. Tyto tisky se vyráběly kombinací technik dřevořezu, tisku a kolorování a často se používaly k zobrazení krajin, herců a dalších aspektů každodenního života. Mezi nejznámější japonské umělce období Edo patří Katsušika Hokusai a Utagawa Hirošige, jejichž díla jsou dodnes oslavována pro své živé barvy a smysl pro detail.²⁴ Japonské období Edo bylo obdobím relativního míru a stability, které se vyznačovalo vznikem bohaté kupecké třídy a rozkvětem umění a kultury. Jednou z nejvýraznějších uměleckých forem, které se v tomto období objevily, byl dřevotisk, který hrál důležitou roli při šíření informací, zábavy a vizuální kultury mezi širokým publikem.²⁵ Snad nejznámější dřevoryty z období Edo jsou krajinomalby, které vytvořili právě umělci Katsušika Hokusai a Utagawa Hirošige. Tyto tisky, známé jako ukiyo-e, v překladu obrazy vznášejícího se světa, často zobrazovaly slavné památky a malebné výhledy. Byly ceněny pro svůj smysl pro detail a živé barvy. Sehrály také důležitou roli při utváření představy západního světa o Japonsku, protože mnoho tisků ukiyo-e se vyváželo do Evropy a Ameriky a inspirovalo umělce, jako je například Vincent van Gogh nebo Claude Monet. Pro

---

²² [Srov.] *Japonské dějiny umění*. Online. Artelino. 2001, 13.11.2020. Dostupné z: https://www.artelino.com/articles/japanese_art_history.asp. [cit. 2023-12-20].

²³ [Srov.] KOZYREFF, Chantal. *Japanese arts in the Edo period 1603-1868*. Tournai: Renaissance du Livre, 2003. 189 s., s. 15.

²⁴ [Srov.] CLARK, Timothy, ed. *Hokusai: beyond the great wave*. First published. London: Thames & Hudson, 2017. 352 s., s. 240-273.

²⁵ [Srov.] GUTH, Christine. *Japanese art of the Edo period*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1996. 176 s. Everyman Art Library, s. 78-84.

svou krásu a historický význam jsou dřevotisky z období Edo i dnes stále vysoce ceněny sběrateli a milovníky umění po celém světě.²⁶

Katsušika Hokusai (1760–1849) byl produktivní umělec, který během své dlouhé kariéry vytvořil tisíce grafik, obrazů a ilustrovaných knih. Snad nejznámější je jeho série „Třicet šest pohledů na horu Fudži“ (viz Přílohy I., obr. 7), která zahrnuje ikonický obraz vysoké vlny, jež se chystá pohltnout rybáře v malých člunech, známý jako „Velká vlna u pobřeží Kanagawy“ (viz Přílohy I., obr. 8). Hokusaiova tvorba se vyznačovala odvážnými kompozicemi, mistrovským používáním barev a linií a schopností přenést do grafik pocit pohybu a energie.²⁷ Úspěch Hokusaiovy „Velké vlny“ v Japonsku lze přičíst různým faktorům včetně použití nové a výrazné barvy, která byla v Japonsku dosud neznámá. Barva, jež měla velmi sytě modrý odstín, byla pravděpodobně dovezena z Evropy a dnes je známa jako pruská nebo berlínská modř. Tento aspekt vzniku uměleckého díla vyvolává zajímavé otázky o rozsahu globálních vazeb Japonska v tomto historickém období.²⁸ Hokusai obratně přeložil japonskou kulturu a zpřístupnil ji západnímu světu tím, že do ní začlenil západní prvky a zároveň zachoval významné aspekty tradičních japonských technik a motivů. Tento přístup možná přispěl k jeho trvalé popularitě na Západě, která přetrvává dodnes.²⁹

Šiba Kōkan (1747–1818) byl dalším japonským umělcem a učencem, který žil v období Edo. Patřil mezi všestranné umělce, a proto vynikal v různých médiích včetně malby, grafiky a kaligrafie. Studoval u několika významných umělců té doby včetně Katsukawy Shunshō, který byl mistrem dřevotisku ukiyo-e. Kōkan je pravděpodobně nejznámější pro svou práci v oblasti umělecké formy ukiyo-e, již pomohl revolučně změnit. Experimentoval s novými technikami a styly a mísil tradiční japonské techniky s evropskými vlivy. Do tohoto žánru zavedl také nové náměty včetně krajin a portrétů. Umělecký přínos Šiby Kōkana jako člena kolektivu Rangakuša, jehož cílem bylo integrovat západní principy do umění a vědy, silně ovlivnil také tvorbu o třináct let mladšího Katsušiky Hokusai. Tento vliv je patrný v Hokusaiově používání barev, jak již bylo zmíněno, ale také v jeho

---

²⁶ [Srov.] Collecting guide: Japanese woodblock prints. In: Christie's Auctions Website. [cit. 7.březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.christies.com/features/Collecting-guide-Japanese-woodblocks-10524-3.aspx>>

²⁷ [Srov.] CLARK, Timothy, ed. *Hokusai: beyond the great wave*, 2017, s. 320-340.

²⁸ [Srov.] GUTH, Christine. *Hokusai's great wave: biography of a global icon*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. 256 s., s. 165-201.

²⁹ [Srov.] SMITH, Henry D. *Hokusai: One Hundred Views of Mt. Fuji*, George Braziller, Inc., New York, 1988. 224 s., s. 189-230.

kompozici. Hokusaiovo dílo navíc obsahuje nízký horizont a dynamický prvek v podobě pohybu vlny, která zabírá dvě třetiny obrazu³⁰ (viz Přílohy I., obr. 9).

Utawaga Hirošige (1797–1858) byl dalším z mistrů krajinomalby ukiyo-e, známý svými jemnými a lyrickými zobrazeními přírody. Jeho nejslavnější série je „Padesát tři stanic na cestě Tókaidó“ (viz Přílohy I., obr. 10), která zobrazuje výjevy ze slavné cesty, jež spojovala tehdejší hlavní město Edo, dnes Tokio, s městem Kjóta. Jeho díla se vyznačovala smyslem pro detail a schopností zachytit prchavé okamžiky a nálady přírody.³¹ Hirošige proslul svými dřevoryty, které zobrazovaly úchvatnou oblohu s bohatými barevnými kombinacemi. Tohoto efektu dosáhl technikou ukiyo-e bokashi, která spočívala v ručním nanášení gradace inkoustu na různé části vlhkého tiskařského bloku pomocí štětce, což vedlo k jemnému střídání odstínů barev.³²

2.1 Kulturní interakce Japonska a Západu na přelomu 19. a 20. století

Raná francouzská avantgarda otevřeně přiznávala svůj dluh vůči umělcům jako Hirošige a Hokusai. Vliv japonského umění je patrný v dílech mnoha významných umělců té doby včetně Vincenta van Gogha, Paula Gauguina, Clauda Moneta a Henriho Toulouse-Lautreca.³³

Období Meidži v Japonsku (1868–1912) znamenalo významný zlom v dějinách země, neboť vláda zahájila program modernizace a westernizace ve snaze vyrovnat se průmyslově vyspělým zemím Západu. V tomto období došlo k rozsáhlým změnám v japonské společnosti. Přijetí nových politických a ekonomických systémů, zavedení západních technologií a vědy a rozšíření nových uměleckých stylů a technik.³⁴ Umění období Meidži je dnes oslavováno pro svou kombinaci tradičních a moderních vlivů a pro svou roli při utváření směru japonského umění a kultury ve 20. století a v dalších letech.

---

³⁰ [Srov.] TARANTINO, Giovanni. *Identities on Fire: East meets West on the Palette of Shiba Kokan (1738-1818)*. In *Arcade: The Humanities of the World*. [cit. 7.březen 2023]. Dostupné z: <<https://arcade.stanford.edu/occasion/identities-fire-east-meets-west-palette-shiba-kokan-1738%E2%80%931818>>

³¹ [Srov.] ANDŌ, Hiroshige. *Hiroshige and Japanese landscape*. Tokyo: Japan Travel Bureau, 1954. 112 s., s. 53.

³² [Srov.] SCHLOMBS, Adele. *Hiroshige: 1797-1858: master of Japanese Ukiyo-e woodblock prints*. Köln: Taschen, 2010. 96 s., s. 55.

³³ [Srov.] JONES, Jonathan. *Made in Japan: the True Birthplace of Modern Art*. In: *The Guardian* (2015). [cit. 11.březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/artanddesign/jonathanjonesblog/2015/nov/04/japanese-art-toshiba-gallery-v-and-a-london>>

³⁴ [Srov.] SATO, Doshin. *Modern Japanese art and the Meiji state: the politics of beauty*. Los Angeles: Getty Publications, 2011. 365 s., s. 120-156.

Japonské umění 20. století se vyznačovalo širokou škálou stylů a směrů, které odrážely dynamický kulturní a politický vývoj země v tomto období.³⁵

Jedním z nejvýznamnějších směrů v japonském umění na počátku 20. století bylo hnutí Nihonga, které kladlo důraz na tradiční japonské malířské techniky a materiály. Toto hnutí bylo reakcí na rostoucí vliv západního umění a snažilo se zachovat a propagovat vlastní japonské umělecké dědictví. Výraz „nihonga“ znamená japonská malba a hnutí se snažilo zachovat a propagovat tradiční japonské malířské techniky a materiály. Jedním z klíčových rysů Nihongy bylo používání přírodních pigmentů a materiálů, jako jsou minerální pigmenty, plátkové zlato a papír washi. Umělci studovali u tradičních japonských malířů, aby se s těmito technikami a materiály naučili pracovat.³⁶ Umělci hnutí Nihonga se snažili vytvořit novou formu japonského umění, která by byla moderní a zároveň zakořeněná v bohatém kulturním dědictví Japonska. Umělci Nihongy často zobrazovali tradiční japonské náměty, jako jsou krajiny, květiny, ptáci a historické výjevy, ale činili tak vysoce stylizovaným a dekorativním způsobem, který zdůrazňoval krásu a eleganci japonské kultury. Experimentovali také s novými technikami a materiály, například do svých obrazů zahrnovali stínování a perspektivu západního stylu. Celkově hnutí Nihonga představovalo snahu japonských umělců sladit tradiční kulturu své země s požadavky moderny a vlivem Západu³⁷ (viz Přílohy I., obr. 11).

K nejvýznamnějším umělcům spojeným s tímto hnutím patří Yokoyama Taikan, který byl známý svými velkoformátovými obrazy krajin a květin s odvážnými, zjednodušenými formami a omezenou barevnou paletou. Dalším je Hishida Shunsō, jehož jemné a expresivní obrazy květin, ptáků a krajin se často vyznačovaly jemnou, detailní prací štětce a citlivým použitím barev.³⁸ Uemura Shōen byla jednou z mála ženských umělkyní spojených s tímto hnutím. Shōen vytvářela intimní portréty žen se složitými vzory a textiliemi. Další významnou osobností byl Maeda Seison, který byl sice pozdějším členem hnutí Nihonga, ale jeho barevné a dynamické obrazy květin a krajin se vyznačovaly modernistickým cítěním a mistrovstvím v tradičních japonských materiálech a technikách.³⁹

---

³⁵ [Srov.] GUTH, Christine M. E. *Japan 1868-1945: Art, Architecture, and National Identity*. In: *Art Journal* 55, no. 3 (1996): s. 16-20. [cit. 10.březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/777761?origin=crossref>>

³⁶ [Srov.] SZOSTAK, John Donald. *Painting circles: Tsuchida Bakusen and Nihonga collectives in early twentieth century Japan*. Leiden: Brill, 2013. In: *Japanese visual culture, volume 11*. 320 s., s. 68-91.

³⁷ [Srov.] Tamtáž, s. 67.

³⁸ [Srov.] NOMA, Seiroku. *Yokoyama Taikan: (1868-1958)*. 4. vydání. Rutland (Vermont): Charles E. Tuttle, 1960. 69 s. Kodansha library of Japanese Art. s. 43.

³⁹ [Srov.] SZOSTAK, John Donald. *Painting circles: Tsuchida Bakusen and Nihonga collectives in early twentieth century Japan*. 2013. s. 16-25.

Kromě hnutí Nihonga vznikly v období Meidži také nové umělecké školy a hnutí, které se inspirovaly západním uměním. Mezi ně patří například hnutí Yōga, jež se zaměřovalo na olejomalbu a kladlo důraz na využití světla a stínu k vytvoření pocitu hloubky a objemu. V tomto období se také objevily nové formy umění, například fotografie a litografie, které umělcům umožnily experimentovat s novými technikami a styly. Výraz „Yōga“ v japonštině doslova znamená západní malířství a hnutí se vyznačovalo odklonem od tradičních japonských malířských stylů, jako jsou ukiyo-e a sumi-e. Přiklánělo se spíše k přejímání evropských uměleckých stylů, jako je impresionismus, postimpresionismus a realismus. Umělci Yōga často zobrazovali realistické, represivní obrazy lidí, krajiny a zátiší s důrazem na naturalismus a perspektivu. Při tvorbě svých děl používali techniky, jako je olejomalba, akvarel a pastel. (viz Přílohy I., obr. 12). Hnutí Yōga bylo ve své době kontroverzní, protože někteří tradicionalisté ho považovali za zradu japonského kulturního dědictví. Nakonec však hnutí získalo široké uznání, popularitu a mnoho umělců Yōga se stalo velmi uznávanými a vlivnými osobnostmi japonského uměleckého světa.⁴⁰

Navzdory těmto inovacím pokračoval v období Meidži rozkvět tradičního japonského umění a umělci nadále vytvářeli díla v různých médiích včetně dřevotisku, keramiky, lakovaných výrobků a textilu. Tato díla často odrážela nostalgii po jednodušším, tradičnějším způsobu života a pomáhala zachovat a oslavovat japonské kulturní dědictví tváří v tvář rychlé modernizaci a změnám. V roce 1907 japonské ministerstvo školství uspořádalo výstavu Bunten, která skupiny Nihonga a Yōga sblížily a vedly k vzájemnému uznání, koexistenci, a dokonce k počátkům procesu směřujícího k vzájemné syntéze.⁴¹

Počátek dvacátého století představoval určitý přelom, pokud se jedná o vnímání japonských tradic a identity v umění. Docházelo po západním vzoru k postupnému příklonu umělců k individualismu a experimentu. Významným hnutím v japonském umění 20. století, které sdružovalo umělce se zájmem o individualizaci výtvarného projevu a experiment, bylo hnutí Sosaku-hanga. Vzniklo v Japonsku na počátku 20. století.⁴² Výraz „sosaku-hanga“ označuje v japonštině kreativní grafiku a označuje styl grafiky, který kladl důraz na individuální tvůrčí projev umělce, nikoli na spolupráci, která byla

---

⁴⁰ [Srov.] WEISENFELD, Jennifer. *MAVO: Japanese Artists and the Avant-Garde, 1905-1931*. University of California Press, 2001. 353 s., s. 11.

⁴¹ [Srov.] SZOSTAK, John Donald. *Painting circles: Tsuchida Bakusen and Nihonga collectives in early twentieth century Japan*. 2013. s. 67.

⁴² [Srov.] KURODA, Seiki et al. *Kuroda Seiki: Nihon kindai kaiga no kyoshō: seitan 150nen = Kuroda Seiki: master of modern Japanese painting; the 150th anniversary of his birth*. 2016. s. 27-44.

charakteristická pro tradiční japonskou grafiku. Umělci stylu Sosaku-hanga se snažili vymanit z konvencí tradiční japonské grafiky a zkoumali nové formy uměleckého vyjádření. Často vyřezávali a tiskli své vlastní návrhy, místo aby se spoléhali na služby zkušených řemeslníků, jak tomu bylo dosud v tradiční japonské grafice.⁴³ Tisky Sosaku-hanga se často vyznačovaly odvážnými, abstraktními vzory a živými barvami a byly vytvářeny různými technikami včetně dřevotisku, litografie a leptu. Toto hnutí bylo silně ovlivněno západními uměleckými směry, jako je expresionismus, kubismus a surrealismus, a umělci Sosaku-hanga často experimentovali s technikami převzatými z těchto stylů. Jednou z klíčových postav hnutí Sosaku-hanga byl Koširo Onči, který se zasloužil o prosazení myšlenky umělce jako individuálního tvůrce ve světě grafiky. Mezi další významné umělce spojené s tímto hnutím patří Munakata Šiko, Hiratsuka Un'ichi a Maekawa Sempan.⁴⁴

Ve 20. a 30. letech 20. století bylo japonské umění také silně ovlivněno evropským modernismem a mnoho umělců experimentovalo s abstraktními a avantgardními styly. V tomto období se objevili umělci jako Yayoi Kusama, která se stala jednou z nejvýznamnějších japonských umělkyní 20. století. Jelikož se Kusama řadí mezi umělce současné, spadá spolu se svými vrstevníky již do kapitoly o soudobém japonském umění.

Lze shrnout, že japonské umění první poloviny 20. století se vyznačovalo kombinací tradičních technik a stylů s moderními a západními vlivy. V tomto období se objevovaly nové umělecké směry, jako například hnutí dřevotisku Sosaku-hanga, které se zaměřovalo na individuální kreativitu a výraz. Japonští umělci také experimentovali s novými médii, jako je olejomalba a sochařství, byli ovlivněni společenskými a politickými změnami té doby. Výsledkem byla rozmanitá a dynamická scéna, která odrážela jak tradiční japonskou kulturu, tak rychle se měnící společnost v zemi.

V 19. století se Japonsko po staletích izolace začalo otevírat světu a japonské umění a kultura se rychle staly zdrojem fascinace evropských umělců a sběratelů. Zejména odvážné barvy, asymetrické kompozice a expresivní práce štětce na japonských grafikách a obrazech zaujaly evropské umělce, kteří v nich viděli odklon od tradičního západního realismu. Průkopníci modernismu ve Francii 19. století velmi hlasitě vyjadřovali svůj obdiv k japonskému umění a jeho

---

⁴³ [Srov.] VOLK, Alicia. *Made in Japan: The Postwar Creative Print Movement*. Milwaukee: Art Museum and University of Washington Press, 2005. s. 43.

⁴⁴ [Srov.] AJIOKA, Chiaki, KUWAHARA, Noriko a NISHIYAMA, Junko. *Hanga: Japanese creative prints*. Sydney: Art Gallery of New South Wales, 2000. s. 14.

smysluplným a svobodným kvalitám. Příkladem může být Manetův portrét Zoly obklopený jeho sbírkou japonského umění nebo van Goghovy láskyplné reprodukce japonských dřevotisků, které sbíral.⁴⁵ Soubor těchto tisků je uložen ve Van Goghově muzeu v Amsterdamu (viz Přílohy I., obr. 13). Raná francouzská avantgarda otevřeně přiznávala svůj dluh vůči umělcům jako Hirošige a Hokusai. Vliv japonského umění je patrný v dílech mnoha významných umělců té doby včetně Vincenta van Gogha, Paula Gauguina, Clauda Moneta a Henriho Toulouse-Lautreca.⁴⁶

Uvolněná, expresivní práce štětcem, ale i minimalistická pojetí, obrysová kresba a dekorativnost prorostla evropským uměním. Japonské grafiky a dekorativní umění byly sběrateli velmi vyhledávané a motivy inspirované Japonskem se začaly objevovat v evropské módě, nábytkářství a dekorativním umění v 70. letech 19. století. Popularita japonského umění a designu dosáhla vrcholu v 90. letech 19. století. Na přelomu 19. a 20. století se stala pevnou součástí evropského umění a designu. Jak uvádí Clark, Hokusai a Hirošige měli významný vliv na západní umění, zejména na impresionistické hnutí. Jejich výrazné barvy, zjednodušené formy a důraz na náladu a atmosféru inspirovaly mnohé umělce, kteří sbírali tisky ukiyo-e a převzali jejich techniky do svých děl.⁴⁷ Před druhou světovou válkou se japonské grafiky již nevyráběly v limitovaných edicích, ale z jednoho dřevotisku vznikaly tisíce otisků. Navzdory své nízké hodnotě se tyto tisky staly všudypřítomnými v galeriích a na ulicích. Jedním z nejčastěji reprodukováných děl posledních dvou staletí je Hokusaiova Velká vlna.⁴⁸

Claude Monet, významný francouzský umělec a zakladatel impresionistického směru, byl velmi inspirován uměním Japonska, zejména tradičními dřevoryty. Monet se s japonskými tisky poprvé setkal koncem 50. let 19. století. Jejich vliv na jeho tvorbu je patrný v používání výrazných barevných ploch a v jeho zájmu o zachycení prchavých okamžiků světla a atmosféry. Jedním z nejvýznamnějších příkladů Monetovy japonské inspirace je jeho slavná série obrazů leknínů, kterou začal malovat koncem 90. let 19. století a v níž pokračoval

---

⁴⁵ [Srov.] STOLWIJK, Chris, HEUGTEN, Sjraar, PISSARRO, Joachim. *Van Gogh and the Colors of the Night*. Van Gogh Museum/The Museum Of Modern Art, 2008. 160 s., s. 65.

⁴⁶ [Srov.] JONES, Jonathan. *Made in Japan: the True Birthplace of Modern Art*. In: The Guardian (2015). [cit. 11. březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/artanddesign/jonathanjonesblog/2015/nov/04/japanese-art-toshiba-gallery-v-and-a-london>>

⁴⁷ [Srov.] CLARK, Timothy, ed. *Hokusai: beyond the great wave*. First published. London: Thames & Hudson, 2017. 352 s., s. 145, 320-340.

⁴⁸ [Srov.] GUTH, Christine. *Hokusai's great wave: biography of a global icon*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2015. 256 s., s. 143-158.

až do své smrti v roce 1926. Obrazy leknínů se vyznačují uvolněnými tahy štětce a důrazem na zachycení účinků světla a odrazů na vodní hladině.⁴⁹ Japonské umění také sbíral, v kolekci jeho pozůstalosti se našlo čtyřicet šest tisků nejslavnějších japonských umělců. Kromě grafiky ukiyo-e se Monet inspiroval také japonskými zahradami, které navštívil během cesty do Holandska v 80. letech 19. století. Obzvláště ho zaujal způsob, jakým japonské zahrady využívají vodu, skály a rostliny k vytvoření harmonického a klidného prostředí, a některé z těchto prvků začlenil do své vlastní zahrady v Giverny, kterou sám udržoval⁵⁰ (viz Přílohy I., obr. 14, obr. 15).

Středoevropské prostředí bylo významně ovlivňováno francouzským uměním a vzájemným kulturním transferem. Stejně tak bylo zasaženo Hokusaiovou „japonskou vlnou“, motivy fialových květů a kosatců, vztahem plochy a barvy. Umělci jako Alfons Mucha, Bohumil Kubišta, Vojtěch Preissig nebo Jindřich Štýrský tyto motivy začlenili do svých děl. Docenění mimoevropského umění bylo zásluhou sběratele a historika Lubora Hájka.⁵¹ Jednoduchost formy, detail v popředí a dekorativnost, kterou tyto motivy ilustrují, odráží právě japonskou estetiku. Císař František Josef I. dokonce pozval japonskou delegaci k účasti na Světové výstavě ve Vídni v roce 1873, čímž podpořil šíření obdivu k japonskému umění v monarchii.⁵²

Jak již bylo uvedeno, japonské umění a kultura přispěly k rozvoji nových forem uměleckého vyjádření v západní a přeneseně také ve střední Evropě. Umělci a designéři se inspirovali čistými liniemi, minimalismem a důrazem na detail v japonském umění a designu. To vedlo k vytvoření nových forem umění a designu, které zahrnují prvky japonského stylu, jehož stopy jsou dnes předmětem vědeckého zkoumání.

---

⁴⁹ [Srov.] National Gallery of Australia. *Monet and Japan: an exhibition organised by the National Gallery of Australia*. Canberra: National Gallery of Australia. 2001.

⁵⁰ [Srov.] ESCHMANN, Marie-Joelle. *Japonism: This Is What Claude Monet's Art Has in Common with Japanese Art*. Sep 1, 2020 Sotheby's Institute of Art Certificate. [cit. 11.březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.thecollector.com/claude-monet-japonism/>>

⁵¹ [Srov.] HÁJEK, Lubor, KESNER, Ladislav, ed. *Západ slunce na moři: studie o mimoevropském umění*. Praha: H & H Vyšehradská, 2009. Kontinuum. 287 s., s. 263-266.

⁵² [Srov.] HÁNOVÁ, Markéta. *Japonismus v českém umění*. V Praze: Národní galerie, 2014.

2.2 Internacionalizace japonského umění po 2. sv. válce a současné tendence

Po druhé světové válce prošlo japonské umění obdobím rychlé transformace, kdy se umělci potýkali s dědictvím války a měnící se kulturní a politickou krajinou Japonska. V padesátých a šedesátých letech 20. století vznikl kolektiv umělců Gutai, kteří kladli důraz na performativní aspekt umění a experimentovali s novými materiály a technikami.⁵³ Po celou druhou polovinu 20. století se japonské umění nadále vyznačovalo rozmanitostí stylů a přístupů, přičemž umělci zkoumali vše od tradičních technik až po nejmodernější nová média (viz Přílohy I., obr. 16).

Umělecké interakce Japonska a zbytku světa bychom zde dohledali v obousměrném uměleckém „provozu“. Duch japonské kaligrafie tak můžeme latentně rozkrýt např. v abstraktně expresionistickém díle Franze Klinea (viz Přílohy I., obr. 17), Jacksona Pollocka nebo francouzské malířky Fabienne Verdier (viz Přílohy I., obr. 18). Japonské umění dnes zůstává živou a vlivnou silou v globálním uměleckém světě. Tak jako v Evropě nebo v Americe to byla léta šedesátá, která přinesla nový kurz směrem k větší umělecké svobodě.⁵⁴

Postmodernismus se v japonském umění objevil v 80. letech 20. století a vyznačoval se odmítnutím modernistických myšlenek a forem, které japonskému umění dominovaly od konce druhé světové války. Místo toho postmoderní umělci v Japonsku přijali širokou škálu stylů, technik a kulturních vlivů a často do svých děl zahrnovali prvky populární kultury a masových médií. Jedním z trendů v postmoderním japonském umění bylo používání *appropriace*, která spočívala ve vypůjčování a rekontextualizaci obrazů a objektů z populární kultury, dějin umění a dalších zdrojů. Umělci jako Yasumasa Morimura například vytvářeli díla, která mísila prvky tradičního japonského umění s obrazy z anime, mangy a dalších forem populárních médií⁵⁵ (viz Přílohy I., obr. 19). Dalším trendem v postmoderním japonském umění bylo používání ironie a parodie. Mnoho postmoderních japonských umělců používalo humor a satiru ke

---

⁵³ [Srov.] YAMATANE MUSEUM OF ART. *The ten artists of contemporary Japanese painting*. Tokyo: Yamatane Museum of Art. 89 s. 1974. s. 53.

⁵⁴ [Srov.] ADACHI, Kenji. *The 1960's—a decade of change in contemporary Japanese Art*. The National Museum of Art, Kyoto. Tokyo: Tokyo Kokuritsu Kindai Bijutsukan, 219 s., 1981. s. 169-200.

⁵⁵ [Srov.] GORMAN, Caitlin. *Yasumasa Morimura: Appropriator Of Images, Cultures, And Identities*. A Thesis, the Graduate College of Bowling Green State University. May 2013. [cit. 11.březen 2023]. Dostupné z:

<https://etd.ohiolink.edu/apexprod/rws_etd/send_file/send?accession=bgsu1363520942&disposition=inline>

komentování současné japonské společnosti a kultury, přičemž často přeháněli nebo podvraceli tradiční japonské kulturní hodnoty a stereotypy.⁵⁶

Oblíbenou formou postmoderního japonského umění, které pokračuje dodnes, se stala performance, v níž umělci jako Yayoi Kusama a Kazuo Ohno posouvali hranice tradiční performance a zkoumali nové formy vyjádření.⁵⁷ V neposlední řadě se postmoderní japonské umění vyznačovalo větším zapojením do globální kultury a odmítnutím představy o jedinečné japonské estetice. Umělci jako Hiroshi Sugimoto (viz Přílohy I., obr. 20) a Mariko Mori například zkoumali univerzální témata a techniky, které překračovaly národní hranice a zpochybňovaly představu japonského umění jako samostatné a odlišné kategorie.⁵⁸

Celkově byl postmodernismus v japonském umění rozmanitým aspektem a eklektickým hnutím, které odmítalo úzké hranice tradičního japonského umění a zahrnovalo širokou škálu stylů, témat a kulturních vlivů. Postmodernismus se částečně překrývá s uměním současně činných umělců.

Současné japonské umění je rozmanité a mnohotvárné. Zahrnuje tradiční i moderní vlivy, celou řadu oborů, od malby a sochařství až po video, instalace a performance. Mnoho současných japonských umělců zkoumá témata identity, kultury a technologie a často do svých děl začleňuje prvky populární kultury a subkultur. Narůstá zájem o tradiční japonské umělecké formy, jako dřevotisky a keramika, a také se zvýšil důraz na sociálně angažované a politicky angažované umění.⁵⁹

Současní japonští umělci, jako jsou Yayoi Kusama a Takashi Murakami, si v posledních letech získali široké uznání. Svá díla vystavují v populárních prostorách, jako je losangeleská MOCA, a spolupracují s luxusní módní značkou Louis Vuitton. Japonská umělecká scéna je dynamická a rozmanitá a její součástí jsou významné osobnosti jako Yoko Ono, Yoshitomo Nara nebo fotograf Nabuyoshi Araki, jejichž díla dosahují na mezinárodních aukcích vysokých cen.⁶⁰

---

⁵⁶ [Srov.] KUSPIT, Donald. *Daughter of Art History: photographs by Yasumasa Morimura*. New York: Aperture Foundation, Inc. 2003. 128 s., s. 49.

⁵⁷ [Srov.] YOSHIMOTO, Midori. *Into Performance: Japanese Women Artists in New York*. Rutgers University Press, 2005. JSTOR. [cit. 11.březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/j.ctt5hjd48>>

⁵⁸ [Srov.] KADLECOVÁ, Kristýna. *Aspekty utvářející diskurs japonského výtvarného umění v 90. letech 20. století interpretované skrze Superflat art*. Brno, 2016. Bakalářská práce. Ústav hudební vědy, FF MU. Vedoucí práce: doc. Viktor Potůček. s. 16.

⁵⁹ [Srov.] CORNIETZ N. a J. K. VINCENT ed. *Preversion and Modern Japan: Psychoanalysis, Literature, Culture*. 1st ed. Abingdon, Oxon: Routledge, 2010. 338 s. [cit. 20.březen 2023]. Dostupné z: <<https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=481056>>

⁶⁰ [Srov.] HICKEY, Andrew. *Boom: an explosion of contemporary Japanese art*. Ashmore: Boom Promotions, 2013. 77 s., s. 23.

Proměna Tokia po druhé světové válce dala vzniknout experimentálním hnutím jako Gutai, Hi Red Center a Mono-ha, která stírala hranice mezi uměním, každodenním životem a politickou akcí. Tyto skupiny si vyměňovaly myšlenky s mezinárodními hnutími, jako byl Fluxus v New Yorku, k němuž významně přispěly Yoko Ono a Yayoi Kusama. Minimalistické a konceptuální umění 60. a 70. let čerpalo inspiraci z klasického japonského umění, designu a filosofie, zejména zenového buddhismu.

V 90. letech 20. století došlo stejně jako v ekonomice i v japonském současném umění ke zlomu, zejména s nástupem nové generace umělců v čele s Takashim Murakamim a Yoshitomo Narou. V tomto období vzniklo hnutí „superflat“, jehož průkopníkem byl právě Murakami a které spojilo pop art a kulturu kawaii. Navzdory svému inovativnímu přístupu se však tyto umělci setkali s větším uznáním v zahraničí než ve své vlasti, protože tradiční a moderní umění zůstávalo ústředním bodem místní umělecké scény. Mezi další umělce, kteří dosáhli většího úspěchu mimo Japonsko, patří Chiharu Shiota. Její umělecké dílo Klíč v ruce (viz Přílohy I., obr. 21) bylo vystaveno na 56. benátském bienále v roce 2015 a představovalo více než 50 000 klíčů zavěšených na nitích, které proměnily celý výstavní prostor ve složitý labyrint. Dva rustikální čluny v centru instalace měly za úkol zachytit „déšť vzpomínek“, symbolizovaný klíči. Tento netradiční přístup k umění sklidil široký ohlas u diváků i kritiků. Mnohá díla Shioty odrážejí její zkušenost, že se ocitla mezi dvěma kulturami, a to rodným Japonskem a adoptivním domovem v Německu.⁶¹

Jak již bylo uvedeno, mnoho současných japonských umělců se zabývá tématy souvisejícími s japonskou identitou a tradicí. Jiní naopak využívají mezinárodního uměleckého dialogu, aby své umění obohatili o kosmopolitní směry a myšlenky. Často však i ti nejpokrokovější z japonských umělců čerpají inspiraci z tradičních japonských uměleckých forem, jako jsou tisky ukiyo-e, kaligrafie a keramika. Existují však umělci a teoretici, kteří kritizují myšlenku „nezávislého japonského umění“, například již několikrát zmíněný Takashi Murakami. Ve své knize „Little Boy: The Arts of Japan's Exploding Subculture“ tvrdí, že představa odlišné japonské estetiky je mýtus, který udržují západní kritici a kurátoři.⁶² Murakami se domnívá, že japonské umělecké tradice byly vždy utvářeny také vnějšími vlivy a že současní japonští umělci by měli mít možnost

---

⁶¹ [Srov.] ART & DESIGN, *Introduction to Japanese Contemporary Art*. 2017. [cit. 20.březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.japanhouse.com/articles/intro-to-japanese-contemporary-art/>>

⁶² [Srov.] MURAKAMI, Takashi. *Little Boy: The Arts of Japan's Exploding Subculture*. New York: Japana Society; New Haven and London: Yale University Press, 2005. s. 63.

svobodně zkoumat různé styly a techniky, aniž by byli omezováni očekáváním cizinců.⁶³

Takashi Murakami v roce 2001 definoval umělecký směr zvaný Superflat. Jedná se o umělecký směr a estetický koncept, který překračuje hranice pouhého vizuálního fenoménu. Označuje nejen vizuální styl, ale také kulturní fenomén, který Murakami považuje za charakteristický rys poválečné japonské společnosti. Podle Murakamiho vedla rychlá modernizace Japonska po druhé světové válce ke zploštění tradičních hierarchií a ke sblížení vysoké a nízké kultury. Jak uvádí Kadlecová, sblížování se odráží v „superploché estetice“, která kombinuje prvky mangy a anime s tradičními japonskými uměleckými formami, jako jsou tisky ukiyo-e.⁶⁴

Superflat se často vyznačuje jasnými, výraznými barvami, zjednodušenými formami a zploštěným stylem. Může být hravý, satirický nebo obojí a často se zabývá tématy, jako je konzumerismus, masová média a komodifikace kultury. Superflat tak představil nový umělecký styl, který kombinoval vlivy tradičního japonského umění se současným západním uměním a vytvořil tak jedinečnou fúzi, která přitahovala japonské i mezinárodní publikum (viz Přílohy I., obr. 22). Díky této fúzi se stal celosvětovým fenoménem, který prolomil kulturní bariéry a zpochybnil tradiční představy o tom, jaké by japonské umění mělo být. Murakami popsal Superflat jako kritiku prázdnoty a povrchnosti současné kultury, ale také jako oslavu její energie a vitality. Řekl také, že odráží jeho vlastní zkušenosti z dospívání v poválečném Japonsku, kde byl ovlivněn jak vysokou, tak nízkou kulturou. Jak bylo již uvedeno, hnutí zpravidla reagovalo na komercializaci japonské společnosti, zejména ve vztahu ke kultuře Otaku. Hnutí zkoumalo dopady konzumerismu na japonskou společnost včetně zploštění tradičních hierarchií a ztráty kulturní identity tváří v tvář globalizaci. Celkově je Superflat složitý a mnohvrstevnatý koncept, který zahrnuje nejen vizuální styl, ale také širší kulturní a společenské trendy.⁶⁵

Přírodní prostředí Japonska je pro mnoho současných japonských umělců hlavní inspirací. Často se zabývají tématy souvisejícími s přírodou, jako je střídání ročních období, krása krajiny a význam ochrany životního prostředí. Skvělým příkladem spojení přírody a site-specific umění je ostrov Naoshima a jeho muzea,

---

⁶³ [Srov.] Tamtéž, s. 63.

⁶⁴ [Srov.] [Srov.] KADLECOVÁ, Kristýna. *Aspekty utvářející diskurs japonského výtvarného umění v 90. letech 20. století interpretované skrze Superflat art*. Brno, 2016. Bakalářská práce. Ústav hudební vědy, FF MU. Vedoucí práce: doc. Viktor Potůček. s. 43.

⁶⁵ [Srov.] Tamtéž, s. 48.

kteřá návštevnikům nabízejí unikátní možnost vnímání umění v novém kontextu a kontemplaci nad ním.

Naoshima je malý ostrov ležící v japonském vnitrozemském moři Seto. V posledních letech získal mezinárodní uznání jako centrum současného umění a architektury. Proměna ostrova v uměleckou destinaci začala v 80. letech 20. století, kdy japonská vzdělávací společnost Benesse Corporation koupila část ostrova. Dnes se na Naoshimě nachází několik muzeí a uměleckých instalací včetně muzea umění Chichu, muzea Lee Ufan a muzea Benesse House Museum, která představují díla mezinárodně uznávaných umělců, jako jsou Claude Monet, Walter De Maria nebo Yayoi Kusama.⁶⁶

Význam ostrova v současném japonském umění spočívá v jedinečném spojení přírody, umění a architektury. Muzea a instalace na ostrově jsou začleněny do okolní krajiny a vytvářejí pro návštěvníky harmonický a pohlcující zážitek. Zaměření ostrova Naoshima na ekologickou udržitelnost a zapojení komunity inspirovalo podobné projekty i v jiných částech Japonska a po celém světě.⁶⁷ Projekt známý jako Art House se nachází v Honmuře, malé rybářské vesnici na východní straně Naoshimy. Tento projekt se skládá z opuštěných domů, dílen, chrámů a svatyně, které umělci z Japonska a různých částí světa přeměnili na umělecké instalace a místa konání výstav. Domy umění jsou rozmístěny po celé vesnici a lze je navštívit pěšky. Během prohlídky si návštěvníci mohou udělat přestávku a vychutnat si šálek kávy nebo poobědvat v některé z příjemných kaváren, které provozují místní obyvatelé nebo lidé, kteří se sem přestěhovali z velkých měst.⁶⁸

Působivé muzeum umění Chichu od Tadao Ando je mnohými považováno za největší atrakci. Většina muzea se nachází v podzemí a Andův návrh umožňuje, aby dovnitř pronikalo přirozené světlo a měnilo vzhled děl v průběhu dne. Umělecká sbírka v Chichu je sice malá, ale pozoruhodná a nachází se v ní díla i významných umělců. V pátek a v sobotu večer muzea nabízí také noční program Open Sky (viz Přílohy I., obr. 23), který poskytuje jedinečnou příležitost prohlédnout si při západu slunce dílo Jamese Turrella „Open Sky“.⁶⁹ Naoshima se stala kulturní destinací, která oslavuje propojení umění, přírody a architektury

---

⁶⁶ [Srov.] Benesse-artsite.jp [online]. Benesse Art Site Naoshima. ©2011–2020 [cit. 22.březen 2023]. Dostupné z: <<https://benesse-artsite.jp/en/>>

⁶⁷ [Srov.] HAMADEH, Alia. Contemporary Island Historiography and Environmental Codifications of Architecture: The Art Museum on Naoshima. In: Okinawan Journal of Island Studies, s. 61-76.

⁶⁸ [Srov.] Art House Project: Art scattered around a small port town. [cit. 22.březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.japan-guide.com/e/e5479.html>>

⁶⁹ [Srov.] ETHERINGTON-SMITH, Meredith. *James Turrell: a life in light*. Vyd. 1. Paris: Somogy Publishing, 2007. 75 s., s. 38-45.

a jež stále přitahuje návštěvníky z celého světa, kteří se zajímají o současné japonské umění a design.

Soudobé japonské umění má mnoho inspiračních zdrojů a témat. Popkultura je významným tématem současného japonského umění. Mnoho umělců ve své tvorbě využívá prvky anime, mangy, videoher a dalších forem populární kultury a často se zabývá tématy souvisejícími s konzumem, technologií a globalizací.⁷⁰

---

⁷⁰ [Srov.] FAVELL, Adrian. *Resources, Scale, and Recognition in Japanese Contemporary Art: "Tokyo Pop" and the Struggle for a Page in Art History*. *Review of Japanese Culture and Society* 26 (2014): 135-53. [cit. 22.březen 2023]. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/43945795>>

3 Vybraní japonští tvůrci

Následující kapitola bude výběrově pojednávat o předních autorkách a autorech současné japonské výtvarné kultury. Jejich výběr byl uskutečněn na základě reprezentace Japonska na světových bienálních uměleckých přehlídkách ve druhé polovině 20. stol. Předložené stručné medailony s charakteristikou tvorby šesti vybraných umělkyň a umělců budou zároveň sloužit jako inspirační most pro přípravu lekcí výtvarné výchovy. Tyto jsou součástí projektové části této práce. Výběr byl zároveň motivován snahou o postižení co nejširší škály výtvarných médií, technik a přístupů, od plošných, přes prostorové až po intermediální výtvarné a výrazové prostředky.

3.1 Yayoi Kusama

Yayoi Kusama je zřejmě nejznámější a nejvlivnější japonskou umělkyní. Kusama se narodila v roce 1929 v Matsumotu v Naganu, svou uměleckou kariéru zahájila v 50. letech 20. století a rychle si získala uznání díky svým avantgardním uměleckým dílům, která často vynikala jasnými barvami, odvážnými vzory a opakujícími se motivy. Během své kariéry pracovala Kusama v různých výtvarných médiích včetně malby, sochařství, performance a instalace.⁷¹

Kusama začala malovat už v dětství a v deseti letech vytvářela díla, v nichž se projevoval velký zájem o abstrakci a avantgardu. Po dokončení studia tradiční japonské malby se v roce 1957 přestěhovala do New Yorku, aby se věnovala své umělecké kariéře. Během svého pobytu v New Yorku se Kusama rychle stala součástí vzkvétající umělecké scény města. Pracovala po boku dalších začínajících umělců, jako byli Andy Warhol a Claes Oldenburg. Její díla byla představena na několika významných výstavách včetně výstavy v Muzeu moderního umění v New Yorku v roce 1962, která zahrnovala také díla Jaspere Johnse a Roberta Rauschenberga.⁷²

Brzy si však vytvořila vlastní jedinečný styl, který v sobě zahrnuje prvky pop-artu a minimalismu a myšlenková východiska feminismu. Kusama je

---

⁷¹ [Srov.] MORRIS, France, ed. et al. *Yayoi Kusama*. London: Tate Publishing, 2012. 208 stran. ISBN 978-1-84976-038-6. s. 12.

⁷² [Srov.] MINAMI, Yusuke, Akira TATEHATA a Naoki YONEDA. *Yayoi Kusama: my eternal soul*. The Asahi Shimbun, 2017. 297 s., s. 23.

pravděpodobně nejznámější svými obrazy Nekonečná síť, které obsahují tisíce malých, opakujících se značek, jež vytvářejí iluzi nekonečného prostoru. K dalším pozoruhodným dílům patří její sochy Dýně pokryté puntíky a instalace Zrcadlový pokoj (viz Přílohy I., obr. 24, obr. 25), která pomocí zrcadel vytváří iluzi nekonečného prostoru. Jedním z charakteristických rysů tvorby Yayoi Kusamy je právě používání opakování.⁷³

Častým tématem Kusaminy tvorby je zkoumání vztahu mezi jednotlivcem a vesmírem. Puntíky, notoricky známý motiv její tvorby, popsala jako symbol vesmíru. Kusama často pokrývá puntíky celé místnosti a vytváří tak pohlcující prostředí, které jako by vyzývalo diváka, aby se ztratil ve vesmíru s miliony hvězd.⁷⁴

Kusamino nebojácné experimentování s barvami, vzory a formami, stejně jako její ochota konfrontovat se s obtížnými tématy z ní učinily jednu z nejvýznamnějších a nejvlivnějších umělkyní současnosti. Umění Yayoi Kusamy bylo předmětem mnoha výstav po celém světě a během své kariéry získala také řadu ocenění a vyznamenání. V roce 2016 bylo v Tokiu otevřeno Muzeum Yayoi Kusama věnované prezentaci jejího díla.⁷⁵

Její umění lze využít jako inspiraci pro hodiny výtvarné výchovy, a to hned několika způsoby. Její používání jasných barev a výrazných vzorů lze využít k výuce o teorii barev a principech designu. Její opakující se motivy lze zase využít k výuce o tvorbě vzorů. Používání předmětů každodenní potřeby v uměleckých dílech může žáky inspirovat k tvořivému myšlení. Yayoi Kusama je vhodná inspirace ještě z jednoho důvodu. Otevřeně totiž hovoří o svých celoživotních problémech s duševním zdravím včetně zkušeností s úzkostí, obsedantně-kompulzivní poruchou a halucinacemi. Své umění používá jako způsob, jak se s těmito problémy vypořádat, a svou práci často popisuje jako formu terapie. Již zmíněná instalace „Nekonečný pokoj“ také odráží její zkušenosti s duševním zdravím. Kusama prohlásila, že tyto instalace představují její touhu uniknout z hranic vlastní mysli a vstoupit do prostoru, který je prostý jejích úzkostí a strachů. Celkově lze proto říci, že umění Kusamy nejenže odráží její vlastní zkušenosti s duševním zdravím, ale slouží jako silné svědectví o způsobech,

---

⁷³ [Srov.] KUSAMA, Yayoi et al. *Yayoi Kusama: in infinity*. Humlebæk: Louisiana Museum of Modern Art, 2015. 128 stran. s. 78.

⁷⁴ [Srov.] MORRIS, France, ed. et al. *Yayoi Kusama*. London: Tate Publishing, 2012. 208 stran. ISBN 978-1-84976-038-6. s. 45.

⁷⁵ [Srov.] MCCURRY, Justin. Avant-garde legend Yayoi Kusama gets her own museum in Tokyo. *The Guardian*. [Online], 29 Sep 2017 21.02 EDT, [cit. 20. června 2023]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/sep/30/yayoi-kusama-museum-tokyo>

jakými lze kreativitu a umělecký projev využít k podpoře mentálního uzdravování.⁷⁶

3.2 Hiroshi Senju

Hiroshi Senju je světově proslulý japonský umělec, který je známý svým mistrovstvím v tradiční japonské umělecké metodě nihonga, při níž se používají přírodní materiály, jako jsou minerální pigmenty a papír washi. Narodil se 14. prosince 1958 v Tokiu v Japonsku.⁷⁷ Senju se o umění začal zajímat již v mládí a přitahovala ho zejména krása přírody. Studoval malbu na Tokijské národní univerzitě výtvarných umění a hudby, kde se seznámil s již zmíněnou technikou nihonga.⁷⁸ Po ukončení studia pokračoval ve zdokonalování svých dovedností v této tradiční umělecké formě a kombinoval ji se svou vlastní jedinečnou vizí.⁷⁹

Od 80. let 20. století si začal získávat uznání svými velkoformátovými obrazy vodopádů (viz Přílohy I., obr. 26). V New Yorku, kam se přestěhoval, se stal hnací silou uznání japonské estetiky a japonských uměleckých technik v zahraničí. Svou prací Hiroshi Senju ukázal, že japonský smysl pro krásu je univerzálním měřítkem, které mohou ocenit lidé napříč kulturami a po celém světě. Obrazy vodopádů byly inspirovány úchvatnými vodopády, které viděl na svých cestách po Japonsku. Obrazy vytvořil unikátní technikou, při níž se barva lije na svislé plátno. Tato technika vytváří pocit pohybu a plynulosti a stala se jedním ze Senjuových charakteristických stylů. Do svých obrazů také vkládal plátkové zlato, které jim dodávalo nápadnou a třpytivou kvalitu. Senjuova tvorba je charakteristická používáním akvarelu, který nanáší v několika vrstvách, aby vytvořil hloubku a texturu. Jeho náměty se často zaměřují na přírodní krajiny, jako jsou vodopády a ledy. Jeho obrazy se vyznačují kontemplativní a uklidňující atmosférou. Senjuovo umění je významné tím, že dokáže kombinovat tradiční

---

⁷⁶ [Srov.] SUMA K.V., CHANDRAN S., SATHYANARAYANA RAO T.S. The princess of polka dots: Using art as a medium to cope with hallucinations. In: *Indian J Psychiatry*. 2018 Jan-Mar;60(1):156-158. doi: 10.4103/psychiatry.IndianJPsychiatry_149_18. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5914254/>.

⁷⁷ [Srov.] BAUM, Rachel Leah et al. *Hiroshi Senju*. Skira, Milano, New York, NY 2009, 118 s., 2009. ISBN: 9788861307971. s. 58.

⁷⁸ [Srov.] SZOSTAK, John Donald. *Painting circles: Tsuchida Bakusen and Nihonga collectives in early twentieth century Japan*. Leiden: Brill, 2013. In: *Japanese visual culture*, volume 11.

⁷⁹ [Srov.] BAUM, Rachel Leah et al. *Hiroshi Senju*. Skira, Milano, New York, NY 2009, 118 s., 2009. ISBN: 9788861307971. s. 58.

japonské techniky s moderními prvky, díky čemuž je přístupné a relevantní pro široké publikum.⁸⁰

Senjuova tvorba získala mezinárodní uznání v 90. letech, kdy vystavoval své obrazy v New Yorku a Paříži. V roce 1995 bylo na Benátském bienále uděleno čestné uznání obrazu jednoho ze Senjuových vodopádů, který se stal prvním dílem asijského umělce, jemuž se toto uznání dostalo.⁸¹ Od té doby byly jeho obrazy vystavovány v galeriích a muzeích po celém světě včetně Tokijského národního muzea, Muzea moderního umění v New Yorku a Smithsonianova institutu ve Washingtonu.⁸²

Dalším významným Senjuovým dílem je série Horizonty, která představuje malby linie horizontu v různých barvách a strukturách. Tato díla jsou abstraktnější než jeho série Vodopád, ale přesto zachycují podstatu přírody ohromujícím způsobem, který nutí k zamyšlení. Série Horizonty odráží Senjuův zájem o souhrn světla a barev a také jeho touhu zachytit podstatu světa přírody způsobem, který přesahuje tradiční reprezentativní umění.⁸³ Díky svému zaměření na zachycení podstaty přírody se stal jedním z nejuznávanějších umělců své generace. Uznání Senjuovy práce vyvrcholilo otevřením muzea věnovaného jeho osobě. To bylo otevřeno 10. října 2011 v Karuizawě v prefektuře Nagano.⁸⁴

Senjuovo použití akvarelu a zaměření na přírodní krajiny může být zvláště užitečné při výuce žáků o významu přírody a životního prostředí. Senjuovo umění je hluboce zakořeněné v japonské kultuře a mnoho jeho principů vychází z filosofie zenového buddhismu a dalších principů japonské filosofie. Jedním z klíčových principů zenového buddhismu je myšlenka všímavosti neboli přítomnosti v daném okamžiku (tzv. mindfulness). Senjuovo umění má kontemplativní kvalitu, která podněcuje k rozjímání, vlastnost, která je v dnešním uspěchaném světě obzvláště významná. V tomto smyslu je nejvýznamnější jeho nejznámější série Vodopád, která zachycuje pohyb a proudění vody způsobem, který vyžaduje, aby byl divák přítomen a věnoval dílu plné soustředění (viz Přílohy I., obr. 27).⁸⁵

---

⁸⁰ [Srov.] SENJU, Hiroshi a Iain ROBERTSON. *Hiroshi Senju*. Hong Kong: Sundaram Tagore Gallery (Kat. výst.) 2013, s. 41.

⁸¹ [Srov.] Venice Biennale. *Suki: The Sense of Multi-Vernacular Japan: The 46th Venice Biennale 1995 Japan Pavilion June 11 – October 15 1995*. Japan Foundation; 1995, s. 19.

⁸² [Srov.] Tamtéž, s. 58.

⁸³ [Srov.] BAUM, Rachel Leah et al. *Hiroshi Senju*. Skira, Milano, New York, NY 2009, 118 s., 2009. ISBN: 9788861307971. s. 58.

⁸⁴ [Srov.] Tamtéž, s. 62.

⁸⁵ [Srov.] DOEBLER, Peter L. *Seeing the Things You Cannot See: (Dis-)Solving the Sublime through the Paintings of Hiroshi Senju*. Graduate Theological Union. 2014. Dissertation. VII, 269 s. s. 150-158.

3.3 Rei Naito

Japonská umělkyně, která se narodila v roce 1961 v Hirošimě, vytváří instalace, jež zkoumají vztah mezi lidským tělem a prostorem. Ve svých uměleckých instalacích často klade nejzásadnější otázky lidské existence. Její díla navazují přímý dialog s prostředím, které je obklopuje. Nejznámější je její projekt Matrix v japonském Muzeu umění v Teshimě (viz Přílohy I., obr.28), kde do architektonického díla Ryue Nishizawy vnáší přírodu v podobě vody. Dílo Rei Naito vychází z japonské tradice jednoduchosti a pomíjivosti světa *mono no aware*. Umělkyně, jejíž jemný styl promění i ten nejslabší proud vzduchu nebo kapku vody v umělecké dílo, vyvolala svým formátem prohlížení „po jednom“ kontroverzi i na mezinárodní scéně. Na výstavě One Place on Earth, která proběhla v roce 1991 v tokijském prostoru Sagacho Exhibit, představila umělecké dílo sestávající ze stanu zavěšeného nad místem konání, uvnitř kterého byly umístěny drobné předměty, jako jsou listy rostlin, semena, nitě a dráty. Diváci měli za úkol sledovat dílo o samotě, což byl jiný zážitek, než jaký by získali při běžném pozorování ve výstavním prostoru. Jejím cílem bylo zprostředkovat divákům svoje vlastní pocity niternosti a introspekce, zpytování a hledání čistých a hlubokých pravd v člověku (viz Přílohy I., obr. 29).⁸⁶

Rei Naito je dále známa svými prostorovými díly kombinujícími jemné motivy vytvořené z nití, stuh, látek, korálků, skla a balónků s přírodními prvky, jako je světlo, vzduch, vítr a voda. Umělecká díla Rei Naito byla vystavena ve významných muzeích a galeriích v Japonsku i po celém světě. Spolupracovala také s architektem Ryue Nishizawou na Muzeu umění Teshima na ostrově Teshima ve vnitrozemském moři Seto.⁸⁷

Žáci se v hodině výtvarné výchovy mohou od japonské umělkyně Rei Naito hodně naučit, zejména pokud jde o zkoumání vztahu mezi lidským tělem a prostorem, přístupu k životnímu prostředí a kladení základních otázek o lidské existenci. Naitino využívání přírodních prvků, jako je voda, světlo, vzduch a vítr, může inspirovat ke kontemplaci o přírodě. Žáci se mohou pokusit replikovat svým vlastním tvůrčím způsobem některá z jejích děl, v nichž využívá obyčejné předměty jako nitě, stuhy, látky, korálky, sklo nebo balónky. Žáci tak mohou

---

⁸⁶ [Srov.] NAITO, Rei: *Chci tiše sdílet křehkost a zranitelnost toho, co se děje v mém srdci*. (Interview) In: art-it.asia [online – strojový překlad japonského zdroje]. © 2023 ART iT Co., [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: https://www.art-it.asia/u/admin_interviews/BfjsMlveo8jH1tKuray0/?lang=en

⁸⁷ [Srov.] KRAMER, Mario. *Rei Naito: Jegliche Existenz wird gerufen = Rei Naito: Being Called*. Frankfurt am Main: Museum für Moderne Kunst, 1997. 71 s. ISBN: 3-88270-478-0. s. 14.

objevovat nové texture, barvy a materiály ve vlastní tvorbě. Jednou z výtvarných metod a estetických koncepcí, které si studenti mohou od Naito osvojit, je její důraz na jednoduchost vycházející z japonské tradice. Naitina díla často vedou přímý dialog s prostředím, které je obklopuje, a vytvářejí tak harmonický vztah mezi uměním a přírodou. Tento přístup může studenty inspirovat ke zkoumání negativně a pozitivně vymezeného prostoru prostřednictvím vlastní tvorby a podnítit je k experimentování se vztahem mezi divákem, uměleckým dílem a prostředím.

3.4 Chiharu Shiota

Chiharu Shiota je japonská umělkyně, která se narodila v roce 1972 v japonské Ósace a v současnosti žije a pracuje v Berlíně. Zkoumá základní aspekty lidského života, jako jsou vztahy, smrt a existence, prostřednictvím různých médií a materiálů. Její tvorba zahrnuje velkoplošné instalace z nití, které zahrnují běžné předměty a vnější památky, a také kresby, sochy, fotografie a videa (viz Přílohy I., obr. 30, obr. 31).⁸⁸

Shiota uspořádala samostatné výstavy v uznávaných galeriích a muzeích po celém světě včetně Mori Art Museum v Tokiu, Gropius Bau v Berlíně, Art Gallery of South Australia a Yorkshire Sculpture Park ve Velké Británii. Kromě toho se zúčastnila mnoha mezinárodních výstav, například Mezinárodního uměleckého festivalu Oku-Noto, Bienále v Sydney a Benátského bienále, kde v roce 2015 reprezentovala Japonsko. Shiota ve své práci často využívá předměty denní potřeby, jako je oblečení nebo nábytek, které mají osobní význam. Instalace Shioty jsou vystavovány ve významných muzeích a galeriích po celém světě. Nejnovější site-specific zakázkou byl prostor Melrose Wing v Art Gallery of South Australia.⁸⁹

Její umění je hluboce osobní, často odráží její vlastní zkušenosti a emoce, ale zabývá se i univerzálními tématy, jako jsou lidské vztahy, paměť a plynutí času. Shiotin tvůrčí proces, jak sama uvádí, je vysoce impulzivní, bez pevně stanoveného nebo předem detailně vypracovaného plánu. Popisuje ho jako „kreslení ve vzduchu“, řídí se pohyby nití a prostorem, ve kterém pracuje. Barvy,

---

⁸⁸ [Srov.] *A Biography*. Chiharu-shiota.com [online] ©2011-2020, [cit. 2023-09-20]. Dostupné z: <https://www.chiharu-shiota.com/profile>

⁸⁹ [Srov.] Tamtéž.

kteřé pouŹívá, jsou symbolické. Červená představuje Źivot a osud, černá smrt a bolest a bílá naději a čistotu.⁹⁰

Shiota vnímá umění jako prostředek ke znovusjednocení se sebou samým a její instalace mají být emocionálním a fyzickým zážitkem, jenŹ nabízí prostor pro rozjímání a reflexi. I když je její tvorba velmi osobní, věří, Źe může rezonovat i s ostatními, i když nesdílejí stejné zkušenosti nebo emoce. V tomto smyslu je umění individuální i kolektivní a nabízí způsob, jak se spojit s ostatními a zároveň prozkoumat svůj vlastní svět.⁹¹

Dílo Chiharu Shioty může být cennou inspirací pro hodiny výtvarné výchovy. Její vysoce intuitivní tvůrčí proces, který nezahrnuje Źádný pevný nebo podporovaný plán, může Źáky povzbudit, aby důvěřovali svým vlastním instinktům a zkoumali své vlastní tvůrčí impulsy bez obav z chyb. Źáky může inspirovat také Shiotino pouŹívání symboliky a barev, což jim může pomoci hlouběji se zamyslet nad významem jejich vlastní umělecké tvorby. Navíc její přístup ke spolupráci při tvorbě umění, které často tvoří s týmem asistentů, může Źákům poskytovat cenné lekce o komunikaci a týmové práci. Źáky lze také povzbudit k experimentování s pouŹíváním nalezených předmětů a nečekaných materiálů ve vlastních dílech. A konečně, Shiotin hluboce osobní a emocionální přístup k tvorbě může Źáky inspirovat k tomu, aby prostřednictvím umění zkoumali své vlastní emoce a zkušenosti a vyuŹívali umění jako prostředek sebevyjádření a reflexe.

Pro umění Chiharu Shioty je charakteristické pouŹívání provázků nebo příze, které splétá a zavěšuje do složitých pavučinových vzorů a vytváří z nich velkoplošné instalace. Źáci se mohou nechat inspirovat k experimentování s pouŹitím provázků a příze ve svých vlastních uměleckých projektech a prozkoumávat možnosti těchto materiálů při vytváření jedinečných textur, vzorů a tvarů. Shiota navíc do svých instalací často zapojuje nalezené předměty, jako jsou boty, šaty nebo kufry, což může Źáky inspirovat k tomu, aby do svého vlastního umění zapojili předměty každodenní potřeby a využili je k vytváření významů a vyprávění příběhů.

---

⁹⁰ [Srov.] MUN-DELSALLE, Y-Jean. Web-Spinning Artist Chiharu Shiota Creates Moving And Haunting Installations Out Of Wool. In: Forbes [online]. <https://www.forbes.com> ©2011-2020 [cit. 2023-09-20]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/yjeanmundelsalle/2011/07/19/web-spinning-artist-chiharu-shiota-creates-moving-and-haunting-installations-out-of-wool/?sh=453b1e07669f>

⁹¹ [Srov.] TamtéŹ.

3.5 Tabaimo

Tabaimo je japonská umělkyně, narozená v roce 1975 v japonském Hjógo, která vytváří multimediální instalace zkoumající průnik tradiční japonské kultury a současné společnosti. Její díla často obsahují animované videoprojekce, jež interagují s fyzickými objekty a prostory. Instalace Tabaimo byly vystaveny ve významných muzeích a na bienále po celém světě. Tabaimo absolvovala v roce 1999 Kjótskou univerzitu umění a designu a své práce představila na významných výstavách po celém světě včetně Benátského bienále, nadace Parasol unit pro současné umění v Londýně, Jokohamského muzea umění v Tokiu, Filadelfského muzea umění a Walker Art Center v Minneapolisu. Tabaimo v současnosti žije v japonském Naganu.⁹²

Tabaimo se ve svých kresbách a videoinstalacích zabývá znepokojivými tématy izolace a nestability. Její práce čerpá estetickou inspiraci z různých forem japonského umění, jako jsou dřvořezy ukiyo-e, manga a anime, a často se vyznačuje surrealistickými příběhy zasazenými do domácích interiérů a společenských prostor, jako jsou veřejné toalety, příměstské vlaky nebo lázně. Její díla jsou zabydlena podivnými postavami, jež se v důsledku mutace nebo nevysvětlitelného násilí stávají roztráštěnými ve svých vztazích k prostředí a vlastní identitě (viz Přílohy I., obr. 32). Tabaiminy instalace jsou pečlivě vytvořeny tak, aby vyhovovaly divadelnímu, jevištnímu prostředí, a reagují na architektonické prvky a diváky v nich.⁹³

Tabaimo tak své tvůrčí úsilí věnuje zachycení temných stránek moderní japonské společnosti a využívá černý humor, aby vyjádřila svůj osobitý pohled na věc. Její bakalářská práce s názvem Japonská kuchyně získala prestižní modrou stuhu v soutěži Kirin Contemporary Art Awards, čímž se stala nejmladší držitelkou tohoto ocenění. Například dílo Japanese Kitchen je trojrozměrná instalace, která na vchodu a zástěně shodně zobrazuje ikonickou japonskou vlajku, zatímco na stěnu recepce a podlahu tatami jsou promítány animované obrazy. Její instalace Japonský interiér zve hosty, aby se posadili do tradiční místnosti se čtyřmi a půl tatami, polštářem a stolem, a zároveň interagovali s animovanými obrazy zobrazovanými na obrazovce. Tyto ojedinělé instalace

---

⁹² [Srov.] TABAIMO. Tabaimo: yumechiage. [Tokio]: Hara Museum of Contemporary Art, 2003. 30 nečíslovaných stran. (leporelo)

⁹³ [Srov.] DEBEVOISE, Jane: A Walkthrough with Tabaimo, James Cohan Gallery 48, 52 Walker St 2nd Fl New York (September 15, 2011), New York Asia Art Archive in America © 2023 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.aaa-a.org/programs/a-walkthrough-with-tabaimo>

vyvolaly diskuse na domácí i mezinárodní úrovni. Tabaimo v současnosti působí jako profesorka na Kjótské univerzitě umění a designu.⁹⁴

Tabaiminy multimediální instalace, které zkoumají průsečík tradiční japonské kultury a současné společnosti, mohou učitele výtvarné výchovy inspirovat k vytváření inovativních projektů pro žáky. Mohou analyzovat její využití multimédií (viz Přílohy I., obr. 33), jako je animace a projekce, a začlenit tak technologie do svých projektů, stejně tak jako její odkazy na tradiční japonské umělecké formy, jakou jsou dřevotisky ukiyo-e, manga a anime.

3.6 Masao Okabe

Masao Okabe je japonský umělec, básník a spisovatel narozený v roce 1942, který vydal několik sbírek poezie a esejů. Jeho psaní se vyznačuje minimalistickým a kontemplativním stylem a často se zabývá tématy přírody, paměti a lidských vztahů. Okabeho dílo se v Japonsku dočkalo velkého uznání a bylo přeloženo i do několika dalších jazyků.⁹⁵

Z hlediska umění je nejdůležitější jeho přínos technice frotáže, které se věnuje. Frotáž je technika tření, kterou umělci používají k zachycení náhodných znaků na texturovaném povrchu. Německý umělec Max Ernst ji vyvinul v roce 1925. Masao Okabe použil techniku frotáže ke zvěčnění a zaznamenání historie města Ivry-sur-Siene ve 169 dílech nazvaných „Membrána města“. Později se zaměřil na pozůstatky atomové bomby v Hirošimě a v roce 2007 představil na Benátském bienále 1 400 frotáží z bývalého nádraží Ujina a řadu kamenů vystavených ničivému účinku atomové bomby.⁹⁶

Okabeho frotážní práce (viz Přílohy I., obr. 34, obr. 35) byly od roku 2007 vystaveny na několika významných místech, mimo jiné na výstavě „Hirošima v Tasmánii“ v roce 2011 a na výstavě Remembering and Documenting Minamisona v roce 2013. V Muzeu moderního umění na Hokkaidu bylo jeho dílo „YUBARI MATRIX (1998–2014)“ (viz Přílohy I., obr. 36) vystaveno v rámci Mezinárodního festivalu umění v roce 2014 v Sapporu. Dílo obsahuje frotáže pořízené v zaniklém uhelném dole a bylo prezentováno na podlaze pod zesíleným

---

⁹⁴ [Srov.] DEBEVOISE, Jane: *A Walkthrough with Tabaimo*, James Cohan Gallery 48, 52 Walker St 2nd Fl New York (September 15, 2011), New York Asia Art Archive in America © 2023 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.aaa-a.org/programs/a-walkthrough-with-tabaimo>

⁹⁵ [Srov.] MINATO, Kanae. *The Dark Face of the Light: Frottage Works by Masao Okabe: Is There a Future for Our Past?* University of Tokyo Press (March 21, 2008) 220 s., ISBN 413083150X. s. 14.

⁹⁶ [Srov.] Tamtéž, s. 14.

sklem, čímž vytvářelo pro diváka pohlcující zážitek. Součástí výstavy bylo i další Okabeho dílo „Ruiny střechy nemocnice Yubetsu Colliery Hospital (2009)“, které je vyvedeno v sytě červené barvě a představuje komunitní projekt zachycující paměť nemocničních pater. Červená barva se odráží ve zpevněném skle díla YUBARI, čímž vzniká záměrný přesah děl a evokuje úvahu o vlivu kolektivní historie na životy jednotlivců.⁹⁷

Učitelé výtvarné výchovy se mohou inspirovat Okabeho dílem a zkoumat témata paměti, historie a kulturní identity. Mohou své žáky povzbuzovat k tomu, aby zkoumali textury a povrchy svého okolí a vytvářeli frotáže i jiné otěry, jež zachycují podstatu jejich prostředí. Kromě toho mohou učitelé zdůraznit význam zapojení komunity do uměleckých projektů tím, že budou své žáky vybízet ke spolupráci na projektech, které dokumentují historii a paměť jejich komunity, jak to udělal Okabe se svým komunitním projektem v nemocnici Yubetsu Colliery. Vyžitím Okabeho díla jako inspirace mohou učitelé výtvarné výchovy povzbudit své žáky k tomu, aby se novým a kreativním způsobem zapojili do svého okolí a zároveň zkoumali důležitá témata, která rezonují v jejich okolí a lidech, mezi nimiž žijí.

---

⁹⁷ [Srov.] MINATO, Kanae. *The Dark Face of the Light: Frottage Works by Masao Okabe: Is There a Future for Our Past?* University of Tokyo Press (March 21, 2008) 220 s., ISBN 413083150X. s. 15.

4 Inspirační potenciál japonského výtvarného umění z pozice současného kurikula oblasti Umění a kultura

Výtvarná výchova přirozeně pracuje se všemi světovými projevy výtvarné kultury a umožňuje tím žákům poznávat svět i z jiného než jen racionálního hlediska. Což podporuje globální kulturu, která žáky obklopuje ve všech sférách jejich života. Zároveň má výtvarná výchova potenciál vytvářet mezipředmětové vztahy, díky poznávání dalších společností, ať už v historických, zeměpisných či kulturních oblastech. Umožňuje práci s přírodními materiály, nápodobu řemeslných tradic a přiblížení se k přírodě a udržitelnosti života.⁹⁸ Z pozice didaktiky výtvarné výchovy pro první stupeň základní školy se vybrané projevy japonské výtvarné kultury skvěle uplatní v expresivních i receptivních činnostech výtvarné výchovy, také je lze použít i v jejich kombinaci.⁹⁹

Japonská filosofie nabízí bohatství moudrosti a vhledu, které mohou být inspirací pro osobní růst a rozvoj žáků i na základní škole. Japonská filosofie a kultura přinesla světu některé koncepty, které si získaly všeobecnou popularitu a našly si cestu na Západ jako nástroje osobního růstů. Mezi ně spadá koncept Ikigai, Wabi-sabi, Kaizen nebo Mono no Aware. Většina z těchto myšlenek má svůj základ ve filosofické tradici zenového buddhismu, který má přesah také do oblasti estetiky, která zdůrazňuje jednoduchost, spontánnost a přirozenost.¹⁰⁰ Učitelé mohou své žáky seznámit s estetikou zenu tím, že je povzbudí k aktivitám, jako je kaligrafie nebo poezie haiku, které lze dále použít jako inspiraci pro výtvarnou tvorbu. Tyto činnosti mohou žákům pomoci také hlouběji ocenit krásu a jednoduchost přírody a vypěstovat smysl pro všímavost a přítomnost v jejich tvůrčím projevu. Učitelé mohou navíc do každodenní rutiny ve třídě zařadit praktiky, jako jsou krátké meditace nebo dechová cvičení, a pomoci tak žákům lépe si uvědomit své myšlenky a emoce a podpořit pocit klidu a soustředění. Velmi zajímavým a názorným konceptem je Ikigai. Ikigai je pojem, jehož volný překlad je důvod bytí nebo smysl života. Je to myšlenka, že každý člověk má v životě jedinečný účel, poslání a že nalezení a sledování tohoto účelu může přinést

---

⁹⁸ [Srov.] RVP ZV, 2021. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Umění a kultura - Výtvarná výchova* [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10642>

⁹⁹ [Srov.] ŘEPA, Karel. *Didaktické listy pro přípravu lekcí výtvarné výchovy*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2022. 28 stran, s. 9.

¹⁰⁰ [Srov.] NAKAMURA, Hajime. *History of Japanese thought, 592-1868: Japanese philosophy before Western culture entered Japan*. 1. vyd. London: Kegan Paul, 2002. 308 s. The Kegan Paul Japan library. s. 254.

hluboké naplnění a štěstí. Tento pojem vznikl na japonské Okinawě spojením slov *iki*, což znamená život, a *gai*, což znamená hodnota. Začleněním rámce *Ikigai* do procesu učení můžeme zvýšit motivaci, dynamiku a soustředění žáků. Žáky můžeme navést, aby se zamysleli nad čtyřmi klíčovými oblastmi: 1) osobním a potenciálním profesním nadáním, 2) zájmy a koníčky, 3) tím, co svět potřebuje a 4) tím, za co by mohli získat uznání. Pomocí tohoto rámce studenti získají hlubší porozumění sobě samým a mohou činit informovaná rozhodnutí o svých zájmech a o tom, kam zaměřit své úsilí. To jim následně poskytuje příležitosti k seberealizaci. Smysl pro cíl může zahrnovat širokou škálu zájmů. Například pokud má žák zájem o automobily, může směřovat ke kariéře ve strojírenství, v automobilovém designu nebo závodění. Případně pokud má žák vášeň pro učení, může být jeho cílem radost ze získávání nových znalostí a dovedností, i když to nevede ke konkrétnímu řemeslu nebo profesi. *Ikigai* se tak může stát prostředkem objevení životního účelu a poslání jednotlivého žáka.¹⁰¹

Další zajímavou inspirací je tzv. *Wabi-sabi*. *Wabi-sabi* je filosofie, která přijímá nedokonalé, pomíjivé a neúplné. Podporuje nás v tom, abychom oceňovali krásu věcí, které jsou nedokonalé, neúplné. Uplatňovat *Wabi-sabi* v osobním růstu znamená přijímat sebe sama a svůj život takový, jaký je, a ne usilovat o nedosažitelný ideál dokonalosti. Tyto principy lze snadno uplatnit ve výtvarné výchově. Učitelé mohou své žáky povzbuzovat, aby ve svých uměleckých dílech přijímali nedokonalost a viděli v ní krásu. To může žákům pomoci získat větší jistotu ve své kreativitě a ochotu riskovat ve svém uměleckém projevu. *Wabi-sabi* také oceňuje jednoduchost a minimalismus. To může studentům pomoci tříbit smysl pro estetiku a naučit se oceňovat sílu a krásu jednoduchosti. *Wabi-sabi* oslavuje krásu přirozeného světa včetně jeho nedokonalostí a pomíjivosti. Učitelé tak mohou své žáky inspirovat, aby pozorovali a oceňovali přirozený svět kolem sebe a aby do svých uměleckých děl zahrnovali přírodní prvky. To může žákům pomoci rozvinout větší smysl pro spojení s přírodou a ocenit její krásu.¹⁰²

Kaizen je japonský výraz pro neustálé zlepšování. Je to myšlenka, že malé, postupné změny mohou časem vést k významnému pokroku. Žáci základních škol mohou těžit z principu *Kaizen* tím, že si osvojí myšlenku neustálého zlepšování se ve vlastní umělecké praxi. To by mohlo zahrnovat stanovení malých cílů, pravidelné procvičování určité umělecké techniky nebo metody, vyhledávání

---

¹⁰¹ [Srov.] KUDO, Amanda. *Můj malý ikigai deník: objevování japonského tajemství dlouhého, šťastného a naplněného života*. Přeložil Julie TESLA. Olomouc: ANAG, [2019]. s. 5.

¹⁰² [Srov.] KOREN, Leonard. *Wabi-sabi pro umělce, designéry, básníky a filozofy*. Přeložil Magdalena WELLS. V Praze: K-A-V-K-A, knižní a výtvarná kultura, 2016. s. 68.

zpětné vazby od vrstevníků a učitelů a provádění úprav a zlepšení na základě zpětné vazby získané od ostatních. Přijetím prorůstového myšlení a zaměření se na proces zlepšování spíše než pouze na konečný výsledek mohou žáci rozvíjet dovednosti a sebedůvěru potřebné k vytváření smysluplných a působivých uměleckých děl. Zdůrazňováním důležitosti praxe a vytrvalosti si navíc studenti mohou osvojit silnou pracovní morálku, která jim bude dobře sloužit po celou dobu jejich studijní a poté i profesní kariéry.¹⁰³

Ve výtvarné výchově se žáci základních škol mohou učit také z principu Mono no Aware, zkoumáním krásy a významu pomíjivosti a emocí, které z ní vyplývají. To může zahrnovat tvorbu výtvarných děl, která zachycují pomíjivost života, například kresbou uvadajících květin nebo listů padajících ze stromu. Prostřednictvím tohoto druhu umění si žáci mohou osvojit porozumění pro pomíjivost života a krásu, kterou lze nalézt v okamžicích přechodu a změny. Princip Mono no Aware navíc může žáky inspirovat k tomu, aby si ve své umělecké praxi vypěstovali větší smysl pro všímavost a emoční uvědomění. Tím, že učitelé povzbuzují žáky, aby věnovali pozornost svým emocím a světu kolem sebe, jim mohou pomoci rozvinout hlubší porozumění sobě samým a světu kolem nich. Prostřednictvím tohoto typu uměleckého zkoumání se žáci mohou naučit vyjadřovat své emoce zdravým a konstruktivním způsobem a rozvíjet větší smysl pro empatii a soucit s ostatními.¹⁰⁴ Konceptem Mono no Aware se v našem prostředí otevřeně inspirovalo například Lunchmeat studio, vystavující v pražské Kunsthalle projekci *The Misfits of Cathedrals*.¹⁰⁵

Bušidó je další velmi zajímavý potenciálně inspirativní koncept. Jedná se o kodex chování, jímž se řídili samurajští bojovníci ve feudálním Japonsku. Kládli důraz na hodnoty, jako je věrnost, čest, odvaha a sebekázeň. Ve výtvarné výchově se žáci mohou učit z principu Bušidó tím, že budou ve své umělecké praxi zkoumat hodnoty disciplíny, odhodlání a sebezdokonalování. To může zahrnovat stanovení vlastních cílů, pravidelné cvičení, vyhledávání zpětné vazby od vrstevníků a učitelů a vědomé úsilí o zlepšování svých dovedností a technik. Prostřednictvím tohoto typu umělecké praxe si žáci mohou osvojit silnou pracovní morálku

---

¹⁰³ [Srov.] HARVEY, Sarah. *Kaizen: japonská metoda postupné změny návyků*. Přeložil Kateřina ORLOVÁ. Olomouc: ANAG, [2020]. s. 158.

¹⁰⁴ [Srov.] MOOR, Lisandra. Japanese Words We Can't Translate: Mono no Aware. In: *Tokyo Weekender* [Online]. June 26, 2020. Updated On January 30, 2023. [cit. 24.březen 2023]. Dostupné z: <https://www.tokyoweekender.com/art_and_culture/japanese-culture/japanese-words-translate-mono-no-aware/>

¹⁰⁵ [Srov.] *Lunchmeat Studio: The Grief of Misfit Cathedrals*. Online. Kunsthalle Praha. 2023, 12. října 2023. Dostupné z: <https://www.kunsthallepraha.org/udalosti/lunchmeat-studio-the-grief-of-misfit-cathedrals>. [cit. 2023-12-19].

a smysl pro sebekázeň, které jim budou dobře sloužit po celou dobu jejich pozdějšího života. Princip Bušidó může navíc žáky inspirovat k tomu, aby si vypěstovali smysl pro čest a úctu ke své umělecké praxi a k práci ostatních. Zdůrazňováním významu odvahy a riskování v uměleckém projevu mohou učitelé navíc žákům pomoci překonat strach a pochybnosti o sobě samých a rozvinout sebedůvěru potřebnou k tomu, aby se mohli plně vyjádřit prostřednictvím svého umění.¹⁰⁶

4.1 Symbolismus, japonské motivy a tradiční umělecké metody

Symbolismus hraje v japonském umění významnou roli, protože je podstatnou součástí kulturního dědictví a estetiky této země. Používá se k vyjádření důležitých myšlenek a témat v různých uměleckých formách včetně malířství, sochařství, keramiky a architektury. Japonské umění se vyznačuje skutečně bohatou symbolikou a mnoho umělců do svých děl začleňuje tradiční motivy, jako jsou třešňové květy, ryby koi nebo draci. Jedním z nejvýznamnějších příkladů symboliky v japonském umění je používání motivů, jako je třešňový květ sakury, který je symbolem pomíjivosti života, nebo jeřáb, jenž představuje dlouhověkost a štěstí. Mezi další běžné symboly patří lotosový květ, který symbolizuje čistotu a osvětlení, a dále drak, který představuje moc a sílu.¹⁰⁷

Kromě motivů je podstatnou součástí japonského umění také barevná symbolika. Například červená barva je spojována s vášní, vitalitou a odvahou, zatímco černá s formálností a elegancí. Symbolika se hojně využívá také v japonské kaligrafii, kde má každý znak specifický význam a vyjadřuje určité poselství nebo pocit. Výběr tahu štětcem, papíru a barvy inkoustu může kaligrafii také dodat další vrstvy symboliky a významu.¹⁰⁸

Jedním z pozoruhodných rysů japonské kultury, který se propisuje také do tvorby současných japonských umělců, je smysl pro úctu a respekt k přírodě. To platí zejména pro ty, kteří jsou ovlivněni tradiční japonskou estetikou, například konceptem Wabi-sabi, jenž oceňuje krásu nedokonalosti, jednoduchosti

---

¹⁰⁶ [Srov.] BENNETT, Alexander. *Bushido and art of living: an inquiry inot samurai values*. First english-language edition. Tokyo: Japan Publishing Industry Foundation for Culture, 2017. 173 s. Japan library. s. 9.

¹⁰⁷ [Srov.] HRDLIČKOVÁ, Věna a Aleš TRNKA. *Rostlina jako symbol v čínské a japonské kultuře*. Praha: Grada, 2010. s. 16.

¹⁰⁸ [Srov.] MATSUOKA, Seigō. *Flowers, birds, wind, and moon: the phenomenology of nature in japanese culture*. First English edition. Tokyo: Japan Publishing Industry Foundation for Culture, 2020. 319 s. Japan library. s. 65.

a pomíjivosti. Mnoho současných japonských umělců stále s oblibou používá přírodní materiály a do svých děl začleňuje prvky přírodního světa. Někteří umělci používají dřevo, kámen a další přírodní materiály k vytváření soch, které evokují tvary a textury přírodních objektů. Jiní používají k tvorbě svých děl přírodní pigmenty a barviva pocházející z rostlin a minerálů (viz Přílohy I., obr. 38).¹⁰⁹

Kromě používání přírodních materiálů se mnoho současných japonských umělců ve svých dílech zabývá tématy souvisejícími s přírodou. Tato témata mohou zahrnovat cyklickou povahu života a smrti, vzájemnou závislost všech živých tvorů a dopad lidské činnosti na přírodu. Někteří umělci se prostřednictvím svých děl zabývají také otázkami životního prostředí, jako je znečištění a změna klimatu. Příkladem současného japonského umělce, který se ve své tvorbě zabývá přírodou, je Takashi Murakami. Murakami často používá jasné barvy a kreslené obrázky a vytváří díla, která kombinují tradiční japonské motivy s odkazy na současnou popkulturu. V mnoha jeho dílech se však objevují také obrazy květin, zvířat a dalších přírodních prvků.¹¹⁰

Další umělkyní, která ve svých dílech zkoumá vztah mezi člověkem a přírodou, je již mnohokrát zmíněná Yayoi Kusama. Kusama často používá opakování a vzory k vytváření děl, která evokují svět přírody, jako jsou například její Nekonečné zrcadlové pokoje, v nichž se odráží nekonečné množství teček a dalších tvarů, které vytvářejí pocit nekonečna a vzájemné propojenosti.¹¹¹ Lze říci, že současní japonští umělci vnímají přírodu různými způsoby a jejich umění odráží jejich individuální vztah ke světu přírody. Někteří umělci používají přírodní materiály, jiní se zabývají tématy souvisejícími s přírodou nebo se ve svých dílech věnují otázkám životního prostředí. Bez ohledu na svůj přístup vyjadřuje mnoho současných japonských umělců ve svém umění hlubokou úctu a respekt k přírodě. Japonská kultura rozvinula celou řadu specifických uměleckých postupů, které mohou posloužit jako inspirace v hodinách výtvarné výchovy, mezi nimi například dřevotisk ukiyo-e, origami, kaligrafie nebo aranžování květin a přírodních materiálů, známé jako ikebana. Tyto umělecké metody samozřejmě nepředstavují vyčerpávající přehled všech možností, které japonské umění nabízí, jedná se spíše o selektivní výběr těch nejzajímavějších.

---

¹⁰⁹ [Srov.] KOREN, Leonard. *Wabi-sabi pro umělce, designéry, básníky a filozofy*. Přeložil Magdalena WELLS. V Praze: K-A-V-K-A, knižní a výtvarná kultura, 2016. s. 68.

¹¹⁰ [Srov.] MORSE, Anne Nishimura. *Takashi Murakami: Lineage of Eccentrics*. A Collaboration with Nobuo Tsuji and the Museum of Fine Arts, Boston. 2018. 208 s. s. 169.

¹¹¹ [Srov.] MORRIS, Frances, ed. et al. *Yayoi Kusama*. London: Tate Publishing, 2012. 208 s. s. 5.

Ukiyo-e

Ukiyo-e je styl japonského dřevotisku, který se rozvíjel od 17. do 19. století a byl oblíbenou uměleckou formou zejména v období Edo (1603–1867). Termín ukiyo-e znamená v překladu obrázky plovoucího světa a odkazuje na životní styl městských vrstev v této době. Grafiky ukiyo-e zobrazovaly různé náměty, například krajiny, historické události, herce kabuki, zápasníky sumo a krásné ženy. Grafiky se vyráběly masově a byly cenově dostupné, takže byly přístupné široké veřejnosti (viz Přílohy I., obr. 39).¹¹²

Proces dřevotisku zahrnoval spolupráci tří různých řemeslníků, a to umělce, který vytvořil návrh, řezbáře, jenž vyryl obraz do dřevěného bloku, a v neposlední řadě tiskaře, který vytvořil konečný tisk. Tento proces umožňoval efektivní výrobu více kopií téhož obrazu, což umožňovalo širokou distribuci a prodej tisků za relativně nízké ceny. Dřevotisky se používaly k zobrazování široké škály námětů včetně krajin, portrétů, historických událostí a výjevů z každodenního života. Obzvláště oblíbené byly mezi městskou střední třídou, která si je mohla pořizovat do svých domovů nebo jako suvenýry na památku ze svých cest. Některé tisky byly dokonce určeny jako výukové materiály, například ilustrované knihy o chování a etiketě.¹¹³

Celkově se současné japonské umění vyznačuje rozmanitostí, inovacemi a ochotou zabývat se širokou škálou témat a stylů. Současní japonští umělci často experimentují s tradičními materiály, jako je papír, tuš a hlína, ale i s novějšími materiály, jako jsou plasty a textil. To může učitele inspirovat k tomu, aby své žáky povzbuzovali k prozkoumávání různých materiálů a technik při vlastní umělecké tvorbě. Mnoho současných japonských umělců čerpá inspiraci ze světa přírody a do svých děl začleňuje prvky, jako jsou rostliny, zvířata a krajiny. To může učitele podnítit k tomu, aby přírodní témata zahrnuli do svých vlastních příprav a aby se svými žáky chodili častěji na procházky do přírody a sbírali zde inspiraci. Styl ukiyo-e ovlivnil západní umělce, například Vincenta van Gogha a Clauda Moneta, kteří se nechali inspirovat barevností a kompozicí těchto tisků. Vliv ukiyo-e je patrný i na vývoji impresionistického hnutí v Evropě.¹¹⁴

---

¹¹² [Srov.] SCHLOMBS, Adele. *Hiroshige: 1797-1858: master of Japanese Ukiyo-e woodblock prints*. Köln: Taschen, 2010. 96 s. s. 55.

¹¹³ [Srov.] HARRIS, Frederick. *Ukiyo-e: The Art of the Japanese Print*. Tuttle Publishing. 2011. 346 s., s. 25-36.

¹¹⁴ [Srov.] PRICE, Sally. *Primitive art in civilized places*. Second edition. Chicago: The University of Chicago Press, 2001. 157 stran. s. 110-143.

Origami

Japonské origami je umění skládání papíru do složitých vzorců a tvarů. Ve výtvarné výchově se žáci základních škol mohou z origami naučit celou řadu důležitých dovedností. Mohou například rozvíjet jemnou motoriku, přesnost, prostorové uvažování, schopnost řešit problém a z mezipředmětových vztahů je to například i osová souměrnost, se kterou se mohou žáci díky origami setkat. Origami vyžaduje vysokou míru přesnosti a smysl pro detail, což může žákům pomoci zlepšit koordinaci oko-ruka a zručnost. Kromě toho proces vytváření návrhů origami vyžaduje, aby žáci uměli kriticky myslet a používali prostorové uvažování k vizualizaci toho, jak různé záhyby a přehyby ovlivní konečný výrobek. Prostřednictvím tohoto typu výtvarné praxe mohou žáci rozvíjet své schopnosti řešit problémy a naučit se kreativně přemýšlet o designu a formě.¹¹⁵

Origami lze dále také využít k tomu, aby se žáci seznámili s kulturním významem tradičních japonských uměleckých forem. Zkoumáním historie a kulturních souvislostí origami mohou studenti získat větší porozumění pro umělecké tradice Japonska a hlouběji pochopit roli, jakou umění hraje při utváření kulturní identity. Kromě toho lze origami využít jako nástroj pro výuku geometrie a matematiky, protože mnoho návrhů je založeno na geometrických tvarech a vzorech.¹¹⁶ Celkově může umění origami inspirovat učitele k prozkoumání tvůrčího potenciálu tradičních japonských uměleckých forem a k jejich využití jako nástroje pro výuku žáků v oblasti jemné motoriky, prostorového uvažování, řešení problémů a kulturního povědomí (viz Přílohy I., obr. 40).

Ikebana

Japonská ikebana je umění aranžování květin, které spočívá v uspořádání květin a dalších přírodních prvků tak, aby odrážely krásu a harmonii přírody. Jsou to estetické a filosofické principy této tradiční umělecké formy, stejně tak jako přímá inspirace k tvoření, které mohou inspirovat žáky.¹¹⁷ Umění ikebany jim může pomoci osvojit si úctu ke kráse a rozmanitosti světa a přírody. Ikebana spočívá v používání přírodních prvků, jako jsou květiny, větve a listy, k vytváření estetických aranžmá, která odrážejí harmonii a rovnováhu přírody. Zapojením se do tohoto typu uměleckých aranžmá, která odrážejí harmonii a rovnováhu

---

¹¹⁵ [Srov.] DECIO, Francesco a Vanda BATTAGLIA. *Origami: japonské variace*. Přeložil Ondřej CIBULKA. Praha: Ikar, 2016. s. 15.

¹¹⁶ [Srov.] Tamtéž, s.16.

¹¹⁷ [Srov.] DIAS, Lila, Odile CARTON a Manako Rumiko SHIRAISHI. *Ikebana: tvorba krok za krokem*. Brno: Computer Press, 2011. s. 8.

přírody, si žáci mohou osvojit větší porozumění pro krásu a křehkost přírodního světa a naučit se přistupovat k umění s úctou a respektem k životnímu prostředí.¹¹⁸

Ikebanu lze také využít jako nástroj pro výuku žáků o principech designu a kompozice. Při aranžování ikebany se vytváří rovnováha a harmonie mezi různými prvky, jako je barva, textura a tvar. Zkoumání těchto principů v kontextu ikebany mohou žáci rozvíjet svůj smysl pro design a naučit se tyto principy aplikovat i v jiných oblastech umělecké praxe. Kromě toho lze ikebanu využít jako seznámení se s kulturním významem tradičních japonských forem. Zkoumáním historie a kulturního kontextu ikebany mohou žáci získat větší porozumění uměleckým tradicím Japonska a hlouběji pochopit roli, jakou umění hraje při utváření kulturní identity (viz Přílohy I., obr. 41).

Kaligrafie

Japonská kaligrafie, známá také jako šódó, je umění psát krásně tvarované znaky pomocí štětce a tuše. Učitel se může inspirovat v praxi japonské kaligrafie tím, že prozkoumá umělecký a kulturní význam této tradiční japonské umělecké formy.¹¹⁹ Ve výtvarné výchově se mohou žáci základních škol učit z umění šódó a rozvíjet tím jemné motorické dovednosti, koordinaci oko-ruka a trpělivost. Šódó vyžaduje vysokou úroveň přesnosti a kontroly a také schopnosti vyvíjet na štětec stálý tlak, aby se vytvořily rovnoměrné tahy. Navíc vede žáky k tomu, aby nespěchali a přistupovali ke své práci soustředěně a koncentrovaně, což jim může pomoci rozvíjet trpělivost a smysl pro detail. Šódó lze také využít k výuce o kulturním významu kaligrafie v Japonsku. Kaligrafie má v Japonsku dlouhou a bohatou tradici a je často spojována se zenovým buddhismem a konceptem všímavosti. Zkoumáním historie a kulturního kontextu šódó mohou žáci získat hlubší porozumění pro roli, jakou umění hraje při utváření kulturní identity, a také pro význam všímavosti a sebereflexe v uměleckém procesu.¹²⁰

Kromě toho lze využít šódó k výuce o principech designu a kompozice. Jeho znaky se vytvářejí kombinací tahů a čar, které musejí být pečlivě komponovány, aby bylo dosaženo pocitu rovnováhy a harmonie. Zkoumáním těchto principů

---

¹¹⁸ [Srov.] Tamtéž, s. 10.

¹¹⁹ [Srov.] TAKENAMI, Yoko. *Japonská kaligrafie*. Brno: Computer Press, 2006. Výtvarné techniky (Computer Press). 132 s. s. 18.

¹²⁰ [Srov.] MIYAZAKI, Atsushi. *Učebnice japonské kaligrafie*. V Praze: Česko-japonská společnost, 2016. 103 s. s. 20.

v kontextu šódó mohou žáci rozvíjet svůj smysl pro design a naučit se tyto principy aplikovat i v jiných oblastech umění (viz Přílohy I., obr. 42).¹²¹

---

¹²¹ [Srov.] TAKENAMI, Yoko. *Japonská kaligrafie*. Brno: Computer Press, 2006. Výtvarné techniky (Computer Press). 132 s. s. 18.

II. Projektová část

5 Výtvarná řada

Následující projektová část, tedy výtvarná řada, s dostatečně podloženým teoretickým základem, tak jak jej představuje teoretická část této práce, má snahu tyto informace a poznatky aplikovat do výtvarné praxe na 1. stupni základní školy. Tak, aby v podobě několika lekcí v hodinách výtvarné výchovy inspirovala a seznámila žáky s ústředním tématem japonské kultury a tvorbou vybraných japonských umělců. Cíl, který by projektová část měla naplnit, je prezentace různorodých nápaditých hodin výtvarné výchovy, při kterých si žáci osvojí japonské techniky jako například frotáž, ale zejména se v těchto hodinách zdokonalí ve výtvarných dovednostech a znalostech a seznámí se s japonskou kulturou a uměním.

Výtvarná řada projektové části byla realizována ve 4. ročníku základní školy. Nejedná se o řadu na sebe navazujících lekcí, tudíž jejich využití je různorodé. Může se využít jen vybraná lekce pro zpestření výtvarné výchovy na 1. stupni, anebo použít postupně všechny lekce, a tím naplnit cíl této práce a předat žákům vhled do japonské kultury a umění.

Lekce 1.: Pohled vzhůru

Na začátku hodiny jsem seznámila žáky se životem a tvorbou Rei Naito, což pro ně bylo velkou motivací pro následující vlastní tvorbu. Žáci uchopili téma s velkým nadšením. Už výběr tvaru, který následně z papíru vystřihli, byl u některých velmi kreativní a zajímavý. V následující části jsme se přesunuli ven, kde žáci ve dvojicích pozorovali okolí pomocí otvoru ve čtvrtce. Práce s průhledem ve čtvrtce podnítila žáky k pozornějšímu vnímání a pozorování okolního prostředí. Následně si své průhledy navzájem fotili, což pro ně bylo asi to nejzábavnější a zároveň, v některých případech, velmi konstrukčně náročné. Žáci se museli na chvíli stát očima svého spolužáka a vyfotit jeho pohled pomocí fotoaparátu. Bylo zajímavé pozorovat, jak některé věci připadají jednomu žákovi zajímavé a druhý o ně ani pohledem nezavadí. Na konci hodiny jsme si jednotlivé fotografie prezentovali a bylo milé ke každé fotografii poslouchat, jak vznikala a co se dělo při jejím zachycování.

Výstupy z lekce jsou zdokumentovány v Přílohách II, obr. 1-6.

Strukturovaný formulář lekce je v Přílohách III na straně 94.

Lekce 2.: Z chodby naší školy

Po zahájení a seznámení se s japonskou umělkyní Tabaimo se žáci dozvěděli, co budou vytvářet. Téma inspirované Tabaimo bylo pro žáky přitažlivé, protože mohli vnést prvky tvorby japonské umělkyně do chodby své školy. Diskuse o zajímavých podobách školní chodby vyvolala v žácích zvědavost a kreativitu. V každém žákovi se zrodila představa o ideální školní chodbě. Spojení volné kreativní tvorby s technickým provedením díla bylo pro některé žáky složité, a proto ne všichni zvládli využít prostor pro vlastní tvorbu, takže jejich lepoprelo nevypadalo celistvě. Ale i proto, že žáci velmi rádi pracují s fixami a pastelkami, je tvorba vlastní chodby velmi bavila a mohli pociťovat radost z viditelné transformace běžného místa, jako je školní chodba, do něčeho, co odpovídá jejich vlastním představám a nápadům. Presentace výsledných děl proběhla ve velmi příjemném duchu, žáci si představovali vlastní vizualizace školní chodby a byli otevřeni ostatním nápadům a výtvorům.

Výstupy z lekce jsou zdokumentovány v Přílohách II, obr. 7-12.

Strukturovaný formulář lekce je v Přílohách III na straně 96.

Lekce 3.: Vesmírná zahrada

Žáci začali dvouhodinovku výtvarné výchovy plni očekávání a zvědavosti, co se skrývá pod tématem Vesmírná zahrada. Motivace spočívala v prezentaci uměleckých děl a příběhu japonské umělkyně Yayoi Kusama, která žije převážně ve svém vlastním vymyšleném světě, a tím se jim otevřel svět kreativity a fantazie. Po zadání úkolu namalovat magickou houbu nebo rostlinu byli žáci nadšeni z malování na bublinkovou fólii, díky které byli silně motivováni a angažováni do tvorby. Celá malba na fólii probíhala na zemi, což bylo pro žáky pohodlné a zároveň nové. Velmi si tvorbu užívali a bylo zřejmé, že jejich fantazie a představivost pracuje na plné obrátky. Po obtisknutí díla z bublinkové fólie na černou čtvrtku jsme se vrátili k diskusi o životě japonské umělkyně a jejích představách, žáci se rozpovídali o svých vlastních světech a utíkání z reality. Nejčastějším útekem jsou pro ně počítačové hry, ve kterých si mohou vytvářet své vlastní světy, ale někteří žáci přišli i s velmi vyspělými formami relaxace a odreagování se od reálného světa.

Výstupy z lekce jsou zdokumentovány v Přílohách II, obr. 13-19.

Strukturovaný formulář lekce je v Přílohách III na straně 98.

Lekce 4.: Síť vztahů

Lekce inspirovaná umělkyní Chiharu Shiota začala trochu zvláště. Žáci byli poněkud vyděšení z její tvorby a obrovských organických instalací. Po prvotním šoku se žákům začínalo téma líbit. Začali si uvědomovat možnost spojování každodenních věcí a vytváření sítí vzájemných vztahů. Uvědomovali si, jaké věci používají každý den a jak je mohou propojit s ostatními. Toto uvědomění velmi podpořilo vnímání vlastního místa v síti vztahů a zároveň propojení s ostatními. Někteří žáci však nepochopili zadání a jako svou každodenní věc si přinesli například puk nebo Rubikovu kostku, ale i tak se zapojili do tvorby a myslím, že s výsledkem byli velmi spokojeni. Samotná práce s červenou bavlnkou probíhala intenzivně, žáci však museli zvážit, kam červenou bavlnku umístí jak na svou věc každodenní potřeby, tak na krabici, která je následně spojila s ostatními spolužáky. Rozvíjeli díky tomu technické dovednosti a komunikaci s ostatními spolužáky, od kterých získávali cenné rady. Finalizace a seskupení krabic byly důležité pro vytvoření celkového dojmu z celého díla. Využití prostoru a spolupráce se spolužáky byly klíčovými aspekty pro dosažení vizuální a konceptuální harmonie. Žáky nakonec tvorba velmi bavila a podnítila k zamyšlení.

Výstupy z lekce jsou zdokumentovány v Přílohách II, obr. 20-25.

Strukturovaný formulář lekce je v Přílohách III na straně 100.

Lekce 5.: Stopy času

Hodinu výtvarné výchovy jsem zahájila představením japonského umělce Masao Okabe a jeho tvorby. Žáci se zajímali o japonské umění a byli otevření novým informacím, tudíž bylo celkem snadné je namotivovat k tvorbě. Po vysvětlení zadání jsme se přesunuli ven. Bylo zřejmé, že žákům imponuje tvorba venku, což se při této aktivitě velmi hodilo. I při samotné technice frotáže byli žáci ponořeni do tvorby se zájmem a angažovaností. Během celého tvoření se objevovaly spontánní projevy smíchu a radosti, což mi dávalo podklad k tomu si myslet, že to žáky baví. Na závěr hodiny jsme si vytvořili společné desky na naše výtvary, což bylo krásné završení naší dvouhodinové tvorby. Vytvoření společných desek utvořilo spojení mezi jednotlivými jedinci a náš společný výtvar tvořil jeden celek. Žáci díky tomu vnímali svůj vlastní přínos k celému procesu a cítili se být jeho součástí. Po skončení vyučovací hodiny vyjádřili zájem o budoucí podobné

aktivity. Myslím, že se hodina povedla a žáky to bavilo, naučili se techniku frotáže a odnesli si pozitivní pohled na poznávání jiných kultur a technik.

Výstupy z lekce jsou zdokumentovány v Přílohách II, obr. 26-31.

Strukturovaný formulář lekce je v Přílohách III na straně 102.

Lekce 6.: Vodopád

Tato lekce zaujala žáky už na samotném počátku, kdy spatřili tvorbu japonského umělce Hiroshi Senju. Byli velmi zvědaví, co budou tvořit. Během formulace výtvarného úkolu měli žáci jasný cíl – vytvořit vodopád pomocí stékající barvy na papír. Tato kreativní výzva podpořila jejich tvořivost a abstraktní myšlení. Práce s naředěnou temperovou barvou a vodou posílila i jejich motorické dovednosti a zručnost. Což byl u některých jedinců oříšek, ale nakonec vše zvládli a přes občasné záplavy vody na lavicích se dílo podařilo. Výsledná spolupráce s ostatními spolužáky při spojování vytvořených vodopádů do jednoho velkého díla přinesla pocit společenství a sdílení tvůrčího procesu. Myslím, že tvorba byla pro žáky inspirativní a zároveň rozvíjela jejich výtvarné dovednosti a schopnost spolupracovat.

Výstupy z lekce jsou zdokumentovány v Přílohách II, obr. 32-36.

Strukturovaný formulář lekce je v Přílohách III na straně 104.

Závěr

Japonská kultura byla od poloviny devatenáctého století zdrojem fascinace Západu. Japonerie však dosáhly evropského kontinentu již mnohem dříve, kdy zaplavily v období rokoka aristokratické a buržoazní salony motivy japonských krajin, jako je například Hokusaiova Velká vlna. Umělci impresionismu a post-impresionismu, průkopníci francouzského umění, se vydali neprošlapanými cestami, když s obdivem napodobovali ukiyo-e grafiky japonských mistrů. Claude Monet byl vášnivým sběratelem japonských tisků a Toulouse Lautrec vyjádřil svůj obdiv tím, že se nechal fotit v tradičním japonském oděvu. U nás to byli Jindřich Štýrský nebo Alfons Mucha. Ti všichni znali a dokázali ocenit mimořádné a jedinečné japonské umění. O uměleckém transferu z Japonska na Západ pojednává kapitola *Historie uměleckého transferu z Japonska na Západ*. Vnímání Japonska a jeho vizuální kultury se v poválečném období postupně proměnilo. V posledních desetiletích byl Západ zaplavován obrázky z mangy, anime a videoher, které jsou klíčovou součástí japonské kultury. Současní japonští umělci se zároveň v zámoří stále více prosazují. Mnoho lidí na Západě zná pestrobarevné kreslené postavičky Takashiho Murakamiho nebo groteskně roztomilé dívky ve stylu Lolity Junko Mizunové. Možná méně známé jsou absurdní bojové stroje Kenjiho Yanobeho, převleky Tomoko Sawady nebo pohádkové krajiny Tomoko Konoike. Japonsko se zálibou v roztomilosti a dětskosti. Japonsko, jehož manga a anime průmysl ovládly svět. Japonsko, které je zemí paradoxů a které si i po letech stále nese DNA traumatu atomové zkázy.

Japonsko jako tavící kotol kulturních vlivů, které se v globalizované společnosti posledních dekad prolínají, mísí a vedou nikdy nekončící dialog a jež se projevují v dílech jednotlivých umělců. Je stále obtížnější vymezit typické rysy umění národních států. Přesto lze říci, že z obrovské záplavy uměleckých metod, stylů, škol a svébytných uměleckých postupů individualistických umělců stále probleskuje národní charakter japonského umění. Je to právě národní podstata, která má být inspirací pro tuto práci, jejímž cílem je poskytnout teoretickou bázi námětů pro výuku výtvarné výchovy. Jedním z charakteristických rysů japonského umění je důraz na minimalismus a jednoduchost, který je ovlivněn zenovým buddhismem. Tento styl se často vyznačuje čistými liniemi, plochami a důrazem na negativní prostor. Dalším rysem současného japonského umění, nebo alespoň významného aspektu jednoho z jeho směrů, je jeho návaznost na tradiční japonské umělecké formy, jako je kaligrafie nebo dřevoryty ukiyo-e.

Mnozí současní japonští umělci tyto tradiční formy reinterpetují v moderním kontextu a využívají nové materiály a techniky.

Jak bylo již v úvodu zmíněno, cílem této práce je představit současné japonské umění a naznačit jeho inspirativní potenciál pro výuku výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ. Teoretický rámec problematiky i na něj přímo navázaná projektová část, doufám, tento cíl naplnila a smysluplnost této pedagogické výzvy potvrdila. Zároveň s tím prokázala, že právě výtvarná tvorba je dobrým prostředníkem pro seznamování žáků s odlišným kulturním dědictvím. Díky vlastní schopnosti imaginace je tato výtvarná interakce jedním ze způsobů rozšiřování vlastních představ a nabourávání zažitých schémat.¹²² Věřím, že tato práce bude přínosem ve výuce výtvarné výchovy na 1. stupni základních škol a poslouží jako inspirace pedagogům, kteří usilují o přesah své výuky a snaží se své žáky seznamovat s jinými kulturami, jejich životem a uměním.

---

¹²² [Srov.] NOVOTNÁ, Magdalena; FULKOVÁ, Marie a SÝKORA, Jan. *Hledání Japonska: transkulturní inspirace ve výtvarné edukaci*. [Praha]: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, [2023]. s.167, s. 139.

Seznam použitých zdrojů

Monografické zdroje

ADACHI, Kenji, 1981. *The 1960's—a decade of change in contemporary Japanese Art*. The National Museum of Art, Kyoto. Tokyo: Tokyo Kokuritsu Kindai Bijutsukan.

AJIOKA, Chiaki, KUWAHARA, Noriko a NISHIYAMA, Junko, 2000. *Hanga: Japanese creative prints*. Sydney: Art Gallery of New South Wales. ISBN 0-7347-6313-1. s. 14.

ANDÖ, Hiroshige, 1954. *Hiroshige and Japanese landscape*. Tokyo: Japan Travel Bureau. ISBN 97-840-96994-61-7

BAUM, Rachel Leah et al., 2009. *Hiroshi Senju*. Skira, Milano, New York. ISBN: 9788861307971.

BENNETT, Alexander, 2017. *Bushido and art of living: an inquiry inot samurai values*. First english-language edition. Tokyo: Japan Publishing Industry Foundation for Culture. Japan library. ISBN 978-4-916055-86-6.

CIKÁNOVÁ, Karla et al, 1998. *Výtvarná výchova a její teorie v českých zemích ve světových kontextech*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-86039-70-6.

CLARK, Timothy, 2017. Ed. *Hokusai: beyond the great wave*. London: Thames & Hudson. ISBN 978-0-500-09406-8.

ČAPEK, Karel, 1990. *Hovory s T. G. Masarykem*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel. ISBN 978-80-86142-46-3

DECIO, Francesco a Vanda BATTAGLIA, 2016. *Origami: japonské variace*. Přeložil Ondřej CIBULKA. Praha: Ikar. ISBN 978-80-249-3195-1.

DIAS, Lila, Odile CARTON a Manako Rumiko SHIRAISHI, 2011. *Ikebana: tvorba krok za krokem*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2458-1.

DOEBLER, Peter L., 2014. *Seeing the Things You Cannot See: (Dis)-Solving the Sublime through the Paintings of Hiroshi Senju*. Graduate Theological Union. Dissertation. Vii.

ETHERINGTON-SMITH, Meredith, 2007. *James Turrell: a life in light*. Vyd. 1. Paris: Somogy Publishing. ISBN 978-2-7572-0102-2.

- GUTH, Christine, 1996. *Japanese art of the Edo period*. London: Weidenfeld and Nicolson. Everyman Art Library. ISBN 0-297-83370-7.
- GUTH, Christine, 2015. *Hokusai's great wave: biography of a global icon*. Honolulu: University of Hawai'i Press. ISBN 978-0-8248-3960-4.
- HÁJEK, Lubor, KESNER, Ladislav, ed., 2009. *Západ slunce na moři: studie o mimoevropském umění*. Praha: H & H Vyšehradská. Kontinuum. ISBN 978-80-7319-074-3.
- HAMADEH, Alia. *Contemporary Island Historiography and Environmental Codifications of Architecture: The Art Museum on Naoshima*. In: Okinawan Journal of Island Studies. ISSN: 24353302.
- HÁNOVÁ, Markéta, 2014. *Japonismus v českém umění*. V Praze: Národní galerie. ISBN 978-80-7035-546-6.
- HARRIS, Frederick, 2011. *Ukiyo-e: The Art of the Japanese Print*. Tuttle Publishing. ISBN 4805310987.
- HARVEY, Sarah, 2020. *Kaizen: japonská metoda postupné změny návyků*. Přeložil Kateřina ORLOVÁ. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7554-287-8.
- HERMANS, H. J. M., 2015. *Human development in today's globalizing world: Implications for self and identity*. In JENSEN L. A. (Ed.): *The Oxford handbook of human development and culture: An interdisciplinary perspective*. New York, NY: Oxford University Press. ISBN 978-01-99948-55-0.
- HICKEY, Andrew, 2013. *Boom: an explosion of contemporary Japanese art*. Ashmore: Boom Promotions. ISBN 978-1-4820-1951-3.
- HRDLIČKOVÁ, Věna a Aleš TRNKA, 2010. *Rostlina jako symbol v čínské a japonské kultuře*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1985-6.
- KADLECOVÁ, Kristýna. *Aspekty utvářející diskurs japonského výtvarného umění v 90. letech 20. století interpretované skrze Superflat art*. Brno, 2016. Bakalářská práce. Ústav hudební vědy, FF MU. Vedoucí práce: doc. Viktor Potůček.
- KOREN, Leonard, 2016. *Wabi-sabi pro umělce, designéry, básníky a filozofy*. Přeložil Magdalena WELLS. V Praze: K-A-V-K-A, knižní a výtvarná kultura. ISBN 978-80-270-0082-1.
- KOZYREFF, Chantal, 2003. *Japanese arts in the Edo period 1603-1868*. Tournai: Renaissance du Livre. ISBN 2-8046-735-6.

- KRAMER, Mario, 1997. *Rei Naito: Jegliche Existenz wird gerufen = Rei Naito: Being Called*. Frankfurt am Main: Museum für Moderne Kunst. ISBN: 3-88270-478-0.
- KUDO, Amanda, 2019. *Můj malý Ikigai deník: objevování japonského tajemství dlouhého, šťastného a naplněného života*. Přeložil Julie TESLA. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7554-242-7.
- KURODA, Seiki et al, 2016. *Kuroda Seiki: Nihon kindai kaiga no kyoshō: seitan 150nen = Kuroda Seiki: master of modern Japanese painting; the 150th anniversary of his birth*. ISBN 41-06015-47-1.
- KUSAMA, Yayoi et al., 2015 *Yayoi Kusama: in infinity*. Humlebæk: Louisiana Museum of Modern Art. ISBN 978-87-92877-52-9.
- KUSPIT, Donald, 2003. *Daughter of Art History: photographs by Yasumasa Morimura*. New York: Aperture Foundation, Inc. ISBN: 9781931788076.
- MATSUOKA, Seigō, 2020. *Flowers, birds, wind, and moon: the phenomenology of nature in japanese culture*. First English edition. Tokyo: Japan Publishing Industry Foundation for Culture. Japan library. ISBN 978-4-86658-139-2.
- MINAMI, Yusuke, Akira TATEHATA a Naoki YONEDA, 2017. *Yayoi Kusama: my eternal soul*. The Asahi Shimbun.
- MINATO, Kanae, 2008. *The Dark Face of the Light: Frottage Works by Masao Okabe: Is There a Future for Our Past?* University of Tokyo Press. ISBN 413083150X.
- MIYAZAKI, Atsushi, 2016. *Učebnice japonské kaligrafie*. V Praze: Česko-japonská společnost. ISBN 978-80-903737-6-1.
- MORRIS, Frances, ed. et al., 2012. Yayoi Kusama. London: Tate Publishing. ISBN 978-1-84976-038-6.
- MORSE, Anne Nishimura, 2018. *Takashi Murakami: Lineage of Eccentrics. A Collaboration with Nobuo Tsuji and the Museum of Fine Arts, Boston*. ISBN: 978-0878468492.
- MURAKAMI, Takashi, 2005. *Little Boy: The Arts of Japan's Exploding Subculture*. New York: Japana Society; New Haven and London: Yale University Press. ISBN: 978-0-913304-57-0.

NAKAMURA, 2002. *Hajime. History of Japanese thought, 592-1868: Japanese philosophy before Western culture entered Japan*. London: Kegan Paul. The Kegan Paul Japan library. ISBN 0-7103-0650-4.

National Gallery of Australia, 2001. *Monet and Japan: an exhibition organised by the National Gallery of Australia*. Canberra: National Gallery of Australia. ISBN: 9780642541291.

NOMA, Seiroku, 1960. *The arts of Japan. Vol. 1, Ancient and medieval*. ISBN 10-14824-84-2.

NOMA, Seiroku, 1978. *The arts of Japan. Vol. 1, Ancient and medieval*. 6th ed. Tokyo: Kodansha International. ISBN 104-77002-977-2.

NOVOTNÁ, Magdalena; FULKOVÁ, Marie a SÝKORA, Jan, 2023. *Hledání Japonska: transkulturní inspirace ve výtvarné edukaci*. [Praha]: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova. ISBN 978-80-7603-416-7.

PLANK, Hans, 1991. *Klimt – Schiele – Kokoschka: Expressionismus in Österreich*. Kirchdorf: Berghaus. ISBN 3-7635-0148-7.

PRICE, Sally, 2001. *Primitive art in civilized places*. Chicago: The University of Chicago Press. ISBN 0-226-68067-3.

RÝDL, Karel. *Jak dosáhnout spoluzodpovědnosti žáka: daltonský plán jako výzva – metody a formy práce na 2. stupni ZŠ a na středních školách*. Škola 21. Praha: Agentura Strom, 1998. ISBN 80-86106-03-9.

ŘEPA, Karel. *Didaktické listy pro přípravu lekcí výtvarné výchovy*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2022. ISBN 978-80-7394-949-5.

SATO, Doshin, 2011. *Modern Japanese art and the Meiji state: the politics of beauty*. Los Angeles: Getty Publications. ISBN 978-1-60606-059-9.

SENJU, Hiroshi a ROBERTSON, Iain, 2013. *Hiroshi Senju*. Hong Kong: Sundaram Tagore Gallery (Kat. výst.). ISBN: 978-0-9839631-8-9.

SCHLOMBS, Adele, 2010. *Hiroshige: 1797-1858: master of Japanese Ukiyo-e woodblock prints*. Köln: Taschen. ISBN 978-3-8365-2358-5.

SMITH, Henry D., 1988. *Hokusai: One Hundred Views of Mt. Fuji*, George Braziller, Inc., New York. ISBN 08-07611-95-6.

STOLWJIK Chris, HEUGTEN Sjraar a PISSARRO Joachim, 2008. *Van Gogh and the Colors of the Night*. Van Gogh Museum/The Museum Of Modern Art. ISBN 978-08-70707-37-7.

STOLWJIK, Chris, HEUGTEN, Sjraar, PISSARRO, Joachim, 2008. *Van Gogh and the Colors of the Night*. Van Gogh Museum/The Museum Of Modern Art. ISBN 978-0870707377. s. 65.

SZOSTAK, John Donald, 2013. *Painting circles: Tsuchida Bakusen and Nihonga collectives in early twentieth century Japan*. Leiden: Brill. In: Japanese visual culture, volume 11. ISBN 978-90-04-24945-5.

TABAIMO, 2003. *Tabaimo: yumechiage*. [Tokio]: Hara Museum of Contemporary Art.

TAKENAMI, Yoko, 2006. *Japonská kaligrafie*. Brno: Computer Press. Výtvarné techniky (Computer Press). ISBN 80-251-0937-2.

TOMLINSON, John, 1999. *Globalization and Cultural Identity*. Chicago: The University of Chicago Press. ISBN 02-26807-68-1.

Venice Biennale, 1995. *Suki: The Sense of Multi-Vernacular Japan: The 46th Venice Niennale 1995 Japan Pavilion June 11 – October 15 1995*. Japan Foundation.

VOLK, Alicia, 2005. *Made in Japan: The Postwar Creative Print Movement*. Milwaukee: Art Museum and University of Washington Press. ISBN 0-295-98502-X.

WALTHER, Ingo F. a METZGER, Rainer, 2013. *Marc Chagall 1887-1985: malířství jako poezie*. Köln: Taschen. ISBN 978-80-7391-814-9.

WEISENFELD, Gennifer, 2001. *MAVO: Japanese Artists and the Avant-Garde, 1905-1931*. University of California Press. ISBN 0-520-22338-1.

WINTER Tomáš, 2013. *Palmy na Vltavě: primitivismus, mimoevropské kultury a české výtvarné umění 1850-1950*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor Vitae. ISBN 978-80-7467-022-0.

YAMATANE MUSEUM OF ART, 1974. *The ten artists of contemporary Japanese painting*. Tokyo: Yamatane Museum of Art. ISBN 97808834810280.

YOUNG, James O., 2003. *Cultural Appropriation and the Arts*. USA: Blackwell Publishing. ISBN 14-44332-71-6.

Elektronické zdroje

A Biography. Chiharu-shiota.com [online] ©2011-2020, [cit. 2023-09-20].

Dostupné z: <https://www.chiharu-shiota.com/profile>

ART & DESIGN, *Introduction to Japanese Contemporary Art*. 2017. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.japanhousea.com/articles/intro-to-japanese-contemporary-art/>

Art House Project: Art scattered around a small port town. [cit. 2023-03-22].

Dostupné z: <https://www.japan-guide.com/e/e5479.html>

benesse-artsite.jp [online]. Benesse Art Site Naoshima. ©2011–2020 [cit. 2023-03-22]. Dostupný z: <https://benesse-artsite.jp/en/>

Collecting guide: Japanese woodblock prints. In: Christie's Auctions Website. [cit. 2023-03-07]. Dostupný z: < <https://www.christies.com/features/Collecting-guide-Japanese-woodblocks-10524-3.aspx> >

CORNIETZ N. a J. K. VINCENT ed. *Preversion and Modern Japan: Psychoanalysis, Literature, Culture*. 1st ed. Abingdon, Oxon: Routledge, 2010. 338 s. [cit. 20. března 2023]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=481056>

DEBEVOISE, Jane: A Walkthrough with Tabaimo, James Cohan Gallery 48, 52 Walker St 2nd Fl New York (September 15, 2011), New York Asia Art Archive in America © 2023 [cit. 2023-09-26]. Dostupné z: <https://www.aaa-a.org/programs/a-walkthrough-with-tabaimo>

Department of Asian Art. Jōmon Culture (ca. 10,500 – ca. 300 B.C.). In: *Heilbrunn Timeline of Art History*. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000-2023 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: https://www.metmuseum.org/toah/hd/jomo/hd_jomo.html

ESCHMANN, Marie-Joelle. *Japonism: This Is What Claude Monet's Art Has in Common with Japanese Art*. Sep 1, 2020 Sotheby's Institute of Art Certificate. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.thecollector.com/claude-monet-japonism/>

FAVELL, Adrian. *Resources, Scale, and Recognition in Japanese Contemporary Art: "Tokyo Pop" and the Struggle for a Page in Art History*. *Rewiew of Japanese Culture and Society* 26 (2014): 135-53. [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43945795>

GORMAN, Caitlin. *Yasumana Morimura: Appropriator Of Umages, Cultures, And Identities*. A Thesis, the Graduate College of Bowling Green State University.

May 2013. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z:

https://etd.ohiolink.edu/apexprod/rws_etd/send_file/send?accession=bgsu1363520942&disposition=inline

GUTH, Christine M. E. *Japan 1868-1945: Art, Architecture, and National Identity*.

In: *Art Journal* 55, no. 3 (1996): s. 16-20. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/777761?origin=crossref>

InSEA, *InSEA Congresses & Forums*. Online. InSEA [cit. 2023-12-18]. Dostupné

z: <https://www.insea.org/insea-congresses/>.

Japonské dějiny umění. Online. Artelino. 2001, 13.11.2020. Dostupné

z: https://www.artelino.com/articles/japanese_art_history.asp. [cit. 2023-12-20].

JONES, Jonathan. *Made in Japan: the True Birthplace of Modern Art*. In: *The Guardian* (2015). [cit. 2023-03-11]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/artanddesign/jonathanjonesblog/2015/nov/04/japanese-art-toshiba-gallery-v-and-a-london>

JONES, Jonathan. *Made in Japan: the True Birthplace of Modern Art*. In: *The Guardian* (2015). [cit. 2023-03-11]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/artanddesign/jonathanjonesblog/2015/nov/04/japanese-art-toshiba-gallery-v-and-a-london>

JUREČKOVÁ, Veronika, 2012. *Participace ve výtvarné výchově*. Kultura, umění a výchova. [cit. 2023-03-05]. Dostupný z: <https://www.kuv.upol.cz>

Lunchmeat Studio: The Grief of Misfit Cathedrals. Online, 2023. Kunsthalle Praha. [cit. 2023-12-19]. Dostupné

z: <https://www.kunsthallepraha.org/udalosti/lunchmeat-studio-the-grief-of-misfit-cathedrals>

MCCURRY, Justin. Avant-garde legend Yayoi Kusama gets her own museum in Tokyo. *The Guardian*. [Online], 29 Sep 2017 21.02 EDT, [cit. 2023-06-20].

Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/sep/30/yayoi-kusama-museum-tokyo>

META, o.p.s., *Multikulturní výchova*, Inkluzivní škola [cit. 5. březen 2023].

Dostupný z: <https://inkluzivniskola.cz/content/multikulturni-vychova-0>

MOOR, Lisandra. Japanese Words We Can't Translate: Mono no Aware. In: *Tokyo Weekender* [Online]. June 26, 2020. Updated On January 30, 2023. [cit. 2023-03-24]. Dostupný z: https://www.tokyoweekender.com/art_and_culture/japanese-culture/japanese-words-translate-mono-no-aware/

MUN-DELSALLE, Y-Jean. Web-Spinning Artist Chiharu Shiota Creates Moving And Haunting Installations Out Of Wool. In: Forbes [online]. <https://www.forbes.com> ©2011-2020 [cit. 2023-09-20]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/yjeanmundelsalle/2011/07/19/web-spinning-artist-chiharu-shiota-creates-moving-and-haunting-installations-out-of-wool/?sh=453b1e07669f>

NAITO, Rei: *Chci tiše sdílet křehkost a zranitelnost toho, co se děje v mém srdci.* (Interview) In: art-it.asia [online – strojový překlad japonského zdroje]. © 2023 ART iT Co., [cit. 2023-09-10]. Dostupné z: https://www.art-it.asia/u/admin_interviews/BfJsMlveo8jH1tKuray0/?lang=en

RVP ZV, 2021. *Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání.* In: Edu.cz [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

RVP ZV, 2021. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání Umění a kultura – Výtvarná výchova* [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10642>

SUMA K.V., CHANDRAN S., SATHYANARAYANA RAO T.S. The princess of polka dots: Using art as a medium to cope with hallucinations. In: *Indian J Psychiatry*. 2018 Jan-Mar;60(1):156-158. doi: 10.4103/psychiatry.IndianJPsychiatry_149_18. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5914254/>.

TARANTINO, Giovanni. *Identities on Fire: East meets West on the Palette of Shiba Kokan (1738-1818)*. In *Arcade: The Humanities of the World*. [cit. 7. března 2023]. Dostupné z: <https://arcade.stanford.edu/occasion/identities-fire-east-meets-west-palette-shiba-kokan-1738%E2%80%931818>

Ulak, James T., 12 Oct. 2023. *Japanese art*. In: *Encyclopedia Britannica*, [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <<https://www.britannica.com/art/Japanese-art>>.

UNESCO, *Japan – UNESCO member since 1951 Asia and the Pacific*. Online.
Unesco.

[cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.unesco.org/en/countries/jp>.

YOSHIMOTO, Midori. *Into Performance: Japanese Women Artists in New York*.

Rutgers University Press, 2005. JSTOR. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/j.ctt5hjd48>

Slovník pojmů

anime – japonské označení pro animovanou tvorbu

Gutai – japonská avantgardní skupina

Hi Red Center – vlivný japonský umělecký kolektiv z 60. let 20. století

kawaii – kultura roztomilosti

manga – označení pro japonské komiksy a grafické romány

Mono-ha – umělecké hnutí vedené japonskými umělci 20. století

otaku – japonské slovo označující lidi s konzumními zájmy

Rangakuša – soubor znalostí vyvinutých Japonskem prostřednictvím kontaktů s holandskou enklávou Dejima

sumi-e – tušová malba

šógún – vojenští vládci Japonska od roku 1192 do roku 1867

Seznam příloh

Přílohy I – Obrazový materiál k teoretické části

Obrázek 1: Nádoba se spirálovitými vzory vykopána z naleziště v Morioce, před 5000 lety	68
Obrázek 2: Haniwa tančící lide, 6. století	68
Obrázek 3: Sedící Buddha, 7. století.....	68
Obrázek 4: Genji Monogatari, Yugao , 1650	69
Obrázek 5: Mandala Wakamiya ze svatyně Kasuga, 14. století.....	69
Obrázek 6: Kano Eitoku, Cypřišové stromy, 1590.....	69
Obrázek 7: Katsušika Hakusai, Třicet šest pohledů na horu Fudži	70
Obrázek 8: Katsušika Hokusai, Velká vlna u pobřeží Kanagwy, 1829-1833.....	70
Obrázek 9: Šiba Kōkan, Setkání Japonska, přelom 18. a 19. století.....	70
Obrázek 10: Utagawa Hirošige, Padesát tři stanic na cestě Tókaidó, 1833-1834	71
Obrázek 11: Hayami Gyoshu, Dance of Flames, 1925.....	71
Obrázek 12: Kuroda Seiki, Výbuch Sakuražimy, 1914	71
Obrázek 13: Sběrka Vincenta van Gogha – Japonské tisky	72
Obrázek 14: Katsushika Hokusai, Pod Mannenovým mostem ve Fukagawě, 1830-1832	72
Obrázek 15: Claude Monet, Rybník s lekníny: zelená harmonie, 1899	72
Obrázek 16: Gutai Art Manifesto, 1960.....	73
Obrázek 17: Franz Kline, Studie pro Mahoning, 1951	73
Obrázek 18: Fabienne Verdier, Montagne Sainte-Victoire z náhorní plošiny Bibémus, 2018	73
Obrázek 19: Yasumasa Morimura, Autoportrét v dějinách umění, 2016	74
Obrázek 20: Hiroshi Sugimoto, Karibské moře, Jamajka, 1980.....	74
Obrázek 21: Chiharu Shiota, Klíč v ruce, 2015.....	74
Obrázek 22: Marika Marchese, Barokní superflat, 2021.....	75
Obrázek 23: James Turrell, Otevřené nebe, 2004.....	75
Obrázek 24: Yayoi Kusama, Zrcadlová místnost s ikonickými dýněmi, 2016	75
Obrázek 25: Yayoj Kusama, Nekonečný zrcadlový pokoj – plný záře života, 2011-2017	76
Obrázek 26: Hiroshi Senju, Vodopád, 2015.....	76
Obrázek 27: Hiroshi Senju, Cliff, 2012.....	76
Obrázek 28: Rei Naito, Matrix, 2020	77

Obrázek 29: Rei Naito, Jedno místo na Zemi, 1997	77
Obrázek 30: Chiharu Shiota, Během spánku, 2002.....	77
Obrázek 11: Chiharu Shita, Dialog z DNA, 2004	78
Obrázek 32: Tabaimo, Japonský příměstský vlak, 2001	78
Obrázek 33: Tabaimo, Teleco-soup, 2011.....	78
Obrázek 34: Masao Okabe, Barva je paměť, 2012	79
Obrázek 35: Masao Okabe, Studio Floor, Montparnasse XI, 2007	79
Obrázek 36: Masao Okabe, Studio floor, Montparnasse II, 2006.....	79
Obrázek 37: M. Novotná, M. Fulková, J. Sýkora, Hledání Japonska, 2023.....	80
Obrázek 38: Naomi Lee, Co zbývá – drát a jehličí, 2022.....	80
Obrázek 39: Utagawa Kuniyoshi, The three tiles in Takiyasha the Witch and the Skeleton Spectre, 1797–1861	80
Obrázek 40: Sadako Sasaki vyrábí origami jeřáby	81
Obrázek 41: Mary Averill, Ikebana, 1913	81
Obrázek 42: Musô Soseki	81

Přílohy II – Fotodokumentace k projektové části

Lekce 1.: Pohled vzhůru, obr. 1-6	82
Lekce 2.: Z chodby naší školy, obr. 7-12	84
Lekce 3.: Vesmírná zahrada, obr. 13-19	86
Lekce 4.: Sítě vztahů, obr. 20-25.....	88
Lekce 5.: Stopy času, obr. 26-31	90
Lekce 6.: Vodopád, obr. 32-36.....	92

Přílohy III – Strukturované přípravy lekcí

Lekce 1.: Pohled vzhůru	94
Lekce 2.: Z chodby naší školy	96
Lekce 3.: Vesmírná zahrada.....	98
Lekce 4.: Sítě vztahů.....	100
Lekce 5.: Stopy času	102
Lekce 6.: Vodopád.....	104

Přílohy I – Obrazový materiál k teoretické části

Obrázek 1: *Nádoba se spirálovitými vzory vykopána z naleziště v Morioco, před 5000 lety*

Obrázek 2: *Haniwa tančící lidé, 6. století*

Obrázek 3: *Sedící Buddha, 7. století*

Obrázek 4: *Genji Monogatari*, Yugao, 1650

Obrázek 5: *Mandala Wakamiya* ze svatyně Kasuga, 14. století

Obrázek 6: *Kanō Eitoku*, *Cypřišové stromy*, 1590

Obrázek 7: *Katsušika Hokusai, Třicet šest pohledů na horu Fudži, 1832*

Obrázek 8: *Katsušika Hokusai, Velká vlna u pobřeží Kanagwy, 1829-1833*

Obrázek 9: *Šiba Kōkan, Setkání Japonska, přelom 18. a 19. století*

Obrázek 10: *Utagawa Hirošige, Padesát tři stanic na cestě Tókaidó, 1833-1834*

Obrázek 11: *Hayami Gyoshu, Dance of Flames, 1925*

Obrázek 12: *Kuroda Seiki, Výbuch Sakuražimy, 1914*

Obrázek 13: *Sbírka Vincenta van Gogha – Japonské tisky*

Obrázek 14: *Katsushika Hokusai, Pod Mannenovým mostem ve Fukagawě, 1830-1832*

Obrázek 15: *Claude Monet, Rybník s lekníny: zelená harmonie, 1899*

Obrázek 16: *Gutai Art Manifesto, 1960*

Obrázek 17: *Franz Kline, Studie pro Mahoning, 1951*

Obrázek 18: *Fabienne Verdier, Montagne Sainte-Victoire z náhorní plošiny Bibémus, 2018*

Obrázek 19: *Yasumasa Morimura, Autoportrét v dějinách umění, 2016*

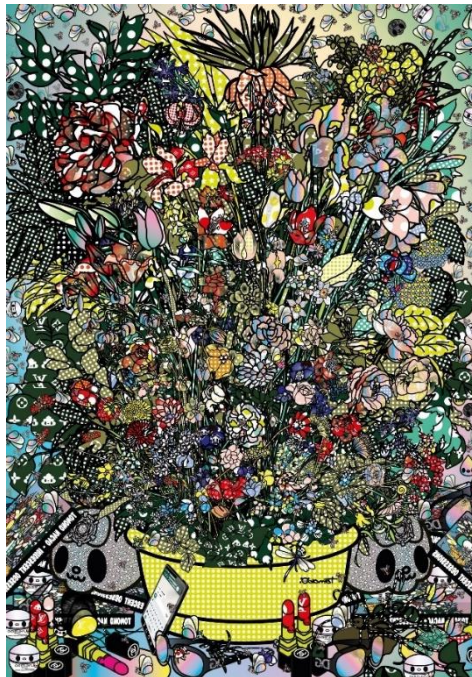
Obrázek 20: *Hiroshi Sugimoto, Karibské moře, Jamajka, 1980*

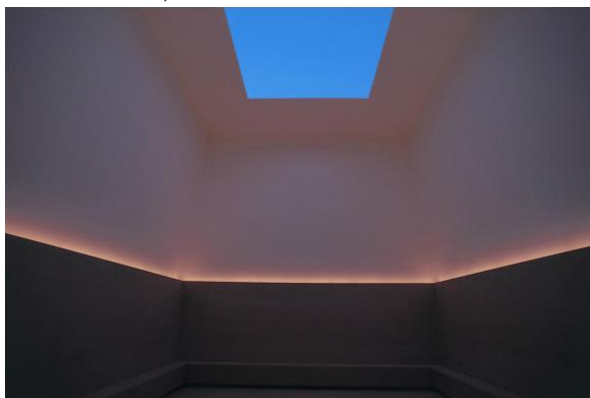
Obrázek 21: *Chiharu Shiota, Klíč v ruce, 2015*

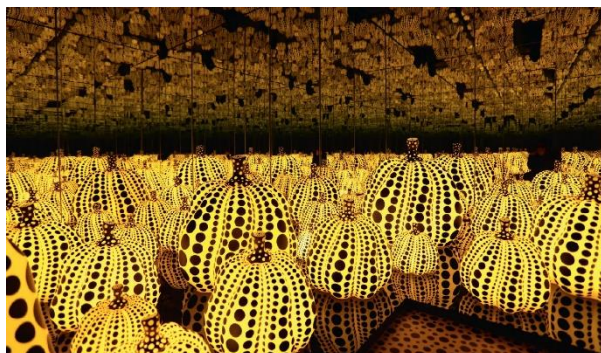
Obrázek 22: *Marika Marchese, Barokní superflat, 2021*

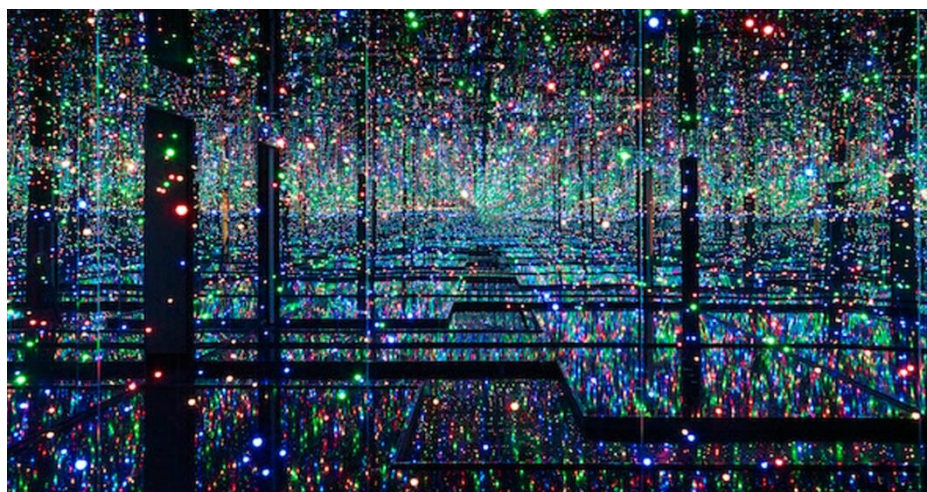
Obrázek 23: *James Turrell, Otevřené nebe, 2004*

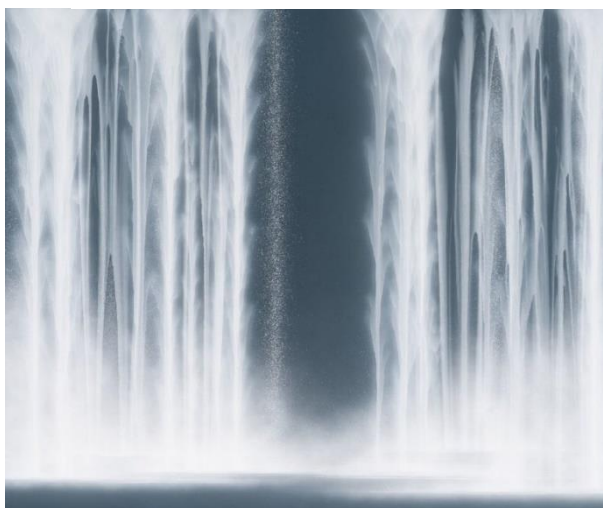
Obrázek 24: *Yayoi Kusama, Zrcadlová místnost s ikonickými dýněmi, 2016*

Obrázek 25: *Yayoi Kusama, Nekonečný zrcadlový pokoj – plný záře života, 2011-2017*

Obrázek 26: *Hiroshi Senju, Vodopád, 2015*

Obrázek 27: *Hiroshi Senju, Cliff, 2012*

Obrázek 28: *Rei Naito, Matrix, 2020*

Obrázek 29: *Rei Naito, Jedno místo na Zemi, 1997*

Obrázek 30: *Chiharu Shiota, Během spánku, 2002*

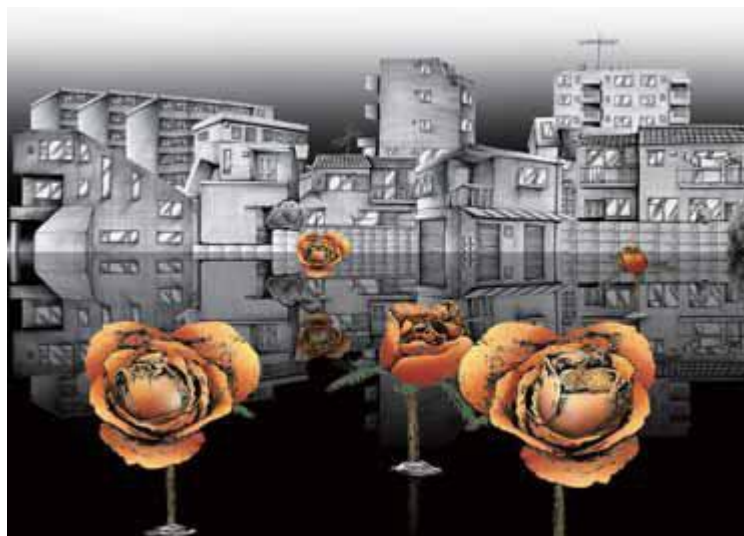
Obrázek 21: *Chiharu Shita, Dialog z DNA, 2004*

Obrázek 32: *Tabaimo, Japonský příměstský vlak, 2001*

Obrázek 33: *Tabaimo, Teleco-soup, 2011*

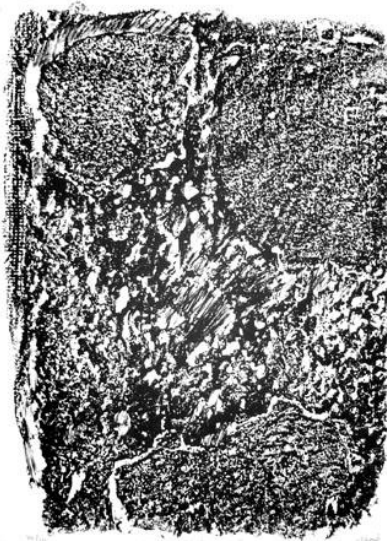
Obrázek 34: *Masao Okabe, Barva je paměť, 2012*

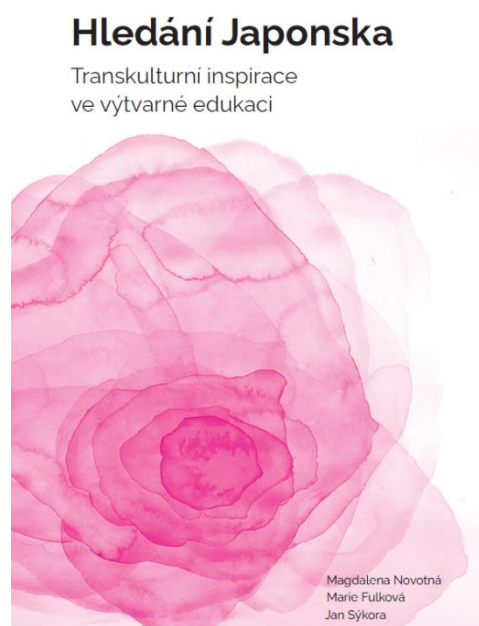
Obrázek 35: *Masao Okabe, Studio Floor, Montparnasse XI, 2007*

Obrázek 36: *Masao Okabe, Studio floor, Montparnasse II, 2006*

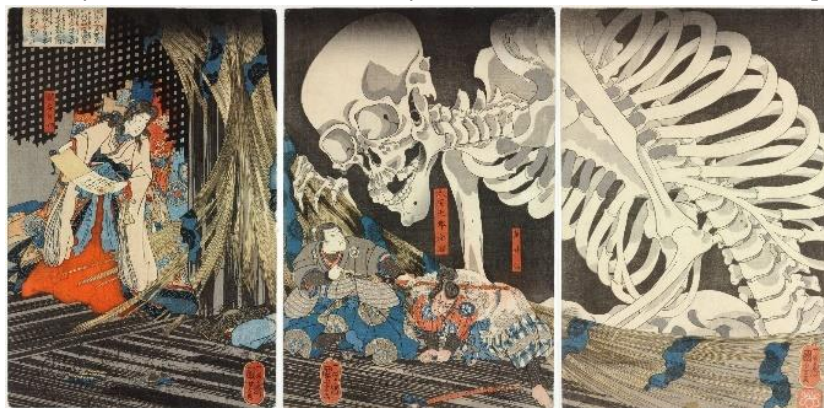
Obrázek 37: *M. Novotná, M. Fulková, J. Sýkora, Hledání Japonska, 2023*

Obrázek 38: *Naomi Lee, Co zbývá – drát a jehličí, 2022*

Obrázek 39: *Utagawa Kuniyoshi, The three tiles in Takiyasha the Witch and the Skeleton Spectre, 1797–1861*

Obrázek 40: *Sadako Sasaki vyrábí origami jeřáby*

Obrázek 41: *Mary Averill, Ikebana, 1913*

Obrázek 42: *Musô Soseki*

Přílohy II – Fotodokumentace k projektové části

Lekce 1.: Pohled vzhůru. obr. 1-6

obr. 1

obr. 2

obr. 3

obr. 4

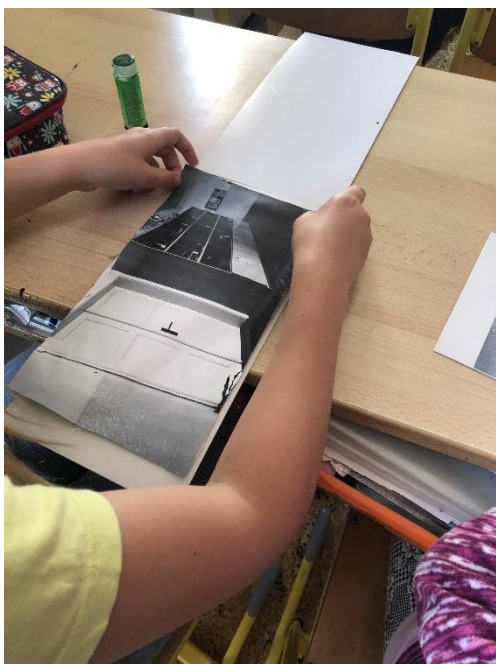

obr. 5

obr. 6

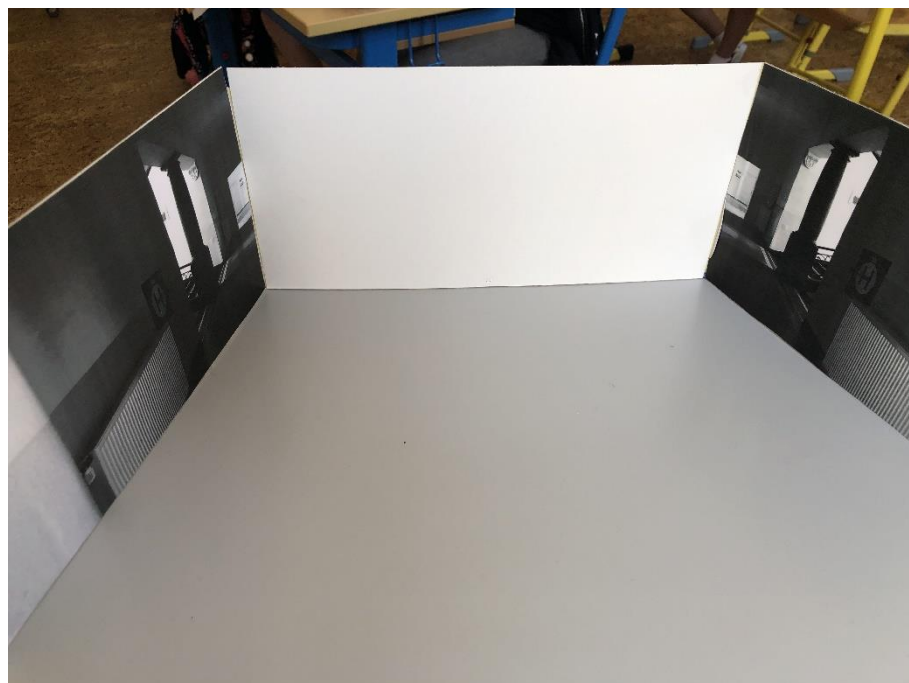
Lekce 2.: Z chodby naší školy, obr. 7-12

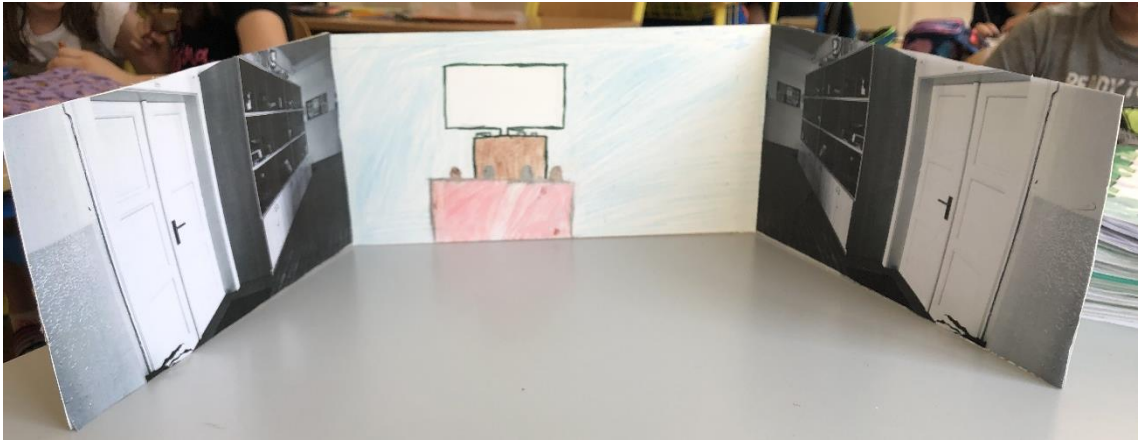
obr. 7

obr. 8

obr. 9

obr. 10

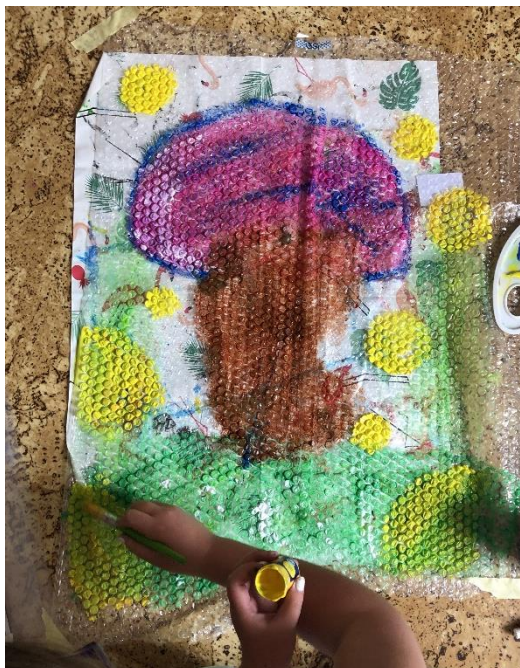

obr. 11

obr. 12

Lekce 3.: Vesmírná zahrada, obr. 13-19

obr. 13

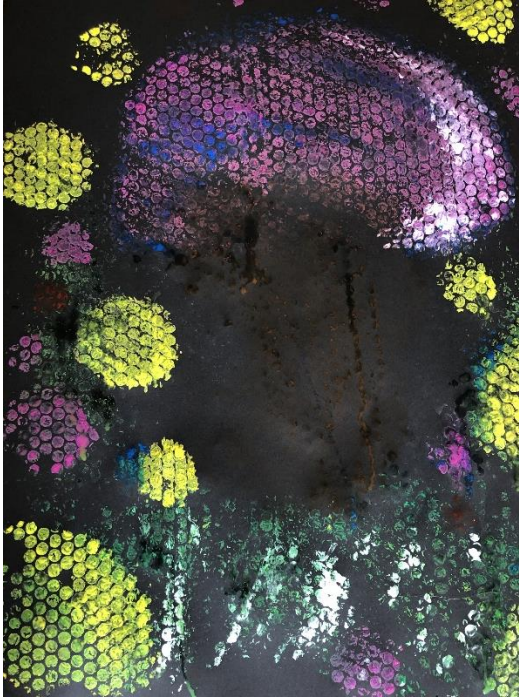
obr. 14

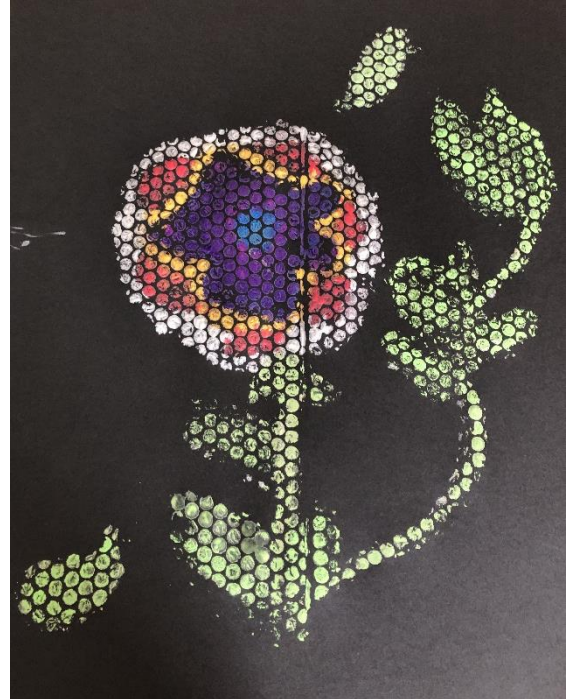
obr. 15

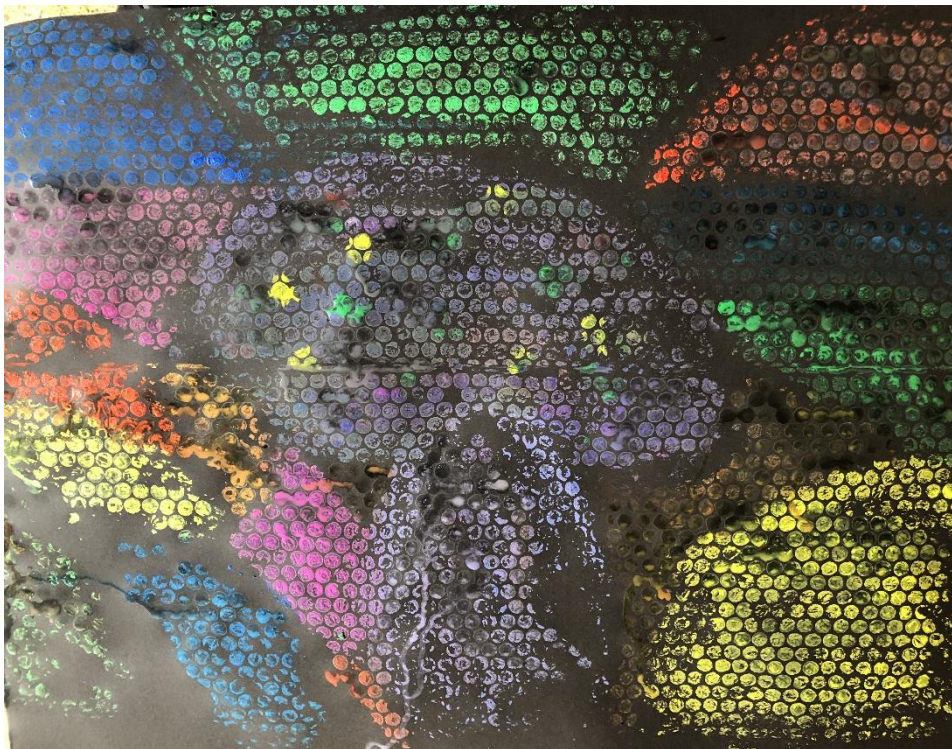
obr. 16

obr. 17

obr. 18

obr. 19

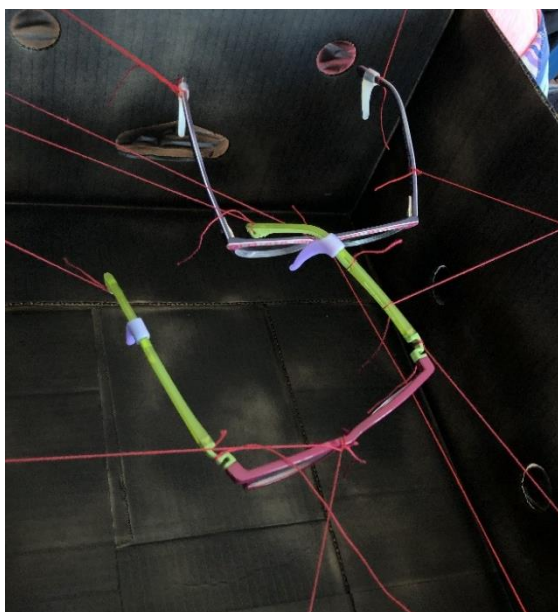
Lekce 4.: Síť vztahů, obr. 20-25

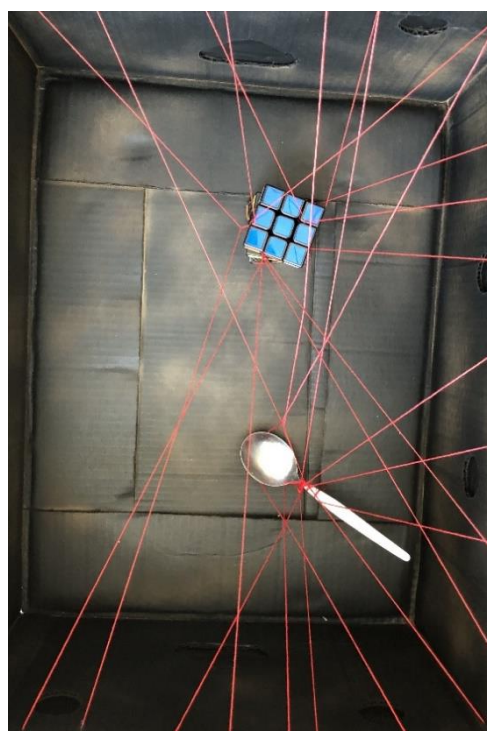
obr. 20

obr. 21

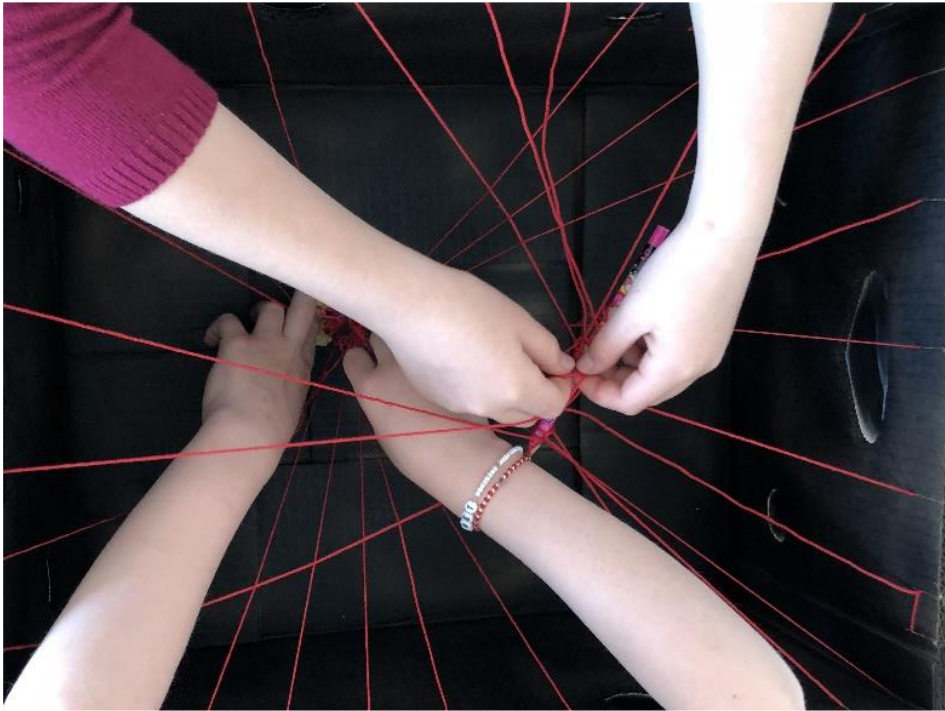

obr. 22

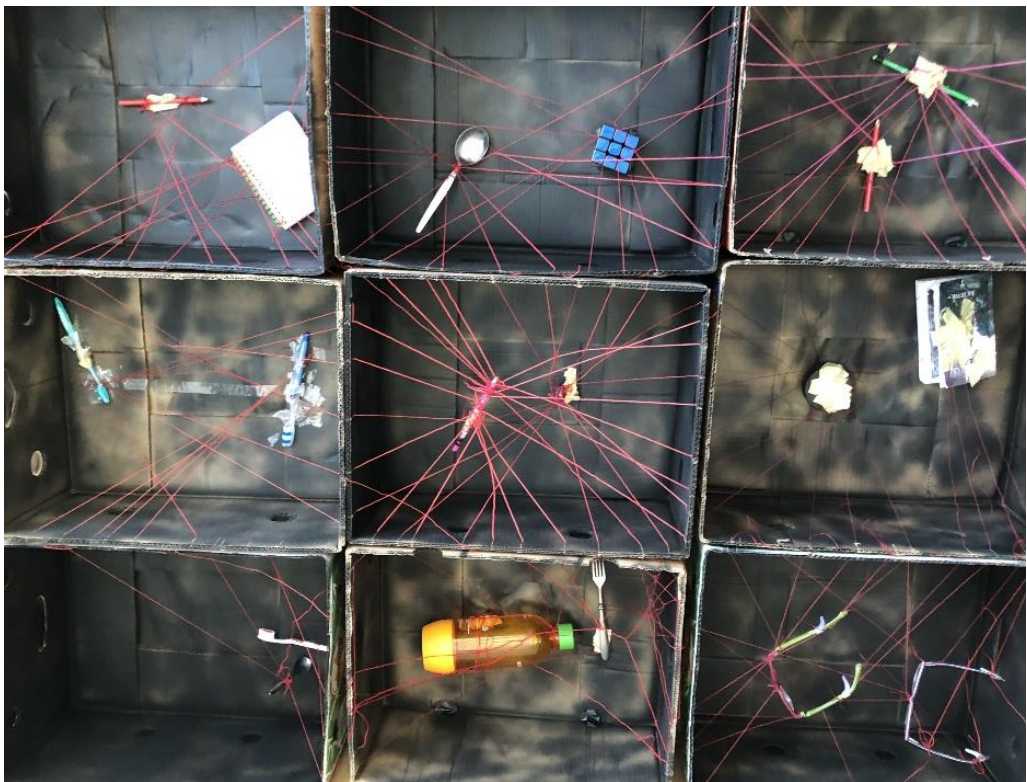

obr. 23

obr. 24

obr. 25

Lekce 5.: Stopy času, obr. 26-31

obr. 26

obr. 27

obr. 28

obr. 29

obr. 30

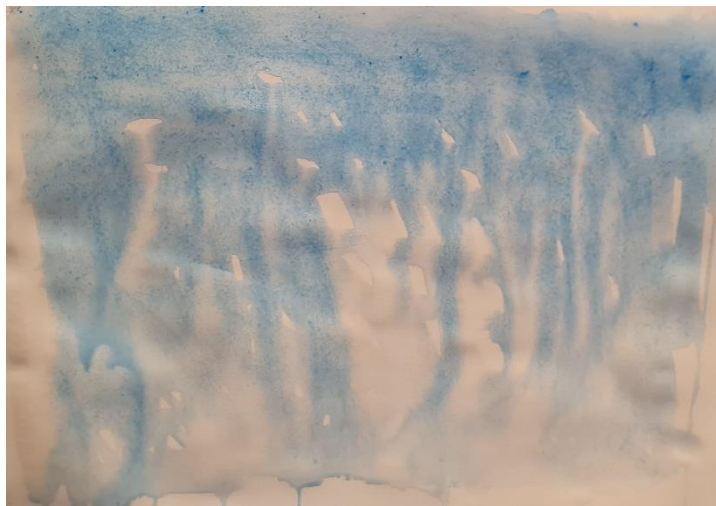

obr. 31

Lekce 6.: Vodopád, obr. 32-36

obr. 32

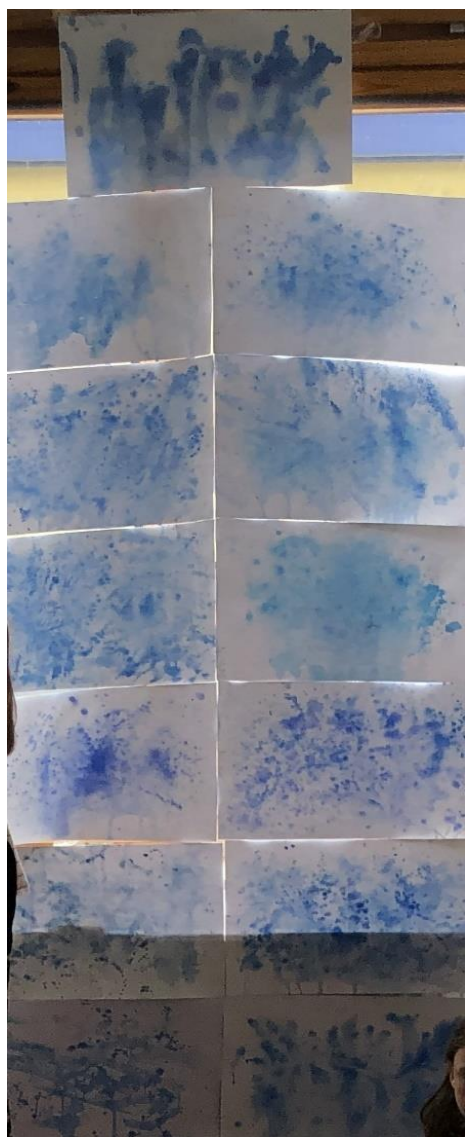
obr. 33

obr. 34

obr. 35

obr. 36

Přílohy III – Strukturované přípravy lekcí

Lekce 1.: Pohled vzhůru

Typ výtvarné činnosti: experimentace s prvky studia skutečnosti

Doporučený ročník: 4.

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Cíle:

Rozvoj vnímavosti – Tato činnost je primárně zacílena na rozvoj smyslového vnímání.

Rozvoj sociálních a komunikačních dovedností – Žáci se učí pracovat ve skupině, aby dokázali ostatním sdělit svou představu a vize.

Rozvoj tvořivosti – Lekce je pojatá jako intermediální tvorba, v jejímž rámci žáci mohou experimentovat s digitálními médii a rozšiřovat tak tvůrčí kompetence při využití těchto výrazových prostředků.

Motivace:

Prezentace uměleckých děl a stručný popis života japonské umělkyně Rei Naito. Otázky na téma „Pohled vzhůru“. Co vidíš, když zvedneš hlavu? Představ si, že jdeš po parku a zvedneš zrak, co uvidíš? Vidí tvůj spolužák to samé? Uklidňuje tě pohled na nebe? Vidíš stromy, domy nebo jen nebe?

Formulace výtvarného úkolu:

Vytvoř ve čtvrtce o velikosti A3 otvor – průhled, jakéhokoli tvaru, díky němuž se budeš moci koukat vzhůru. Vytvoř dvojice, ve kterých budeš venku pracovat. Poté bude tvým úkolem venku zachytit pohled, který se ti bude líbit, bude pro tebe něčím zajímavý a budeš ho chtít zvěčnit. Něco, čeho si v běžném životě nevšimne každý. Musíš spolupracovat se spolužákem, abyste vyfotili prohled vzhůru právě tím průhledem, který jste vytvořili.

Výtvarné prostředky (techniky, materiály, pomůcky a postupy):

- bílá čtvrtka velikosti A3
- nůžky
- tužka
- fotoaparát/mobilní telefon

Nejprve si žák předkreslí ornament/geometrický tvar na čtvertku. Poté ho vystříhne. Venku se snaží najít zajímavá místa a detaily, kterých si v běžném životě moc nevšímáme, protože se skrývají nad námi. Nakonec svůj pohled přes vystřižené okno ve spolupráci se spolužákem zdokumentuje.

Tvůrčí kritéria a způsob reflexe:

Originalita – Jak si žák dokázal poradit se zadaným námětem (jak jej sám rozvinul / aplikoval na dané prostředí).

Práce s detailem – Co dokázal žák pomocí fotoaparátu všímavě zachytit.

Výraz a atmosféra – Jak samotné dílo působí (smyslově a emocionálně).

Organizace lekce (struktura lekce a časové rozvržení výtvarných činností):

1. Motivace (10 min.)
2. Formulace úkolu a příprava pomůcek (5 min.)
3. Tvorba průhledu ve čtverci (20 min.)
4. Odchod ven (10 min.)
5. Zachycování zajímavých pohledů a detailů při pohledu vzhůru (20 min.)
6. Přejít zpět do školy (10 min.)
7. Závěrečná prezentace a reflexe k vytvořeným fotografiím (15 min.)

Lekce 2.: Z chodby naší školy

Typ výtvarné činnosti: experimentace provázaná s imaginací

Doporučený ročník: 4.

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Cíle:

Rozvoj představivosti – U této lekce je jedním ze stěžejních prvků imaginace a s ní spojená tvořivost, díky které žák zvládne vytvořit svou představu školní chodby.

Rozvoj estetické citlivosti – Klademe důraz na estetické kvality v žakově díle.

Rozvoj výtvarně-technických kvalit – V lekci tohoto typu si žáci osvojují i technické provedení díla, které musí zapadat do předem připravené fotografie.

Motivace:

Prezentace uměleckých děl a stručný popis života japonské umělkyně Tabaimo. Výtvarná díla této umělkyně jsou zaměřena na představení obyčejných, známých míst nevšedním způsobem. I my si dnes tento způsob tvorby vyzkoušíme. Přestavte si chodbu vaší školy. Jak vypadá? Co na ní je? Je zábavná? Co byste na ní změnili?

Formulace výtvarného úkolu:

Z kartonu vytvoř leporelo. Na dvě krajní strany nalep černobílou fotografií vaší školní chodby. Prostor uprostřed vyplň nevšedním nápadem, jak bys chodbu oživil. Jak by se ti líbilo, kdyby vypadala. Chodil bys do školy radši?

Výtvarné prostředky (techniky, materiály, pomůcky a postupy):

- obdélníkové kartony
- černobílá fotografie ve správném formátu
- nůžky
- izolepa
- lepidlo
- pastelky nebo fixy

Žák si vytvoří leporelo z připravených kartonů a na krajní části přilepí černobílou fotografií školní chodby. Do bílého prostoru uprostřed přenesou svou představu o školní chodbě pomocí pastelek nebo fixů. Po dokončení vznikne 3D černobílá školní chodba v souladu s představou žáka.

Tvůrčí kritéria a způsob reflexe:

Obsah – Jak žák zaplnil prostor pro vlastní tvorbou.

Originalita – Nápaditost a jedinečnost ztvárnění.

Práce s detailem – Myšlenka a její ztvárnění, využití prostoru pro kreativitu.

Organizace lekce (struktura lekce a časové rozvržení výtvarných činností):

1. Motivace (10 min.)
2. Formulace úkolu a příprava pomůcek (5 min.)
3. Vytváření leporela z kartonů a následné lepení fotografií (30 min.)
4. Vlastní tvoření školní chodby (35 minut)
5. Závěrečné shrnutí a hodnocení děl (10 min.)

Lekce 3.: Vesmírná zahrada

Typ výtvarné činnosti: experimentace s imaginací

Doporučený ročník: 4.

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Cíle:

Rozvoj tvořivosti – U této lekce je jedním z důležitých faktorů tvůrčí činnost žáka, díky které dokáže vytvořit originální výtvar.

Rozvoj motorických dovedností – Jelikož se v této lekci pracuje s velkými formáty a zároveň s bublinkovou fólií, je žádoucí žákovu obratnost a schopnost správné manipulace s materiály.

Rozvoj sociálních a komunikačních dovedností – Při tvorbě vlastního díla je potřebná pomoc od jiného spolužáka a následná vzájemná spolupráce.

Motivace:

Prezentace uměleckých děl a stručný popis života japonské umělkyně Yayoi Kusama. Yayoi Kusama žije občas ve svém vlastním vymyšleném světě. Připadáš si někdy, jako bys byl v jiném světě? Představuješ si svůj vlastní svět? My si dneska vytvoříme naši společnou magickou zahradu jako z jiného světa.

Formulace výtvarného úkolu:

Tvým úkolem je vytvořit na bublinkovou fólii svou magickou houbu nebo rostlinu, která poroste v naší magické zahradě. K malování na bublinkovou fólii použij temperové barvy. Až budeš se svým výtvořem na fólii spokojen, obtiskni na něj černou čtvrtku.

Výtvarné prostředky (techniky, materiály, pomůcky a postupy):

- černé čtvrtky A2
- bublinková folie v potřebném formátu
- papírová páska
- tempery

Žák namaluje vlastní magickou houbu nebo rostlinu na bublinkovou fólii, kterou si papírovou páskou přichytí k podlaze. Po dokončení výtvar obtiskne na černou čtvrtku velikosti A2.

Tvůrčí kritéria a způsob reflexe:

Originalita – Nápaditost a jedinečnost magické houby či rostliny.

Barevnost – Práce s barvami, jejich rozmístění a kontrast na černé čtvrtce.

Výraz a atmosféra – Výsledné působení díla.

Organizace lekce (struktura lekce a časové rozvržení výtvarných činností):

1. Motivace (10 min.)
2. Formulace úkolu a příprava „plátna“ (20 min.)
3. Malba na bublinkovou fólii (30 min.)
4. Obtisknutí čtvrtky na fólii (20 minut)
5. Závěrečné shrnutí a hodnocení děl (10 min.)

Lekce 4.: Sítě vztahů

Typ výtvarné činnosti: experimentace

Doporučený ročník: 4.

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Cíle:

Rozvoj sebereflexe – Jelikož je tato lekce založena na vlastní věci, kterou mají žáci používat každý den, je důležité, aby byli otevřeni vlastním pocitům.

Rozvoj sociálních a komunikačních dovedností – Při této lekci je důležitá spolupráce se spolužákem, s nímž sdílí krabici, důležitá je komunikace a vzájemná tolerance.

Rozvoj empatie a otevřenosti ke světu – Při tvorbě je důležité myslet na následující propojení s ostatními spolužáky a celkové rozložení krabic.

Motivace:

Prezentace uměleckých děl a stručný popis života japonské umělkyně Chiharu Shiota. Představ si věci, které používáš při svých každodenních činnostech. Kolik z nich používají ostatní lidé také? Věci každodenní potřeby mohou tvořit síť, která spojuje jednotlivé články, různé lidi k sobě. Věci, které používáme všichni a zároveň jen my.

Formulace výtvarného úkolu:

Tvým úkolem je vytvořit tkáň věci každodenní potřeby. Tkáň bude tvořit červená bavlnka, která následně vytvoří síť a propojí se s ostatními spolužáky. Díky černě vyplněné krabici máš svůj prostor, který však musíš sdílet se spolužákem; zkus se s ním domluvit, aby vaše síť dávala smysl.

Výtvarné prostředky (techniky, materiály, pomůcky a postupy):

- banánové krabice zevnitř nabarvené na černo
- červené bavlnky
- věci každodenní potřeby žáků

Žák připevní na věci své každodenní potřeby červenou bavlnku, s níž následně tvoří tkáň věci. Bavlnku umísťuje na kraj krabice a následně vše propojí s ostatními spolužáky a jejich výtvary.

Tvůrčí kritéria a způsob reflexe:

Kompozice – Kam žák umístil svou věc a jak s ní dále pracoval.

Technika – Jakým způsobem žák pracuje s červenou bavlnkou a jak ji připevňuje k věci každodenní potřeby.

Finalizace – Zanechání tvorby v pravý čas, využití prostoru.

Organizace lekce (struktura lekce a časové rozvržené výtvarných činností):

1. Motivace (10 min.)
2. Formulace úkolu a příprava (15 min.)
3. Vlastní práce s bavlnkou (40 min.)
4. Finalizace, seskupení krabic (15 minut)
5. Závěrečné shrnutí a hodnocení děl (10 min.)

Lekce 5.: Stopy času

Typ výtvarné činnosti: experimentace

Doporučený ročník: 4.

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Cíle:

Rozvoj tvořivosti – U této lekce je jedním z důležitých faktorů tvůrčí činnost žáka, díky které dokáže vytvořit originální výtvar.

Rozvoj motorických dovedností – Jelikož se v této lekci pracuje s velkými formáty a zároveň s bublinkovou folií, je žádoucí žákova obratnost a schopnost správné manipulace s materiály.

Rozvoj sociálních a komunikačních dovedností – Při tvorbě vlastního díla je potřebná pomoc od jiného spolužáka a následná vzájemná spolupráce.

Rozvoj vnímavosti – V této lekci je důležitá všímavost a vnímání okolí.

Rozvoj motorických a výtvarně-technických dovedností – Jelikož je hlavní náplní této lekce technika frotáže, rozvíjí motorické dovednosti žáků.

Rozvoj empatie a otevřenosti ke světu – Díky otiskům zpřítomňujeme minulý čas a motivujeme žáky k zamyšlení.

Motivace:

Prezentace uměleckých děl a stručný popis života japonského umělce Masao Okabeho. Z prezentace děl tohoto japonského umělce jste jistě poznali, s jakou technikou se budeme dnes seznamovat. Tato technika se jmenuje frotáž. Díky ní se můžeme ohlédnout do minulosti a zpřítomnit všechny události a činy, které byly v minulosti vykonány. Představ si různé materiály nebo objekty, na kterých je viditelná stopa času. Naším úkolem bude tuto stopu zpřítomnit a zvěčnit díky technice frotáže.

Formulace výtvarného úkolu:

Tvým úkolem je najít materiál, objekt, na kterém je patrná stopa času. Na tento objekt položíš voskový průhledný papír a technikou frotáže přenesesh historii na papír. Výslední výkres založíme do společné knihy, které následně vyzdobíme titulní stranu.

Výtvarné prostředky (techniky, materiály, pomůcky a postupy):

- hnědý balicí papír
- voskovaný průhledný papír
- uhlé/rudka

Žák pomocí techniky frotáže přenesse strukturu daného objektu na papír, následně společně se spolužáky vytvoří desky knihy, do které založí svá díla.

Tvůrčí kritéria a způsob reflexe:

Technika – Zvládnutí techniky frotáže.

Formát a kompozice – Zvládnout zaplnit celý formát velkého balicího papíru.

Organizace lekce (struktura lekce a časové rozvržení výtvarných činností):

1. Motivace (10 min.)
2. Formulace úkolu, příprava pomůcek a nácvik frotáže (15 min.)
3. Odchod ven (10 min.)
4. Vlastní práce – frotáž (20 min.)
5. Tvorba desek (15 min.)
6. Přejít zpět do školy (10 min.)
7. Závěrečná prezentace (10 min.)

Lekce 6.: Vodopád

Typ výtvarné činnosti: experimentace

Doporučený ročník: 4.

Časový úsek: 2 vyučovací hodiny

Cíle:

Rozvoj tvořivosti – U této lekce je jedním z důležitých faktorů tvůrčí činnost žáka, díky které dokáže žák vytvořit originální vodopád.

Rozvoj motorických dovedností – Jelikož se v této lekci pracuje se stékáním barvy naředěné vodou po papíru, je důležitá zručnost a motorická zdatnost.

Rozvoj představivosti a abstraktního myšlení – Tato lekce podporuje rozvoj abstraktního myšlení, díky němuž žák vytvoří vodopád.

Motivace:

Prezentace uměleckých děl a stručný popis života japonského umělce Hiroshi Senju. Poté jsem žákům pustila zvuky vodopádu a oni museli uhádnout, co dnes budeme tvořit. Po krátkém rozhovoru jsme přešli k samotné formulaci výtvarného úkolu.

Formulace výtvarného úkolu:

Tvým úkolem je vytvořit vodopád pomocí barvy a vody. Nanes dostatečné množství naředěné barvy vodou a poté zvedni papír a nech barvu stéct po papíře, a tím vytvoř vodopád.

Výtvarné prostředky (techniky, materiály, pomůcky a postupy):

- bílá čtvrtka velikosti A3
- modrá tempera
- voda
- izolepa

Žák vytvoří vodopád pomocí naředěné tempery a následně svůj výtvar spojí s ostatními spolužáky, aby vznikl velký společný vodopád.

Tvůrčí kritéria a způsob reflexe:

Technika – Pochopení a zvládnutí techniky tvorby vodopádu.

Prostorovost – Správné využití celé čtvrtky a zvládnutí způsobu utváření iluze trojrozměrného prostoru.

Výraz a atmosféra – Výsledné působení díla.

Organizace lekce (struktura lekce a časové rozvržení výtvarných činností):

1. Motivace (10 min.)
2. Formulace úkolu a příprava pomůcek (10 min.)
3. Tvorba vodopádu (30 min.)
4. Spojení vodopádu s ostatními spolužáky (25 minut)
5. Závěrečné shrnutí a hodnocení děl (15 min.)

Zdroje příloh

- Obr. 1 – <https://www.nippon.com>
- Obr. 2 – https://www.tnm.jp/modules/r_collection/index.php?controller=dtl&colid=J21428X
- Obr. 3 – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Periodo_asuka_nyonai_seduto_VII_sec_03.JPG
- Obr. 4 – <https://www.newyorker.com/magazine/2015/07/20/the-sensualist-books-buruma>
- Obr. 5 – <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/39482>
- Obr. 6 – <https://www.britannica.com/art/Japanese-art/Muromachi-period>
- Obr. 7 – https://cs.wikipedia.org/wiki/36_pohled%C5%AF_na_horu_Fud%C5%BEi#/media/Soubor:Tama_river_in_the_Musashi_province.jpg
- Obr. 8 – <https://www.srovnanicen.cz/plakat-obraz-katsushika-hokusai-velka-vlna-u-pobrezi-kanagawy-91-5-x-61-cm+d579955599/>
- Obr. 9 – <https://collections.artsmia.org/art/117178/a-meeting-of-japan-shiba-kokan>
- Obr. 10 – https://cs.wikipedia.org/wiki/36_pohled%C5%AF_na_horu_Fud%C5%BEi#/media/Soubor:Shore_of_Tago_Bay_Ejiri_at_Tokaido.jpg
- Obr. 11 – https://en.wikipedia.org/wiki/File:Enbu_by_Hayami_Gyoshu.jpg
- Obr. 12 – [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Explosion_of_Sakurajima_\(eruption\)_by_Kur_oda_Seiki_\(Kagoshima_City_Museum_of_Art\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Explosion_of_Sakurajima_(eruption)_by_Kur_oda_Seiki_(Kagoshima_City_Museum_of_Art).jpg)
- Obr. 13 – <https://www.vangoghmuseum.nl/en/japanese-prints?v=1>
- Obr. 14 – https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Claude_Monet_-_Water_Lilies_and_Japanese_Bridge.jpg
- Obr. 15 – <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/55289>
- Obr. 16 – <https://www.whitestone-gallery.com/pages/gutai>
- Obr. 17 – <https://whitney.org/collection/works/12674>
- Obr. 18 – <https://www.waddingtoncustot.com/artists/104-fabienne-verdier/works/11472/>
- Obr. 19 – <https://www.dazeddigital.com/art-photography/article/42183/1/yasumasa-morimura-japanese-artist-icons-art-history-ego-obscura>
- Obr. 20 – <https://www.sugimotohiroshi.com/seascapes-1>
- Obr. 21 – <https://www.facebook.com/theartnewspaper/photos/a.10153258238274886/10153258241679886/?type=3>
- Obr. 22 – <https://www.madeinmindmagazine.com/the-baroque-superflat-an-antiphrase-of-beauty/>
- Obr. 23 – <https://www.yayoishionoiri.com/writing/part-ii-chichu-art-museum-james-turrells-open-sky>
- Obr. 24 – <https://ceskegalerie.cz/cs/umelci/vize-nekonecna-aneb-podivny-a-podivuhodny-svet-jajoi-kusamaove>
- Obr. 25 – <https://ceskegalerie.cz/cs/umelci/vize-nekonecna-aneb-podivny-a-podivuhodny-svet-jajoi-kusamaove>
- Obr. 26 – <https://www.artweek.sg/events/hiroshi-senju-beginnings>
- Obr. 27 – <https://www.sundaramtagore.com/exhibitions/hiroshi-senju3/sel>
- Obr. 28 – <https://www.tretyakovgallerymagazine.com/news/rei-naito-extraordinary-japanese-artist-speaks-about-naoshima-teshima-hiroshima>
- Obr. 29 – <https://nanjo.com/en/project/japanese-pavilion-at-the-47th-venice-biennale-rei-naito-one-place-on-the-earth/>

- Obr. 30 – <https://www.chiharu-shiota.com/during-sleep-5>
- Obr. 31 – <https://en.unesco.org/creativity/images/chiharu-shiota-dialogue-dna-2004>
- Obr. 32 – <https://www.artshub.com.au/news/reviews/tabaimo-mekurumeku-244731-2331843/>
- Obr. 33 – <https://www.1fmediaproject.net/2011/06/03/tabaimo-to-represent-japan-at-the-biennale-di-venezia-2011-2/>
- Obr. 34 – https://www.shift.jp.org/en/archives/2012/08/masao_okabe.html
- Obr. 35 – <http://www.itemeditons.com/catalogue/okabe/zoom/page011.html>
- Obr. 36 – <http://www.itemeditons.com/catalogue/okabe/zoom/page002.html>
- Obr. 37 – <https://vydavatelstvi.pedf.cuni.cz/index.php/2023/07/26/hledani-japonska-transkulturni-inspirace-ve-vytvarne-edukaci/>
- Obr. 38 – <https://www.naomileegallery.com/wabi-sabi.html>
- Obr. 39 – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Takiyasha_the_Witch_and_the_Skeleton_Spectre.jpg
- Obr. 40 – https://origami-track.fandom.com/wiki/Sadako_Sasaki_making_origami_crane
- Obr. 41 – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Japanese_flower_arrangement_p127.png
- Obr. 42 – https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b1/Muso_Soseki_3.jpg